

פתח דבר

בשבח והודיה לא-ל עליון, שהחיינו וקיימנו ובחסדו הגדול הגיענו לשמחת כלולות ילדינו בכורינו היקרים, החתן הרה"ת חיים שניאור זלמן שיחי' עב"ג הכלה המהוללה מרת מריישא תחי', שמחים אנו לקבל בברכת ברוכים הבאים את פני ידידינו, קרובינו ומכרינו, שבאו מקרוב ומרחוק לברכנו ולשמוח בשמחתנו, והמברכים מתברכים בכל מילי דמיטב בגשמיות וברוחניות ממקור הברכות.

בברכה השישית מברכות 'שבע הברכות' נאמר: "שמח תשמח . . . כשמחך יצריך בגן עדן מקדם", מכאן ששמחת חתן וכלה מבני"י – כל חתן וכלה – הם בדוגמת שמחת נישואי אדם הראשון יציר כפיו של הקב"ה, עם חוה אם כל חי.

לאמור, כשם שנישואיהם של ראשוני הבריאה היו נישואין יחודיים ומיוחדים בעולם, ובהם היתה תלויה הבריאה כולה, כן הוא גם בנישואי כל איש ואישה של האומה הישראלית. ובהתאם למארז"ל: "חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם", שההשתלשלות והבריאה כולה מצפה לנישואין אלו שבלעדיהם לא הושלמה תכלית הכוונה בבריאת העולם.

גישה זו מגדילה את ההכרה של החתן והכלה, בגודל האחריות כבואם לבנות את ביתם. את ההכרה ביסודות מוצקים, ובהתחברות לשורשים הנטועים בחזקה, אותם נטעו אבותינו ואבות אבותינו קדושי עליון מצוקי ארץ, וחסידים בעלי מס"נ המקושרים לרבותינו נשיאינו הק'.

בחר אפוא החתן שיחי' כמזכרת ותשורה לבאים ליטול חלק בשמחתו, באוסף מאמרים של סבו הגאון החסיד רבי שמואל אלעזר היילפרין שליט"א, הידועים ומוכרים בתוכנם העשיר והמקורי ובסגנונם המיוחד החדור ברגש ובניחות של 'ונפלינו', ובלהט של אש קודש לתורת החסידות ולמאוריה רבותינו נשיאינו, מאמרים המחברים אותנו בקשר אמין לאותם יסודות איתנים.

תפילתנו לה' יתברך שהזיווג יעלה יפה ויזכו לבנות בית נאמן לשם ולתפארת, ושתשרה השמחה במעונם תמיד. ויהי רצון שמשמחה זו נבוא תיכף ומיד לגאולה האמיתית והשלימה בשמחת עולם על ראשינו.

אברהם וחנה פלדמן

יצחק מאיר ושרה הלפרין

יום רביעי ו' בתמוז ה'תשס"ח
ארמונות הוואי
קרית מלאכי

הקדמה

האריכו חז"ל במאמריהם בחשיבות כבוד תלמידי חכמים, אך מקום מיוחד שומרים הם ל'משה', דוגמת מה שאמרו בכבא קמא (כה, א) "משום כבודו של משה אבל בעלמא לא". ואכן זכה זקננו הגה"ח רבי שמואל אלעזר היילפרין שליט"א, ולמן השנים הראשונות לנשיאות משה שבדורנו הלא הוא הוד כ"ק אדמו"ר זי"ע, עומד הוא בפרץ במסירות אין קץ. ובכל אופן אפשרי, אם בדיבור, בכתיבה או בפעולות מעשיות שונות, שומר על כבודו של רבנו מכל משמר ללא לאות.

אחת מפעולותיו החשובות במשך השנים – בהבאת 'מים חיים' אל פיותיהם של אלו שלא זכו להגיע אל מקור הנביעה, בבחי' 'דולה ומשקה מתורת רבו' – היתה נטילת עט הסופרים בכתיבת מאמרים ופרסומם בכתיבת עת שונים, כשהבולט שבהם הוא השבועון 'כפר חב"ד'. מאמרים בהם הרבה לעסוק בגדלותו המיוחדת והאינ-סופית של רבנו, והעלה על נס את פעולותיו הכבירות ודאגתו לכל יהודי באשר הוא. היה גם אשר האריך בייחודיותה של תורת החסידות בכללה, וכפי שמשקפת בתורתו הארוכה מארץ מדה של רבנו הק', כל זאת בנוסף לעניינים אחרים בהם שיתף את הקוראים מעת לעת.

הדברים נכתבו בדרך כלל, מתוך חמימות המאפיינת כתיבה חסידית. אך לעיתים קרה והיו שעמדו וזעקו מרה (ר"ל) כנגד 'מבצעיו' ופעולותיו הק' של רבנו, ובאו בטענות שונות ומשונות כשמטרה אחת להם, להוריד (ח"ו) מסדר היום את העניינים שרבנו ראה בהם חשיבות עליונה. אר-אז נחלץ סבנו חושים ונאלץ לצאת מגדרו, ובאומנות ונאמנות הוציא מהדברים עוקץ אחר עוקץ, עד שכל דברי השקר והבלע הפכו ל'אותיות פורחות באוויר'.

בקובץ זה הרואה אור בבואנו מהיום הגדול והקדוש ג' תמוז – יום ההילולא של כ"ק אדמו"ר זי"ע – קובצו תשעה מאמרים מובחרים מתוך רבים אחרים, שהתפרסמו במהלך עשרות השנים האחרונות, ומחולקים הם בשלוש קטגוריות שונות:

א. יקר וגדולה – מדור העוסק באישיותו המיוחדת והמופלאה של רבנו, המתנה הנפלאה בה זכה דורנו בדמותו של איש אלוקים קדוש.

ב. הררים התלויין בסערה – במדור זה מרוכזים 'תשובות' לחלק מאותם 'תואנות' עליהם ניטש הויכוח, שלא היו אלא ניסיון להחשיך את האור הגדול שהלך והתפשט בכל העולם כולו, ע"י שלוחיו המסורים של רבנו.

ג. מים חיים – בו מובאים עניינים נפלאים במעלתה ובחידושה של תורת החסידות, ובמתקנת שהוסיפה עת התגלתה ע"י מורנו הבעש"ט נ"ע.

כהוספה, לכבוד חג הגאולה יב־יג תמוז הקרב ובא, צורף בזה מאמר נוסף של סבנו שהתפרסם בעבר, העוסק ב'מסירות נפש' כפי שבאה לידי ביטוי בהיכלם של רבותינו נשיאינו הק' וההולכים בדרכם.

המאמרים המלאים השתפכות נפש יוצאת דופן, נכתבו אמנם ברובם בימי ההוד, כאשר זיו פניו הקדושות של רבנו האיר למרחוק, אך גם בתקופתנו זו יש בהם משום 'נותן טעם', ואולי אף יותר מאי־פעם ובאופן של 'מוסיף והולך'. לכן, על־מנת להשאיר את טעמם הטוב שעל אף השנים הרבות לא פג, הם מובאים בזה כמעט באותה לשון שהודפסו בשעתו, למעט עריכה קלה שעברו מטבע הדברים.

אוסף מיוחד זה יוצא לאור עולם, לכבוד יום בואי כברית הנישואין עב"ג מרת מריישא תחי'. וביום שמחתנו מקום איתנו לאחל לו רפואה שלימה וקרובה ברמ"ח איבריו ושס"ה גידיו, יתן השי"ת ויזכה עוד רבות בשנים, להעביר קול ה' ומשיחו ברמה מתוך בריאות נכונה ומנוחת הדעת. ופינו מלא תפילה, כי הזכות הגדולה שנפלה בחלקנו, לגדול בחממה של עדת החסידים, תעמוד לנו בבנין בית יהודי־חסידי מוצק ובדור ישרים אשר ימשיך בדרך זו העולה בית א־ל, עדי נזכה לגאולה האמיתית והשלימה בביאת גואל צדק בקרוב ממש.

חיים שניאור זלמן הלפרין

תוכן העניינים

מכתבי קודש 1

יקר וגדולה

כתר מלכות יא

שער האמונה - צדיק באמונתו יחיה כא

בת-קול התשובה של דורנו כה

הררים התלויין בסערה

יום הולדת במקורות ובחסידות לג

תשובה אחת בדבר: "כהלכה" לח

הדלקת נרות שבת לפני גיל מצוות נה

מים חיים

נקודת הבעש"ט נ"ע בהיכלו הקדוש של רבנו סט

"הפרשנות המקראית" במחשבת חב"ד עה

מדות ושרשים במשנתו של מורנו הבעשי"ט נ"ע עט

יחידה ליחדך - הוספה

אוצר המנוצר של מסירות נפש פז

בירחון 'קול תורה' (ירושלים, ניסן-אייר ה'תשכ"ח) פרסם הגאון רבי בצלאל ז'ולטי (לימים רבה של ירושלים) מאמר ב'הלכות בית הבחירה'. כשהגיע הקובץ לבית-חיינו פנה המזכיר הרב ח.מ.א. חדקוב במכתב המתפרסם בעמ' זה, לב"כ של הרבי באה"ק הרב עזריאל-זעליג סלונים, בבקשה שימצא את האדם המתאים שיתראה עם הרב ז'ולטי ויפנה את תשומת ליבו לדברי הרבי הנוגעים בנושא שעליו כתב.

הרב סלונים פנה לש"ב הרב היילפרין והטיל עליו את התפקיד. לאחר הביקור שלח הרב היילפרין דו"ח לרבי ממהלך הפגישה וזכה למענה המתפרסם בעמ' הבא.

מזכירות

כ"ק אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א שניאורסאהן

ליובאוויטש

— :- —

SECRETARIAT of RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
the Lubavitcher Rabbi

770 EASTERN PARKWAY • BROOKLYN, N. Y. 11213

ב"ה, כ"ד מנחם אב תשכ"ח
ברוקלין, נ.י.

הרה"ח הו"ח אי"א נו"נ, עוסק בצ"צ וכו'
מוה' עזריאל זעליג שי

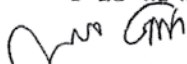
שלום וברכה!

בירחון "קול תורה", המופיע בירושלים עיה"ק, מחודש
ניסן-אייר דשנה זו, ראינו המאמר "הלכות בית הבחירה", החום
ע"י בצלאל זולטי, חבר ביה"ד הרבני הגדול וראש הכולל, בית
החלמוד" ירושלים.

והנה הי' דבר נכון אשר כת"ר - או מי שכת"ר יצא אתו
למתאים - יבקר את הרב המחבר הנ"ל, ויעיר לו - על דעת עצמו -
שבראותו המאמר שלו העוסק בכלי המקדש, מוצא לנכון להעיר לו
על מה שכ"ק אדמו"ר שליט"א מדגיר בזה בהזמנות ללקוטי שיחות,
ספר שני, כרך שני, ע' 1346, בהערות 24 - 26.

לבר עצם החזעלה בזה שהמחבר הנ"ל ימצא בהערות הנ"ל מה
שנחוץ לבירור הענין, יהי' מזה במה גם חזעלה להתקרבותו וכו' וכו'.
ובטח יואיל להודיענו מהנעשה בזה, זה"ת.

בברכה כמ"ס

הרב ח.מ.א. חדקוב

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש
770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ.י.

ב"ה, טו"ב כסלו, ה'תשכ"ט
ברוקלין, נ.י.

תרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ כו'
מו"ה שמואל אלעזר שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלה המכתב **בצ"צ** ונאמר לי
ות"ח על הברכות - בקשר לחקופת הארבעים שנה.

ובלשון תז"ל: מלתן כבר אמורה, פירוש כו' שברכתך כתרובה,
מואברכה (הקב"ה) מברכיך.

ויה"ר שתהא באופן של **תוספת**, שתוספתו של הקב"ה מרובה על העיקר.
נעמה ביותר והביאה שמחה רבה הידיעה אשר רבים מהמברכים צרפו
להברכה וחזקו ואישרו אותה ע"י ענין של חומ"צ - חרומה לצדקה, לימוד
ענין בחורה וכו'.

ושלש מעלות בזה, זו למעלה מזו: עשיית מצוה - מוסיפה (בזה ובבא)
לא רק באדם העושה, כ"א בכל העולם כולו. יתרה מזה - באדם הגורם לעשייתה
(ואפילו בלא הודע). והעולה על כולנה - באם העש"י לזכותו ובעדו.

ובאתי בהצעת ייבקשתי אשר כל אחד מציבור המברכים יעשה שניהם, תלמוד
ומעשה, גם יחד - שהרי יש בזה מה שאין בזה. ולא עוד אלא שמעשה הצדקה
מוסיף עליו "בכל מעשה המצות ות"ת כנגד כולן", ות"ת שהיא חיי בני"י
ובדוגמת דגים בגים - מובן שע"י הוספה בה בחיות האדם - נחוסף חיות עי"ז
בכל מעשיו.

ובפרט שהמים - בין ימי הגאולה של אדמו"ר האמצעי - יו"ד כסלו -
ושל אדמו"ר הזקן - י"ט כסלו - שגאולת שניהם הייתה (ושייכת) לקריאת
(ותוכן) הכתוב: פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי, וביארו
חז"ל פירושו: אמר הקב"ה כל העוסק בתורה ובגמ"ח ומחפיל עם הציבור
מעלה אני עליו כאילו פדאני לי ולבני מבין או"ה.

קצתם רצו להעלות חתום לצידי א"ת?
ובברכת חג הגאולה

ת"ח על הדו"ח משיחתו
עם הרב שי. ובטח
יהי לה המשך באופן
המתאים.

בכתי"ק למטה מימין:

ת"ח על הדו"ח משיחתו

עם הרב שי. ובטח

יהי לה המשך באופן

המתאים.

יקר וגדולה

כתר מלכות

בהעלאת 'ניצוצות', אותיות הנפש עטופות בכתב עט, לרגל שנת הצדי"ק של ראש שבטי ישראל ומאורם הוד כ"ק אדמו"ר שליט"א – יחד עם חידודו של קולמוס על מנת לחקוק דברים הקשורים עם דמות הפלאים, בחינת פרצוף עליון ממש של נשיא הדור הוא כ"ק אדמו"ר שליט"א, הנר השביעי במנורה הטהורה של נשיאות חסידות חב"ד ועמוד האש ההולך לפני מחנה ישראל בכל מושבותם – עוטה אותנו תחושת חרדה פנימית ורגש רתיעה מעומק הנפש. גם מעצם הכניסה לתחום היכל ואיש קודש הקדשים של האומה, כמי שעומד בפני עצם המאור, אשר הכל מתחשך, מתגמד ומתבטל לפניו. גם כלפי אורו הגדול עם מכלול הגוונים העצום שהוא מקריין לעולם כולו, המאיר עיניהם של ישראל בכל הפינות המרוחקות שבארבע כנפות הארץ. תופעה ראשונית ובלעדית מוחלטת בדברי ימי העם הזה, בייחוד מיום גלותו מעל אדמתו. כך שהמרחבים להתבוננות והסתכלות גם בגדלותו זו, הנראית והמגעת אף לאזובי הקיר וליכולת השגתם, היא עצומה ונשגבה עד שקשה להקיפה אפילו אפס קצהו, לא במסגרת ספר או סידרת ספרים, ק"ו שמאמר יחיד לא יספיק לזה.

עם כל זה אין הדבר פוטר אותנו מלהעלות חוויות ורגשות אישיות, שאולי יש בהם משום תועלת הרבים, וגלגול זכות ע"י הכותב לשתפם בזה, ולעורר רגשות קודש וצימאון נפשי מול פני הקודש, עטרת תפארת ישראל, אשר דורנו המאושר זכה לחסות בצילו בחינת ובקשו את ה' אלוקיהם ואת דוד מלכם וגו'.

ואף כי קשה היא כל הצטמצמות בזה, אף גם בנושאים פרטיים אלו שלא יהיו, הנוגעים לדמות קודשו השמיימית. בכלל זה מפעליו בקרב הארץ במשך למעלה מארבעים שנות נשיאות והנהגה של עם ה', ובטרם כל זה. מכל מקום, ננסה כוחנו בהעלאת זיכרונות והיגים, מהם שער כה היו שמורים במחשבה ומהם שכבר הובעו בעל פה בפני חברים מקשיבים, באופן שנאלץ לא להקפיד כל כך על סדר קדימה ואיחור.

כמדומה, אשר בחירת הכותרת "כתר מלכות" מתוך ריבוי הצעות שבצבצו במוחנו, היא

בעזרת השם שביל זהב למציאת ציר סביבו ייסוב מאמר זה, בחינת בריח התיכון המבריק ומאחד את שנות הנשיאות המבורכות ופוריות לעם ה' בכלל ולשבט חסידי חב"ד העומדים ראשונה במלכות בפרט.

ראשית דבר, תהא התייחסותנו למשמעות המושג "מלכות" המעוררת רגשי רוממות נאצלים, בייחוד בעמנו שכל כולו געגועים, ציפייה וכליון נפש להתחדשות הנהגה התואמת תואר הוד והדר זה, אותו איבד עם גלותו עם יכניה מלך יהודה לבבל. הנהגה של מי שהוא משכמו ומעלה, עם רוממות נפש פסגתית המקריץ בחינה זו על בני עמו.

למעשה זאת היא נקודה מאוד מיוחדת שנתחדשה בדורנו ע"י נשיא־נשיאנו הוד כ"ק אדמו"ר שליט"א, כבר מיום עלותו על כסא קדשו, בשנים הקרובות והסמוכות שבהם עבר עמנו את הזעזועים הכי נוראים בתולדותיו. אחר שנות

המלחמה, זו האיומה שבאיומות, גם לעולם כולו ובפרט לעמנו, תקופה של בלבולי דעות, של אומה גדולה וקדושה עתיקת יומין, שסועה ומוכה, וכל מיני רוחות סוערות ומסוכנות מרחפות והורסות בה כל חלקה טובה. דבר אלקינו בתקופה קשה זו כמעט שנשתתק ולא נשמע, גם השרידים אשר השם קורא להם מסתתרים בחדרי חדרים, קול ה' שהוא בכח ובהדר נשמע בעולמנו זה בבחינת ענות־חלושה. ודווקא במצב כמו זה של שפל ויאוש

**רוח ה' צולחת עליו בהאצילו
מרוחו אשר עליו על חסידיו בכל
העולם כולו רוח אחרת מסוג
זה שנשתבח בו כלב בן יפונה,
בהחדיו בהם זקיפות קומה
יהודית פנימית ואמיתית בבחינת
ויגבה לבו בדרכי ה'**

מכל הבחינות ובפרט ברוחניות, זכה דורנו וזיכנו הקב"ה בהופעת כ"ק רבינו שליט"א בהדר גאון עזו להאיר את היהדות.

כמי שממשיך וממלא את מקומו של אביר האמונה וגדול מקדשי השם בדורו, רבו ומאורו, מורה הדרך הגדול של תנועת ה'מסירות נפש', חסידי חב"ד וחייליה התמימים – כ"ק אדמו"ר מהוריי"ץ צוקל"ה נבג"מ זי"ע, אליו היה בטל בכל מהותו, החל להנהיג את עדתו ועל ידם את כל העם בהנהגה שכולה אומרת "תפארת שבמלכות". כאשר רוח ה' צולחת עליו, בהאצילו מרוחו אשר עליו על חסידיו בכל העולם כולו, רוח אחרת מסוג זה שנשתבח בו כלב בן יפונה. בהחדירו בהם זקיפות קומה יהודית פנימית ואמיתית בבחינת ויגבה לבו בדרכי ה'. וכן השפיע דרך חיים זו על רבים, ומהם גדולי ישראל וצדיקים שעברו את מפתן היכל קדשו, או שהיה קשור אתם מרחוק. האמת הנצחית שבתורת אמת שהיתה באותם ימים קניינם של מעטים, וכלואה בד' אמות של תורה ותפילה, סוגרת ומסוגרת מבלי להציג ראשה ברשות הרבים גם בעולם היהודי – מתוך רגשי נחיתות מדהימים בלתי צודקים של נושאי דגלה, בפני כל מיני תרבויות זרות לעמנו, אשר למרות שפשטו את הרגל בצורה איומה, שלטו אז ברחוב היהודי ובבתי בני ישראל – הצליחה ע"י השפעתו הרחבה לפרוץ את כל המחסומים, והפכה לנחלת הכלל.

כך נמשכה דרכו זו בקדש שכולה אמרה כבוד מלכות רצופת אהבת ישראל, צעד אחר צעד הולך וכובש לבבות מישראל, כשהוא תמיד מפתיע את העולם היהודי והחסידי כאחד, בהנהגתו

כתר מלכות

האופיינית והמיוחדת. כאשר לא פעם הדברים מתקבלים בתחילה בעיני רבים, שלרוב גדולתו לא ירדו לעומק דעתו, כדרך של "איפכא מסתברא" ולפרקים בתגובות של שאלה ותמיהה וכו'. כך שבכל צעד חדש הוא כובש "שטח" אחר בעולמה של היהדות והחסידות, ומצליח להכניס ולהכליל גם דברים שלכאורה שייכים לרשות הרבים אל רשות היחיד – יחידו של עולם, ומגלה בהם את סוד האחדות האלוקית שבבריאה ושבעם אחד. והכול מתוך חכמה עליונה שבנשמתו הק', בתוקף הנובע ממידת המלכות שבנשמתו הק', ובשפעת אהבה של מלך האוהב את עמו. ומשנה לשנה מתרבים מעריציו המגלים את מנהיגו האמיתי של עמנו, ומחזירים לו אהבה וחיבה, ומשליכים עליו ועל כח תפילתו את כל יהביהם, עד שנעשה תל-תלפיות לכל ישראל בכל קצווי תבל.

אולם כאמור כותרתנו המדויקת היא "כתר מלכות". והנה אעפ"י שבמציאות הקרובה להשגתנו הנם ממש כמו שם נרדף, ומה קרוב יותר ל"מלכות" מאשר ה"כתר", אבל בעולמה של פנימיות התורה הן מבטאות (מנקודת ראות מסוימת) שני קצוות ממש. אלא שהכלל המפורסם אשר כל הקצוות מתאחדים, מעוגן במיוחד בתורת החסידות היונקת שרשים מתורת הקבלה, אשר ממנו יסוד וממנו פנה להסברת נושאים שונים במשנת הספירות ובמשנת הנפשות. וכפי שהוא מוגדר בתורת חב"ד במשפט "נעוץ תחילתן בסופן וסופן בתחילתן" (לשון הלקוח מספר יצירה פ"א מ"ז), המהווה קו מנחה יסודי ומזהיר, שער אורה, המתגלים דרכו השגות מופלאות ומופלגות בכל נושא שהוא. [בדורנו הרחיבו כ"ק אדמו"ר שליט"א והכליל בו את כל שטחי התורה בדרך אופיינית ומיוחדת, והאיר בזה נתיבות תורה, וגילה על ידו אוצרות גנוזים ממש להפליא].

* * *

"כתר" ו"מלכות" – ראש וסוף

וביאור פני הדברים כך הם:

ה"כתר" בסדר הספירות שבכל עולם, הנו הספירה הראשונה [ולפי חשבון מסוים והרגיל מאד בתורת חב"ד ה"ה מדרגה שלמעלה ממנין הספירות], ואילו ה"מלכות" משמשת סיום סדר ומנין הספירות שבכל עולם. [ומכאן אחד הטעמים שספירה זו נרמזת במקרא בתיבת "ארץ" או ים סוף על שם היותה תחתית וסוף המדריגות].

לעומת זאת נמתח קו ישיר המחבר בין שתי הבחינות גם יחד וזאת מהיבטים שונים ומשונים, ומוכן שתקצר היריעה להביא את כל הדוגמאות השייכות, ונסתפק בזה בהזכרת אי-אלו נקודות בזה, רק מה שהוא הכרח לנושא של המאמר. [משום כך גם לא נרחיב בזה את הדבור על הקשר שבין "המלכות" עם דרגות שהן גבוהות מן ה"כתר" וכן כיוצא בזה].

והנה בסדר השתלשלות מופיע יסוד גדול, האומר אשר ה"מלכות" שבכל עולם עליון יותר, משמש "כתר" לעולם שלמטה ממנו. מיוסד גם על הפסוק במרכבת יחזקאל בו נאמר "ורגלי החיות כנגד כולן" (ראה חגיגה יג, א), שבחינת הרגליים, היינו המדרגה התחתונה שבאותו עולם כוללת את כל המדרגות שלמטה ממנו. ולכן ה"מלכות" שבעולם עליון יותר משמשת בחינת

”כתר” לעולם שלמטה ממנו.

ברם, דבר זה נתקל בשאלת תמיהה הא כיצד? והרי כל ספירה, בנוסף על כך שמהותה ומעלתה נמדדת לפי מצב עמידתה והתגלותה בסדר הקדימה והאיחור, הרי יש לה גם את התכונות המיוחדות לה, הבא לידי ביטוי בשמה של הספירה. כמו ”כתר” שמשמעותה ”כותר ומקיף”, תוכנה באותיות מושגות יותר רצון העליון, היינו הרצון המתגלה לאצילת האצילות או לבריאת עולם הבריאה וכו', כלומר להתהוות עולם שלמטה ממנו. ואילו ה”מלכות” ענינה ”עולם הדיבור”, שזהו עיקר ה”מלכות” – דבר מלך שלטון. וזהו שהכתוב אומר: ”מלכותך מלכות כל עולמים” (תהלים קמה, א) שפירושו הפנימי הוא שהתהוות כל העולמות בפועל קשורות עם מדת ה”מלכות” שלמעלה מהם, כמו שכתוב ”כי הוא צוה ונבראו”. והלא זהו עיקר כוחו המיוחד של המלכות-המלך, אשר די בפקודתו של המלך בכדי להנהיג כדבעי את עניני המדינה, ועל זה אמרו: ”אמר מלכא עקר טורא” (ב”ב ג, ב) היינו שאמירת המלך בלבדה בכוחה לעקור גם הר.

ותשובת שאלה זו הנזכרת, גנוזה במשפט הבא: ”השתלשלות הכתרים זה מזה”, אשר כוונתו לומר, שנוסף על זאת ש”מלכות” מקבלת וסופגת את כל האורות שמלמעלה לפי הסדר, ומתאים למקום עמידתה בסיום וסוף הסולם של הספירות, ישנו גם קשר ישיר בין ה”מלכות וה”כתר”. וזאת מה שהמלכות קולטת ושייכת במהותה לספירת הכתר, ומכאן גלוי הסוד וההסבר על כך שה”מלכות” יש בה שתי תכונות ומשמשת גם בתפקיד של ”מלכות” וגם בתפקיד של ”כתר”.

סוף מעשה במחשבה תחילה

האמור לעיל, מדובר בתפקידה של ה”מלכות” לשמש כ”כתר” לעולמות שלמטה ממנה. יתירה מזו גם ביחס לספירות שממנה ולמעלה, הרי בסדר הפוך, זהו הסדר של מה שהוא מכונה בשם ”אור חוזר” במקביל ל”אור ישר”, אזי נקראת ה”מלכות” בשם ”כתר מלכות”, הוי ”תחילתן נעוץ בסופן וסופן בתחילתן”.

והאמת היא אשר על ה”מלכות” בהיותה משמשת הספירה התחתונה של העולם אמרו: ”סוף מעשה במחשבה תחילה”. והדברים מיוסדים על המחלוקת בגמרא (תגינה יב, א), מה קדם למה, האם קדמו שמים לארץ כמבואר בפסוק הראשון של התורה: ”בראשית ברא וגו' את השמים ואת הארץ”. או שארץ קדמה לשמים כפי שמסיים הכתוב בסוף הספור של מעשה בראשית: ”ביום עשות אלקים ארץ ושמים”.

ועפ”י מה שאמרו חכמים שאלו ואלו דברי אלקים חיים, נתבארו הדברים בתורת החסידות ששניהם אמת. אמנם נכון הדבר שבסדר קדימה ואיחור של הבריאה בוודאי קדמו שמים. אולם בשורש ההתהוות שהיא המחשבה, ארץ שהיא סוף המעשה, עלתה תחילה. משל למה הדבר דומה: אדם שנחלט בדעתו שיש צורך במקום דירה ולכן יש לבנות בית דירה, ובכדי להגיע להשיג מטרה זו, עליו לשכור פועלים ולקנות חומרי בנין ולתכנן וכיו”ב, עד שהוא מגיע למטרה ששם לו, והיא הכניסה לדירה. אשר לפעמים זה לקח שנים רבות, הרי מובן ופשוט שרק עתה הגיע לתחילת המחשבה שלו, אעפ”י שהיא באה באחרונה.

וכן הוא ב"שמים" ו"ארץ" הגשמיים, היינו שעיקר הכוונה בבריאת העולם הייתה לארץ הלזו הגשמית. וכן ב"שמים" ו"ארץ" הרוחניים, שהם הספירות העליונות וספירת ה"מלכות", עיקר הכוונה היא ה"מלכות", שבה נשלמה הכוונה של "אנא אמלוך", וכמבואר כ"ז באריכות בכו"כ מאמרי דא"ח.

ההתגלות המיוחדת של דורנו

ובכן, כבר במאמר הראשון שאמר הוד כ"ק אדמו"ר שליט"א, דובר על דורנו כדור השביעי למייסד תורת חב"ד כ"ק אדמו"ר הזקן נבג"מ זי"ע, בהדגשת מאמר חז"ל ש"כל השביעין חביבין". ואם שהדברים נאמרו במפגיע על כל הדור השביעי, הרי אמרו שהנשיא הוא הכל, ומרגלא בפיהם של חכמינו לשונות כמו "אין בדורו של רבי מאיר כרבי מאיר" (עירובין יג, ב), או מה שביארו חכמים על הפסוק "לדרות עולם" שבפרשת נח (והובא ברש"י על אתר) שהכוונה לדורו של חזקיה ורשב"י שלא נראתה הקשת בימיהם, וכנהנה רבות. מכאן שכל הדור מתייחס לראשי הדור ונשיאיו.

וכמה יאים הדברים לאומרם בעצמו, הוא הוד כ"ק אדמו"ר שליט"א שהוא הנשיא השביעי לרבנו הגדול זי"ע, בחינת ה"מלכות", עליה נאמר "סוף מעשה במחשבה תחילה". ורואים בחוש שכל ההתגלות הגדולה של אישי האלקים – נשיאי חב"ד הקודמים, הייתה מעין הכנה לקראת ההתגלות של דורנו, שהיא גדולה ביתר שאת ועוז, בהיותו דור אחרון לגלות ודור הראשון לגאולה בעזה"י. וכל המעלות המיוחדות שנאמרו בקשר לספירת ה"מלכות", כולהו איתנהו ביה, אחר התבוננות קלה מאד.

הנה במקור הראשון בו מדברים על ספירת המלכות, היא פתיחת אליהו לתיקוני זוהר, אמרו: "מלכות פה תורה שבעל פה קרינן לה". ואצל הוד כ"ק אדמו"ר שליט"א, הרי בכל שנות נשיאותו לאויוש"ט, מרעיף בפה קדשו על רבבות חסידיו ובאי היכלו ושומעי לקחו בכל קצווי תבל, דברי אלוקים חיים בפרד"ס התורה, ובפנימיות שבסוד, היא תורת החסידות, הן בכמות והן באיכות. שעות אין ספור כמעין המתגבר, שלא מצינו דוגמתו מימות עולם, ות"ל שלא נאבדה טיפה, וכולם עלו על הכתב, תורת אמת הכוללת כל מקצועות התורה ממש, ובכולן גם כל ענפיהם בצורה מבהילה ומפליאה ממש. וזהו בשעה שרוב עתות היום הוא מסור לטובת עמו בגשמיות וברוחניות.

כאן המקום לציין בנוגע להאמור, אשר בעקבות התקנה הגדולה והנפלאה של לימוד ה"רמב"ם היומי", זכו רבים מבני ישראל ללמוד ולעבור על כל תורה שבעל פה כמה וכמה פעמים.

(וכבר מילתי אמורה מכבר שעל תקנה כמו זו, אין חידוש שנמצאו בתחתונים מי שקנא וכו', אין ספק שגם שרפי מעלה מתקנאים במי שזכה להנהיג בקרב ישראל תקנה כזאת).

יש להוסיף גם אשר ביאוריו לרש"י על התורה, שהם בבחינת אור גדול שהאיר בכבודו על פרש"י, זה הפירוש הבנוי כביאור תמציתי, שמיסוד על דבריהם של חכמי ישראל הפזורים בכל מרחביה של תורה שבעל פה בהלכה ובאגדה, בש"ס ובמדרשים, אלו השייכים להבנת הכתוב. והאיר בזה את עיניהם של רבבות מישראל בהבנה העמוקה בפירושו של מאורן של ישראל –

רש"י. ופתח בפני רבים את הצינור והצימאון להתעסק בתורתו של המכונה בפי חכמי ישראל בשם פרשן-דתא, רבנו שלמה יצחקי זכרונו לברכה, וזאת בבחינת תן לחכם ויחכם עוד.

גילוי זה ממאור נשמתו של כ"ק רבנו נשיא ישראל שליט"א, מתקשרת מן הסתם עם היותה שייכת במיוחד לבחינת "מלכות" שהיא "פה תורה שבע"פ קרינן לה".

"מלכות" – דיבור, ביטול וגילוי הספירות

דבר נוסף נאמר ב"מלכות", ש"דבר מלך שלטון". והרי טרם שמענו מימות אבותינו הק' – לכל הפחות בזמן הגלות – שדבור של אחד מגדולי ישראל יעשה רושם חזק כל כך, ואשר כל הוראה תתפשט מיד בכל העולם כולו ותתקבל בצימאון כה עז, בדומה לזו של הוד כ"ק אדמו"ר שליט"א, וגם תבוצע כמהירות הבזק בכל היבשות בקבלת-עול נפלאה ובאהבה ושמחה כה גדולה.

כן, מיסודי ההגדרות של ספירת המלכות היא זאת שאמרו "מלכות לית לה מגרמיה כלום", וכל כולה עומדת בתנועה של ביטול וקבלה מספירת היסוד ומעלה. וגם בזה הרי ביטולו של כ"ק אדמו"ר שליט"א כלפי חותנו הוד כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נבג"מ זי"ע – אשר שמו הראשון הוא כשמו של נזיר האחים שבין שבטי י"ה והקשור עם המידה השישית שבמידות דאצילות – היא ממש עד כדי השתוממות, ביחוד כאשר הוא נראה לכל הקרוב-קרוב אליו שליט"א.

גם מה שאמרו שהמלכות היא גילוי הספירות, הרי ממש משתלב יפה עם כל הנקודות. שהרי אין כדורנו, שתורתם של ששת הרועים שקדמו לו באה לידי התגלות ופרסום כה עצום. הן בהורדתה וקירובה לשכל אנושי בהבנה והשגה גם לקטני השגה וקטנים בשנים וכו', ההוגים במשנתה של החסידות אחרי שמוארת באור תורתו המזהיר והבהיר של הוד כ"ק אדמו"ר שליט"א, המפתיעה בהברקתה. והן במספר העוסקים בזה בכל העולם, כאשר היא מקיפה את כל החוגים ממש בפשיטות ובפשטות שטרם ידענו כמותה.

מקבילות נפלאה בין הנשיא הראשון לנשיא השביעי

כאן עלינו לחזור לאחת הנקודות החשובות ביותר בהן התחלנו דברינו, והיא נעיצת ההתחלה בסוף והסוף בתחילה. שלענייננו היא מציאת מקבילות נפלאה בין אבינו הראשון מייסד ונשיא חסידות חב"ד זי"ע, לבין הממשיך השביעי כ"ק רבנו נר ישראל אדמו"ר שליט"א, שהיא כולה הוד והדר, ומרחק הדורות והזמן כמעט שאינם נראים כלל. אדרבה, הזוהות והשותפות ההיסטורית היא ממש להפליא, ונותנת הרגשה שהיעד הנשגב, האידיאלי והחשוב ביותר לעמנו של הנשיא המתחיל, מגיעה בעזה"י לידי גמר מוצלח ע"י הממשיך שבדורנו שליט"א.

בראש ובראשונה הדברים מתבטאים בזה שיחד עם היותם דגולים באהבת ישראל ושוחרי שלום סמליים, הרי עפ"י ההשגחה העליונה נבחרו להיות חלוצי המאבק בעמידתם בקו הקדמי

של ההגנה והפצת אור תורת הבעש"ט נבג"מ זי"ע, שנועדה לסלול לעמנו את הדרך לביאת משיח צדקנו. והוכרו גם מעבר השני של המתרס בנושאי דגלה האמיתיים של החסידות, אליהם הופנו כל החצים. וכלשון מכתבו של רבנו הזקן נבג"מ זי"ע אל הרה"ק בעל קדושת לוי מבארדיצ'וב נבג"מ זי"ע: "מאת ה' הייתה זאת ונפלאות בעינינו כי עיקר המלחמה אשר שמו פניהם ללחום עם תורת הבעש"ט ותלמידיו ותלמידי תלמידיו דווקא".

כמדומה שאין צורך להרחיב ולפרוש את ההקבלה עם נשיא דורנו, לכל מי שחי בעשרות השנים האחרונות את הנעשה בעולם היהודי והתורני בארץ ובתפוצות.

וגם כאמור בעבודתם הנפלאה להוריד שכינה למטה, בהצלחתם להביא דברי אלוקים חיים בהשגה והבנה באורח פלאי, ובפרסום האלוקות, עד שבדורנו אנו זכינו ע"י הנשיא השביעי להרגיל שם שמים בפי הבריות בכל קצווי תבל ממש ובכל פנה נדחת.

כשם שכ"ק רבנו הגדול נבג"מ זי"ע, נתקל בזה בקטרוגים איומים מבית ומחוץ, מלמעלה ומלמטה מחמת קנאה של

עליונים ותחתונים – כאשר ביארו לנו רבה"ק נבג"מ זי"ע וגדולי תלמידיהם – וכתוצאה מכך בא מאסרו ההיסטורי, שכולו היה רצוף התגלות אלוקות המזכירה את ישיבתו של יוסף הצדיק בבית האסורים. ועם התגברות הקדושה העליונה סולקו הקטרוגים הנוראים, ועקב מסירות נפשו על תורת החסידות נפרצה הדרך להרחבת הגבול, ופרסומה של תורת החסידות באיכות ובכמות בקרב רבבות מישראל בארצות אירופה.

כן הייתה לנו ולצדיק דורנו שליט"א, הקטרוגים המבהילים להם היינו עדים ואותם חשו על בשרם כל השייכים לבית רבנו שליט"א בביטוייהם השונים – ממש לא יאומן כי יסופר בדורות הבאים – פתחו בעזה"י את הדרך להפצת תורת החסידות על כל אנפיה וענפיה בהרחבה כזו שהיא חסרת תקדים. כשבראש תנועת החסידות צועדים חסידי חב"ד עם משנת רבותיהם הק', ורבו הצמאים לדברי אלוקים חיים והמקושרים לרבנו מאורם של ישראל בצורה מפליאה ומסחררת במהירותה.

וכמו רבנו הזקן נבג"מ זי"ע – מי שהמשיך ברמה את שיטת הבעש"ט נבג"מ זי"ע במשנת האלוקות שלו וכל מה שקשור עם עומק תורתו הפנימית – שנחשד ע"י מנגדיה של תורת החסידות בהגשמת אלוקות רח"ל, והיה זאת מחמת שלא טעמו את טעמה האמיתי של פנימיות התורה ויצא מזה כשידו על העליונה, ואגרתו הידועה בזה הפך נכס צאן ברזל בעולם היהודי לכל מבקשי ה' באמת ובתמים. כן רבנו הק' והטהור שליט"א, אשר נטפלו לו אלה שתורת הבעש"ט נבג"מ זי"ע במעמקה ורוממותיה מהם והלאה, ומהם אשר לא נגה עליהם אור הבעש"ט מעולם. ותואם תופעות מסוג זה בדברי ימי ישראל מדור דור, דווקא אצל נשיא וצדיק הדור מי שהוא בבחינת

”שימשא אכולא עלמא נייחא”, וזורח ומכניס אור האמונה הטהורה בכל מקום אשר כף רגל יהודי דורכת שם.

מקור טענת ההגשמה

ולזה כדאי להזכיר ספור תלמודי מבהיל בקשר למקרה דומה מתקופת הנביאים ומלכי ישראל, איך שנביא ה' ישעיהו בן אמוץ, נחשד ע"י מנשה מלך ישראל מי שהיה מעובדי עבודה זרה בהגשמת אלוקות רח"ל, ונשפט ע"י במיתה רח"ל בעוון זה כביכול.

וכה אנו גורסים במסכת יבמות (מט, ב) :

”תני שמעון בן עזאי אומר: מצאתי מגלת יוחסין בירושלים . . . וכתוב בה מנשה הרג את ישעיה. אמר רבא מידן דייניה וקטליה [שפטו מנשה והרגו]. אמר ליה [מנשה לישעיהו]: משה רבך אמר כי לא יראני האדם וחי, ואת אמרת ואראה את ה' יושב על כסא רם ונשא, משה רבך אמר וגו' משה רבך אמר וגו'. אמר ישעיה ידענא ביה דלא מקבל מה דאימא ליה, ואי אימא, אישויה מזיד [יודע אני שלא יקבל מה שאומר לו, ואם אכן אומר, הרי אעשהו מזיד]. אמר שם, איבלע בארזא. אתיוה לארזא ונסרוה, כי מטא להדי פומא, נח נפשיה [הזכיר ישעיהו שם קודש ונבלע בארז. הביאו את הארז ונסרוהו, וכשהגיעו לפיו הוציא נשמתו], משום דאמר ובתוך עם טמא שפתים אנכי יושב”. ע"כ לשון הגמרא.

לפנינו סיפור משונה, שדווקא מנשה מלך ישראל שעבד עבודה זרה, הוא שדן את נביא ה' על זה שאמר ואראה את ה' שיש בזה משום הגשמה באלוקות. וכולו תמיהה.

ואמרתי בדרך אפשר שמנשה ידע שישעיהו הנביא מוחזק כאיש אמת, ואינו חשוד לשקר, ובפרט כשהוחזק כבר בישראל כנביא אמת. ואם ישעיהו היה אומר שהוא ראה את ה' באופן של השגה ולא באופן של ראייה, שאז יש לבעל דין לחלוק ולומר: אשר גם אם ישעיהו מוחזק כדובר אמת, יש מקום להטיל ספק בדבריו, שהרי גם אם ישעיהו מתכוון למה שהוא אמת לפי דעתו והשגתו, היה אפשר לומר שטעה בהשגתו בשגגה. אבל כשישעיהו מקרב את דבר נבואתו כביטוי של ואראה, קיים חשש שיתקבלו הדברים באזני השומעים ותתחזק האמונה במציאותו ית'.

[ואף שמהגמ' משמע שישעיהו דנו לכף זכות ברוב ענוותנותו, ונזהר מלהפכו למזיד, הרי לנו שרואים את התוצאה האיומה בהריגת נביא ה' ע"י מי שהוא עובד עבודה זרה, וגם לא טרח לברר את כוונתו של ישעיהו שלפני שדנו, והרי ישעיהו נביא ה' היה מוחזק בכשרות, ומזה שהבין שלא יקבלו את דבריו אנו פטורים מלדונו לכף זכות].

דבר זה מלמדנו: שכל הנטפל על צדיק הדור בטענת הגשמה וכיו"ב, ייתכן מאוד שזה נובע מספיקות ודיעות המכרסמות במוחו, ובפרט שבכמה הזדמנויות גילה את פרצופו בהנוגע לעיקרי אמונה, הקשורים עם מציאות של בורא עולם וכו', או עם גאולת ישראל וכדו'. דהיינו: לא ההגשמה היא הכואבת אלא, שבמודע או שלא במודע, עיקר מה שכואב להם הוא שאולי מדברי הצדיק, המוחזק בכשרות ומלא כל הארץ אור האמונה הטהורה המוקרן מחוסן אמונתו – דברי

קדש הנאמרים בביטחון ובתוקף על מציאות הבורא, דיבורים אלו עלולים לחזק ולאמץ ברכיים כושלות, וזה דבר ש"הבעל דבר" שלהם אינו מוכן להשלים עם זה, וד"ל. ובפרט לפי הכלל ש"כל הפוסל במומו פוסל". ועוד יש ללמוד שאין למהר ולענות למי שאין בדעתו לקבל מענה והסבר, וגם לא יקרה מאומה לאמת שבפי הצדיק, אם המענה על כך יבוא גם אחר מאות בשנים, כפי שהיה אצל ישעיהו שאת התירוץ על קושיית מנשה תירצו חכמי הש"ס כמבואר שם.

מעז יצא מתוק

וכשם שמהמקטרגים על אי אלו דברים בתורת הבעש"ט נבג"מ זי"ע, שנזקק להם "נכדו" ברוחניות, כ"ק רבנו הגדול, גאון הגאונים בדעת אלוקים במאות השנים האחרונות, יצאה תורת החסידות מחושלת, ומעז יצא מתוק, וזכינו לאגרת קודש שהעמידה את א' מיסודות האמונה, הקשור עם הפשטת האלוקות האמיתי וביאורו האמיתי של "את השמים ואת הארץ אני מלא".

כן זכה דורנו, אשר דווקא מתוך ההעלם וההסתר של המקטרגים נתברר ונתלבן הדבר, ורווחא שמעתתא בסוגיה זו של פנימיות התורה, בצורה נפלאה ע"י מעריצי ומקושרי כ"ק אדמו"ר שליט"א. באופן שנתרבתה תורה וחכמה

אלוקית בנושא זה, ונאספו כעמיר גורנה מדברי חכמי ישראל אדירי האמונה, וענקי ההשגה האלוקית, אשר כל העם עונים אחריהם מקודש מקודש. וכן מתוך חדירה בעומק ונבכי העיונים של העוסקים בזה, נתגלתה צדקתו של מי שהוא צדיק מעיקרו, בחינת רעיא מהימנא של הדור והמורה הגדול לדורות עולם הוד כ"ק אדמו"ר שליט"א.

הנהגה המופלאה עד להכרעתה של מלכות הזדון והכפירה שהקיפה מחצית עולמנו הארץ ששימשה בית כלא הענקי של מיליוני אחינו למעלה משבעים שנה, ויחיד ומיוחד בדורנו היה שצפה זאת ברוח קדשו משכנר הימים

ולשלימות הענין, מובאים כאן כמה מראי מקומות בעניין זה:

ידוע מאמר הזוהר (ח"ב לז, א): "מאן פני האדון הוי' – דא רשב"י" אשר כידוע שעורר רעש גדול [שיחת קודש של אדמו"ר שליט"א בלקו"ש ח"ב עמ' 509-512 בהערה], אולם כדרך האמת המנצחת תמיד, הרי גם מאמר זה שהיה נראה בקרב רבים בהשקפה ראשונה מאד תמוה, נתקבל בקרב שלומי אמוני ישראל, כמאמר קדוש ואמיתי. וראה 'ניצוצי אורות' על מאמר זה, שהביא בשם היעב"ץ בעל 'מטפחת הספרים' שקישרו עם דרשת חז"ל עמ"ש "את ה' אלקיך תירא – לרבות תלמידי חכמים". וראה את הנלקט בספר "על הצדיקים" שי"ל לאחרונה, וראה בלקוטי שיחות שם שהביא סימוכין מתורת הנגלה.

עם חשוף ה' את זרוע קדשו בשנים האחרונות, בהנהגה ניסית ופלאית עם עמו, נתגלה גם הוד כ"ק אדמו"ר שליט"א ביתר עוז, בהדרת קדשו וביד ה' אשר עליו בהנהגת עם הקודש וארץ

הקודש. ובזמן האחרון בהכנת העם לקראת קבלת פני משיח צדקנו, בדומה לקרובם של ישראל בהר סיני לפני מתן תורה, כמאמר "אלו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה דיינו", משום שלהיות מוכנים למתן תורה הוא דבר חשוב לעצמו, וביחוד ששלב זה האחרון משמש תחנת מעבר סופי לקראת קבלת התורה.

על רבנו הגדול כ"ק אדמו"ר הזקן מעיד כ"ק אדמו"ר ה'צמח צדק' בספרו דרך אמונה, שהיה מגלה עתידות באופן של קולע אל המטרה ולא יחטא. וידוע בזה אשר כשרבנו הזקן ברח עם משפחתו מפני נפוליון שהחל לכבוש את רוסיה עד שהגיע לכפר פיענא (שם נסתלק), ובעת הבריחה נשאל, שהרי הבטיח שרוסיה תנצח במלחמה וכאן היה נראה שנפוליון מנצח. וענה: "חי נפשי אשר לא תפול שערה ארצה מכל אשר אמרתי לכם", וכן היה שאח"כ הדפו הרוסים את הצרפתים. בדורנו זכינו אשר דבר ה' בפי עבדו, הוד כ"ק אדמו"ר שליט"א, בכל הקשור לארצנו הק' ולקיומו של העם היושב עליה. כאשר אשתקד לפני ועם פרוס מלחמת המפרץ, דיבר בצורה הברורה ביותר ובמלוא הבהירות קבל עם ומלואו, בכל דרכי התקשורת המקובלים – וזאת מול נטילת אחריות אישית כבידה על כל מה שיתרחש – בהכרזו אשר ארץ ישראל היא הארץ הבטוחה ביותר בעולם, וההנהגה העליונה תהיה תואמת את הכתוב "עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה", והייתה כאן התגלות אלקית גלויה ומפורסמת לעיני כל ישראל.

וכן ההנהגה המופלאה עד להכרעתה של מלכות הזדון והכפירה, שהקיפה מחצית עולמנו, הארץ ששימשה בית כלא הענקי של מיליוני אחינו למעלה משבעים שנה. ויחיד ומיוחד בדורנו היה שצפה זאת ברוח קדשו משכבר הימים. ואח"כ באותם ימים ספורים שכל העולם כולו עצר נשימה מפחד שמא הצליחה הקליפה הנוראה להתאושש ח"ו, וסכנת הכליאה של מיליוני אחינו שם חוזרת ח"ו כבתחילה, ובכלל זאת מאות שלוחי הקודש של אדמו"ר שליט"א – מצב שהזכיר את מעמדם של בני ישראל ליד ים סוף, שאחרי שהרגישו עצמם בני חורין עם יציאתם ממצרים בט"ו בניסן, שוב עמדו בעימות עם המצרים כשמורא עולה על ראשם, שמא כל ההישגים שעד כה שוב תלויים בכף מאזניים, וכמו כן גם היום – הייתה ההוראה השמימית בפני משה של הדור "דבר אל בני ישראל ויסעו".

ובעקבות זה גם ל"ויושע ה' את בני ישראל" ו"וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה'" והלב מתרחב והציפיה מתגברת, ורגש התקווה והאמונה מתחזק שאכן: "הנה ימים באים וגו'". וקרוב היום אשר העולם כולו ועם בני ישראל בראשו יהיה עד להתגשמות ההבטחה האלוקית של "והיתה לה' המלוכה ומושל בגויים" על ידי קיום נבואת יחזקאל (לז, כה): "ועבדי דוד מלך עליהם ורועה אחד יהיה לכולם".

שער האמונה צדיק באמונתו יחיה

בטוחני שהדבקות פסוק זה בניקודו המופיע כאן על כ"ק אדמו"ר שליט"א תהיה משום הפתעה, ואולי יתירה מזו תמיהה וגם תמיהה גדולה, עבור האמונים עלי החסידות החב"דית או הבקיאים בתולדותיה. כאשר אחד מאבני היסוד של שיטת נשיאי תנועת חב"ד עד למייסדה, כ"ק רבנו הזקן בעל התניא נ"ע, הייתה לדרוש ולפעול בקרב החסידים את ה"עבודה בכוח עצמו" דווקא. לעומת צדיקי דורם האחרים, שגרסו אחרת ונקטו בשיטה שעיקר העבודה שייכת לצדיק, והוא באמונתו מעלה את צאן מרעיתו, ועל דגלם הייתה חרותה סיסמא זו של "וצדיק באמונתו יחיה" – אל תקרי יחיה אלא יחיה.

אולם, אין הדברים האמורים מכוונים, כלפי אלה שכבר נקלטו או נולדו בארבע אמות של תורה ותפילה, וביחוד בסביבה חמה של חסידים וחסידות, כי אם לרבבות אלפי ישראל שלא זכו להיוולד בקרן אורה של תורה ומצוה, או שמסכות שונות של תהפוכות הזמן נתרחקו מזה.

וכאן, מנוצלת אמונתו הנשגבת הבלתי משוערת, ונטולת כל קנה מדה אנושי ותפישה שכלית, של ענק האמונה הטהורה, המזכיר באמונתו את האחד שישב בעבר הנהר, המשגרת קרני הוד זוהר של אורה המבהיק, לכל פינות העולם, המגלים את הנקודה המאמינה החבויה בנשמת כל אחד ואחד מישראל.

לא מאסתים ולא געלתים

החידוש הגדול, והמאפיין ביותר, בגישתו המיוחדת של כ"ק אדמו"ר שליט"א, ביחסו לקירוב רחוקים, ובכלל זה לרחוקים שנתקרבו, היא האהבה הבלתי מוגבלת שהוא רוחש ומגלה לכל

אדם מישראל, גם בהיותו רחוק (לע"ע, כביטוי החביב של כ"ק אדמו"ר שליט"א) וממילא כוח המשיכה הוא אחר לגמרי.

דומה שאנו נוגעים בזה בנקודה מאד מעניינת, ומצביעים על הבחנה עמוקה ורבת משמעות בנושא זה, אשר השלכותיה ללא כל ספק הן רבות, גם לריבוי הכמותי והאיכותי של המתקרבים, וההרגשה הטובה והנוחה אחר ההתקרבות. ומכאן הכרת הטובה העצומה, והאהדה הגדולה שרוחשים המקורבים הרבים לנשיא הדור כ"ק

אדמו"ר שליט"א, החשים לו תודה נפשית על החסד הגדול שזכו מידי נשיא ישראל, גאון וקדוש, בהרעיפו עליהם באהבתו טל של תחיה, גם בהיותם עטויים עדיין בלבושים חיצוניים של שיקוף ותיעוב, מבלי לתת להם את הרגשת הנחיתות, המתחייבת באופן טבעי אצל מי שהוא עני בדעת ובמעשים, כלפי כל מי שעולה עליו בבחינות אלו, ק"ו כלפי מי שעשירותו הרוחנית היא כשל סמל העשירות – רבי אלעזר בן חרסום.

**ענק האמונה הטהורה המזכיר
באמונתו את האחד שישב בעבר
הנהו המשגרת קרני הוד זוהר של
אורה המבהיק לכל פינות העולם
המגלים את הנקודה המאמינה
החבויה בנשמת כל אחד ואחד
מישראל**

לעומת זאת, הרי אין כל פלא ושום חידוש באהבה ואהדה שרוכשים להם רק אחר שנתקרבו, שהרי מי לא יעריך אדם שנטש אורח חיים כל שהוא, ובא לידבק ולקבל צורת חיים של כל חברה שהיא.

העלאת נקודה זו גם לפני שנסביר מקורה, כבר גורמת להעלות במח הזכרון, פסוק שנאמר בתורה (ויקרא טו, טז): "השוכן אתם בתוך טומאותם", וכמו שדרשוהו חכמים במסכת יומא (נו, ב) "מהו בתוך טומאותם? אפילו בשעה שהם טמאים שכינה עמהם".

וכן את הפסוק (ויקרא כו, מד) "ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים", במשמעותה הפנימית של המילה 'אויב'.

וזהו כנראה, משום ש"צדיקים דומים לבוראם".

כוחו הגדול של רבנו

בהסתופפי בחודש השביעי, בחצרות קדש כ"ק אדמו"ר שליט"א, קלטו אזני את הספור הבא: פעם נשאלה הרבנית שתליט"א, מהו המיוחד ביותר אצל בעלה הגדול. ותשובתה הייתה 'האמונה שבו – בכוח זה אין דומה לו'. כמדומני, שהגדרה קולעת זו עונה על הכול, אפשר לומר יאה ביותר דברי החכם במשנה: הפך בה והפך בה דכולא בה.

"מראש צורים אראנו", ידועה עדותו של בן בתו של מייסד החסידות נ"ע בעל דגל מחנה אפרים, שסבו מורנו הבעש"ט נ"ע עבר את הנהר דנייסטר בכח האמונה.

שער האמונה - צדיק באמונתו יחיה

בכח האמונה הגדולה והחזקה, טמונים וגנוזים, סודות ה"מופתים" הנפלאים המתגלים. ממנה העקביות הנדירה ביותר בעמדותיו בחיי היהדות התורה והחסידות, והכוח האדיר של התמודדות עם השקפת העולם של המדע והחברה, המשפיעים על תרבות זמננו.

כשאנו מדברים על אמונה, הכוונה על עצם כח האמונה בכלל, שהיא ההכרה והדביקות בתחושה "על שכלית" של הנשמה ב"מה שלמעלה" ובכל מה שמסתעף למטה, ובכל זאת נשאר בו ויש בו את ה"מה שלמעלה"¹.

ומובן, אשר כח זה מאיר ביותר אצל כל מי שיודע על טהרתה ובהירותה של הנשמה, בזהירות קפדנית לא להעכירה או להחשיך אורה. ובמי? במי שהנשמה השוכנת בו, היא גבוהה ומאירה למטה כמו שהיא בעולמות העליונים.

זהו בכלל, אבל מובן שהיא כוללת פרטים שונים, וממילא גם ביטויים מעשיים שונים. כלומר: האמונה במציאות בורא עולם היא בחינת האב, ותולדותיו הם האמונה בישראל, בתורה הכתובה ובחכמי ישראל שבכל דור ודור, והיא הנקראת בשם אמונת חכמים. והאמת שכל אחת קשורה בחברתה כשלהבת הקשורה בגחלת ולא תצויר שלימות האחת זולת השלימות בשניה.

לא פעם עולה במחשבה, אשר ישנם צדדים השייכים לאמונה בישראל, ובמחוייב מזה באהבת ישראל, שהניסיון בהם קשה הרבה מאשר באמונת ואהבת ה'. שהרי במי שהוא טמיר ונעלם ואינו ניתן להשגתו וטווח ראייתו של עין בשר, קל יותר להאמין בשלימותו ולאהוב אותו. לא כן כשהמדובר במי שהוא מלוכש בבשר גידים ועצמות, ובעיני בשר נראה בו כל הכיעור והדוחה, ובכל זה חייב אני להאמין בסגולתו הייחודי מצד הנשמה החבויה בו ועוד לאהוב אותו משום כך.²

מקום כאן להזכיר אמרה נפוצה משמו של מליצן של ישראל הגאון הקדוש רבי לוי יצחק מברדיצ'וב נ"ע, בקשר למטבע הברכה שתקנו חכמים בהבדלה על הכוס במוצאי שבת, "המבדיל בין קדש לחול בין אור לחשך, בין ישראל לעמים בין יום השביעי לששת ימי המעשה", וכך הוא אומר: כל מי שמסוגל להבין את כל יתר ההבדלות, ומי הוא זה, זה הקב"ה³, הוא הוא המסוגל להבין גם את ההבדלה בין ישראל לעמים. ומשום כך באמת גדלותו של האדם, וגדלותה של האמונה מתבטאת באמונה בישראל דווקא.

ידוע עד היכן הגיע אמונתו הגדולה של כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע בכח האמונה המקננת בלבו של כל אחד ואחד מישראל עד אשר בקריאותיו לכלל ישראל היה רגיל לפתוח בשורת הפניה בזה הלשון: אל אחינו המאמינים, ואלו שחושבים עצמם ללא מאמינים. כלומר, האמת היא שבפנימיותם הם כמו כל ישראל מאמינים בני מאמינים.

1. ראה שבת (צז, א) "ישראל מאמינים בני מאמינים" לגבי נבואת משה. וראה בתניא פכ"ט, מובא בטוי זה לגבי האמונה במציאות וביכולת ה'.

2. ראה תניא פרק לב.

3. וכדברי רש"י על הפסוק "ויכל אלקים ביום השביעי", רבי שמעון אומר בשר ודם שאינו יודע עתיו ורגעיו צריך להוסיף מחול על הקדש, והקב"ה שיודע עתיו ורגעיו נכנס בו כחוט השערה ונראה כאילו כלה בו ביום. ומקורו בבראשית רבה (י, ט).

וכן בממשיכו כ"ק אדמו"ר שליט"א, בולטת בייחוד אמונתו האיתנה, ובכוח רב העוצמה של אמונה טהורה זו, ואהבה בוערת לעמו, מקריץ הוא עליהם את אור האמונה המגלה בהם את אמונתם במציאותו יתברך ובתורתו הק'. ומכאן התוקף הפלאי והכוח האדיר לא להתייאש בשום פנים, משום אדם מישראל.

העדר ייאושו של נשיא ישראל

הנה, בעולמה של תורה מפורסם מאד המושג ההלכתי של "יאוש" התופס מקום נכבד בדיני ממונות שבחשן משפט. והוא סילוק דעתו מחפץ אשר בבעלותו, בכורח מציאות מסוימת ונסיבות שונות, וע"י זה הוא מחליש את בעלותו מעליו, באופן שכל צד אחר מקביל יוכל לזכות בחפץ ולהכניסו לבעלותו. מזה יש ללמוד עד כמה שדעתו של האדם פועלת על השייכות הקניינית של החפץ לבעליו. משום כך יש הסוברים שעם כלות היאוש ע"י מציאת וראיית החפץ, בעוד לא זכה בו שום אדם אין צורך בקנין חדש, וזוכה בו מיד ומספקת בזה עצם פרישת כנפי דעתו של הבעלים⁴.

האמונה במציאות בורא עולם היא בחינת האב, ותולדותיו הם האמונה בישראל, בתורה הכתובה ובחכמי ישראל שבכל דור ודור והיא הנקראת בשם אמונת חכמים

דומני שגם בעצם ההלכה כפשוטה, יש בה מן העמקות המשפטית ההגיונית הקשורה עם תורת וחכמת הנפש וכל הסובב אותה. ק"ו הדברים באם מדובר בעולמם של נפשות בכלל ונשמות ישראל בפרט, שכל צדדי הנושא בהם, הם רוחניים. בודאי שבכח החזקת והתקשרות הדעת בחינת "דעתאי עליהו" לפעול את הקשר הרוחני ההדדי וכידוע שעל קשר ודביקות רוחנית, אין שום מחיצות ומרחקים מפסיקים.

על אחת כמה וכמה, בראשי אלפי ישראל, שבכוחם לקשר ולהמשיך בדעתם את בחינת האברים, וכשהם אינם נותנים שום מקום להסחת דעת ולפירוד המחשבה, ואינם מעלים על מחשבתם כל מחשבת יאוש, בזה גופא הם מחזקים את חוט הקישור עם נשמות ישראל, ופועלות עליהן שלא תהיינה פתוחות לפול לרשות אחרת לגמרי ח"ו, ואדרבה הם כובלים אותן בחבלי עבותות אהבה למשוך אותן לרשות היחיד, יחידו של עולם. וכל זה בכח אמונתם האין סופית, בכח האין סוף הגנוז בנשמתם של ישראל.

ולהוסיף: כשם שאמונת צדיקים של האנשים הפשוטים, בכוחה להמשיך ולגלות התגלות אלקות באותות ומופתים של הצדיקים, כמו"כ באמונת הצדיק בישראל ממשיך הוא בהם את גילוי האמונה שבנשמתם. ובדורנו: האחד המיוחד, שלא התייאש מעולם, ושלא אור האמונה לכל ניצוץ מישראל בכל פינות העולם גם בעצם אי יאושו וכתוצאה מכך גם בהפצת תורה בפועל – הלוא הוא נשיא דורנו כ"ק אדמו"ר שליט"א.

4. ראה נתיבות המשפט סימן רס"ב סק"ג.

בת-קול התשובה של דורנו

מסורת חב"דית שמקורה בדברי נשיאיה, מסבירה את הופעת נשמתו הק' של מייסד החסידות הכללית מורנו הבעל שם טוב נשמתו עדין במשל הבא: אדם שהגיע למצב של התעלפות, והסובבים החרדים לחייו רוצים להקיצו ולהחזיר את התגלות והתפשטות נשמתו לגופו לפעולה תקינה ומתאימה, של שכנות טובה בין הגוף והנפש, עד כדי התבטלותו המוחלטת של הגוף אל הנפש וציות להוראותיו, הרי אחת הדרכים היעילים להשגת מטרה זו, היא הקריאה בשמו של המתעלף. הקשר ההגייוני בזה מבואר בתורת חב"ד בדרך המקורית שלה, על יסוד הפסוק "וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו", אשר שמו של האדם מגלם בקרבו את נפשו. והנמשל: עם ישראל לפני התגלותו וירידת נשמתו של מאורן של ישראל רבנו הבעש"ט נ"ע, כשגזרות ושמדות ת"ח ות"ט נתנו בהם אותותיהם, ובנוסף על כך כתוצאה מירידת הדורות, היה שרוי במצב של התעלפות גשמית ורוחנית כאחד. מה עשה הקב"ה? קרא לבנו בכורו ויחידו בשם ישראל! וכך נאצלה נשמתו הק' של רבי ישראל בעל שם טוב נ"ע, שבתורתו והוראותיו הקדושים הצליח לעורר את האומה הנבחרת והקדושה מהתעלפותה, והעריף עליה טל של תחיה, באורחות חיים שופעי רעננות ולחלוחית פנימית, היונקים שרשיהם ממאורה של תורה.

אף אנו בעקבותיהם של רבותינו הקדושים נאמר על התגלות נשמתו הק' של נשיא דורנו כ"ק אדמו"ר שליט"א, לאחר השואות האיומות שנקלע בהם עמנו בדור שלפנינו. השואה הרוחנית של המהפכות החברתיות בעולם כולו, וביחוד ברוסיה הסובייטית, ואחר כך השואה האיומה והנוראה ביותר בתולדות עמנו שאינה נתפסת כלל וכלל כבינת אנוש, קרא הקב"ה לעמו השבור והרצוף את קריאתו של נביא הנחמה "נחמו נחמו עמי", וכך נאצלה והתגלתה נשמתו הקדושה והאצילית של מנחם משיב נפש של עמנו. ממשיך דרכם האמתי של מורנו הבעל שם טוב ונכדו הרוחני כ"ק רבנו הזקן נ"ע, הלא הוא כ"ק אדמו"ר שליט"א נשיא חב"ד בדורנו, ואביהם ופטרונם של כל ישראל באשר הם שם.

עם עלותו על כסא רם ונשא של נשיאי אלקים, רועי ישראל האמתיים עד למייסד חסידות חב"ד

כ"ק רבנו הזקן בעל התניא והשו"ע, החל לקרוא בהתועדויותיו בשם ה', וקול קריאת התשובה בצלילו המעודן ביותר, ובטון התקיף ביותר בליווי נעימות תנחומים, החל להדהד בעולמה של היהדות העייפה משנות גלותה והמפוצעת פצעי אימים בנפש וברוח. ובשימת לב מיוחדת לנוער היהודי שנולד באוירתה המעוכרת של עשני הכבשנים.

וכך אנו קוראים במכתב קדשו שנכתב בשנה השניה לקבלת נשיאותו (ר"ח ניסן ה'תשי"ב) לרגל "ימי הפסח המתקרבים ובאים":

"על כל אחד ואחת להשתדל בכל עוז ומרץ לחפש עצות ותחבולות (אף אם על ידי זה מוכרח יהיה לעשות היפך טבעו ולשנות ההרגל שלו ובלבד) לכבוש את הדור הצעיר ולקרב את כל בני ובנות ישראל, אחד חכם ואחד רשע ואחד תם ואחד שאינו יודע לשאול, לתורה ומצוות, ואז מובטחים אנו אשר בנערנו ובזקננו נלך – לקראת הגאולה – בכנינו ובבנותינו.

**קרא הקב"ה לעמו השבור והרצוץ
את קריאתו של נביא הנחמה
"נחמו נחמו עמי", וכך נאצלה
והתגלתה נשמתו הקדושה
והאצילית של מנחם משיב נפש
של עמנו**

ודור שלנו, דור אשר נולד ונתגדל בעת קושי הגלות הגזירות ושמדות ר"ל ואשר גם על שארית הפליטה, ובפרט הילדים אשר נתן והשאיר לנו ה' לאותות ולמופתים (שתתקיים תורה בישראל על ידם) יש קמים עליהם לכלותם, היה לא תהיה על ידי חינוך האומר לרע טוב ולטוב רע, השם חושך לאור ואור לחושך מר למתוק ומתוק למר, כי מאס תורת ה' צבאות, הנה הקב"ה יצילנו ויצילם מידם, ודור זה יזכה במהרה בימינו על ידי משיח צדקנו להיות גם דור הגאולה, גאולה אמיתית כיעד נביאנו הקדושים – לא בחיל ולא בכח כי אם ברוחי אמר ה' צבאות, וכל אחד ואחת יכירוהו, יורה באצבע ויאמר: הנה אלקינו זה קיינו לו ויושיענו זה ה'".

שורות אלו המבשרים אופנסיבה של מאבק רוחני של מנהיג ישראל – אשר ההשגחה העליונה הועידה אותו לשמש קברניטה של ספינת עמנו, באחת התקופות הקשות ביותר של טלטולה המטורף בגלות הארוכה, בתקות ניצחון מלא, בביטחון גמור שהוא יסתיים בגאולה האמתית על ידי משיח צדקנו – נקלטו היטב בפי לגיונו שהוקם לשם כך ברחבי תבל ובארצנו הק'.

רבנו בעקבותיו של הנביא הושע

על דרכו המיוחדת של כ"ק אדמו"ר שליט"א [גם ביחס לאלו שברבות השנים נמשכו לשיטת הקירוב] יצוין מאמר רו"ל בפסיקתא (לב) "כל הנביאים קוראים לישראל לתשובה אבל לא כהושע. ירמיה אמר: אם תשוב ישראל אלי תשוב, וישעיה אמר: דרשו ה' בהמצאו, ולא מלמדים את ישראל מה לומר. אבל הושע אמר: עשו תשובה ומלמדם מה יפייסו על עצמם".

קריאתו של כ"ק אדמו"ר שליט"א בכל שנות נשיאותו לתשובה – ובלשונו הק': קירוב בני

בת-קול התשובה של דורנו

ובנות ישראל לאביהם שבשמים – היא בדוגמת הושע. כלומר: שיחות הקודש שלו הנוסכים אהבה בלי גבול לכל בן ובת ישראל, שזורים דברי לימוד ופיוס, מגבירים את הביטחון בלב כל הרוצה להתקרב ומסלקים ממנו כל היסוסי רתיעה של נחיתות או יאוש, אדרבה הקב"ה מחכה לתשובת כל אחד מישראל. וכביטוי החוזר בשיחותיו הק', שהקב"ה יחזיק בידו של כל יהודי ויהודי ויוציאו מהגלות, עד שלא יישאר גם יהודי אחד בגלות (עס ועט נישט בלייבען איין אינציקער איד). וכן הקדיש את שיחותיו הק' לכוון את הלגיון העולמי של שבט ליובאוויטש, איך וכיצד לגשת אל עבודת הקודש של קירוב הבנים למקום ב"ה. בשימת דברים בפיהם, הוא ניצח כמצביא עליון בעיניים פקוחות ומשגיחות על ההולכים בשליחותו.

כמדומה, שבהתייחסותו האישית לכל נבוכי הזמן והבאים להתקרב לתורה ומצותיה, בהתכתבות עמהם בכל מקום המצאם בחמשת היבשות, בתנאיהם החברתיים והמדיניים השונים, בטבעיהם ובמסורתם הנבדלות. וכן המפגשים האישיים של התדברות פנים אל פנים, בלילות היחידים הארוכים, אין להם שום תקדים בתולדות גדולי עמנו. כמדומה, ולא תהיה משום כל הגזמה, אם נאמר שבמחשבתה של החסידות בכלל, ובפניה העמוקים שבתורת חב"ד טמון סוד התפרצות התשובה של דורנו.

סוד התפרצות התשובה של דורנו טמון בחסידות

מימיה של אבות החסידות לא ירד נושא התשובה משלחנם. וכל הספרות החסידית, מקור יניקתם הרוחנית של רבבות אלפי ישראל בדורות האחרונים, מלאה על כל גדותיה על תהליכי התשובה: סבות ההתעוררות לתשובה, עשיית הכלי המתחייב מהתעוררות זו, משמעותה של התשובה, עליות וירידות, השפעת המעשים השליליים על הנשמה האלקית שבקרבן – חלק ה' עמו, ובעקבותיה בעולמות העליונים ובעולמנו זה. למעשה רואים בחסידות את תפקיד ירידת הנשמה למטה, בכדי להעלות מדרגת "צדיק" כפי שהנשמה היא לפני ירידתה, לדרגת "בעל תשובה" בחזרתה למקורה ושרשה. א"כ יוצא אפוא, שהחסידות חדורה כל כך את רגש התשובה, עד שהיא רואה גם בעבודת ה' של הצדיקים את מעלת התשובה, ובאספקלריא של מאמר רז"ל במסכת ברכות (לד, ב) "במקום שבעלי תשובה עומדים צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד". אשר את עומק כוונת חכמים בזה מגלה רבנו הזקן בספר התניא, בפרק ז, בשורות הבאות: "מה שאין כן במאכלות אסורות וביאות אסורות שהן משלש קליפות הטמאות לגמרי הם אסורים וקשורים בידי החיצונים לעולם, ואין עולים משם עד כי יבוא יומם ויבולע המוות לנצח, כמו שכתוב ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ. או עד שיעשה תשובה גדולה כל כך שזדונות נעשו לו זכויות ממש, שהיא תשובה מאהבה מעומקא דלבא באהבה רבה וחשיקה ונפש שוקקה לדבקה בו יתברך. וצמאה נפשו לה' בארץ עייפה וציה, להיות כי עד הנה הייתה נפשו בארץ ציה וצלמות היא הסטרא אחרא, ורחוקה מאור פני ה' בתכלית, ולזאת צמאה נפשו ביתר עז מצימאון נפשות הצדיקים, כמאמרם ז"ל במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים יכולים לעמוד, ועל תשובה מאהבה רבה זו אמרו שזדונות נעשו לו זכויות, הואיל ועל ידי זה בא לאהבה רבה זו" עכ"ל"ק.

הרי שיתרונו של בעל תשובה על צדיק היא לא רק ביגיעתו הקשה במיוחד בכבישת היצר

הקשורה עם פרישה מן החטא בכדי להגיע לדרגתו של הצדיק¹, אלא שהישגיו הרוחניים – בכיוון של ועשה טוב, ויתירה מזו במצוות של חובת הלבבות, ובדרגות העליונות שבנפש האלקית, שהיא אהבת ה' בצמאונה לאלקות – עולים על זו של צדיק.

רעיונותיו העמוקים של נשיא דורנו במשנת התשובה ברוח החסידות, ראויים לקבוע ברכה לעצמם ויש בהם משום סיוע והדרכה להמתלבלטים בלבטיה, וראוי היה ללקטם מתוך פרדסי שיחות הקדש, כמסכת לעצמה והיא תפאר את ארון הקדש של היכל התשובה. במאמרנו זה אנו נתייחס דווקא לביאור הלכתי של כ"ק אדמו"ר שליט"א בנושא זה, וחושבני שיש בו הרבה מן המאפיין והוא: ידוע אשר מאמר תלמודי זה של "במקום שבעלי תשובה עומדים, צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד", שנויה במחלוקת במסכת ברכות (ע"ש) בין רבי יוחנן לרבי אבהו, ורבי אבהו הוא בעל המאמר. ולכן תמהו רבים, על מה שנפסק ברמב"ם בהלכות תשובה כרבי אבהו דווקא, ונאמרו בזה תירוצים שונים.

**שיחות הקודש שלו הנוסכים
אהבה בלי גבול לכל בן ובת
ישראל, שזורים דברי לימוד ופיוס,
מגבירים את הביטחון בלב כל
הרוצה להתקרב ומסלקים ממנו
כל היסוסי ותיעה של נחיתות או
יאוש**

כ"ק אדמו"ר שליט"א מגלה את מקורו של פסק זה בזוהר הקדוש (פרשת חיי שרה), המדבר במעלת בעלי התשובה [דמשכין ליה בחיליה יתיר].

ההפתעה שבהסברה זו היא לייחס לרמב"ם מקור ממדרש הזוהר, אשר מבחינה הסטורית כבר דשו בזה רבים מהעוסקים בחכמת ישראל. אלא שעבור הקרובים לתורת החסידות, יש להם עניין מיוחד בעצם קישור דברי הרמב"ם עם חכמת האמת, דבר המורגל בבית מדרשה בכלל ובבית מדרש חב"ד בפרט². וגם זה שמקור ההלכה המתייחסת בחשיבות והערכה מיוחדת, היא דווקא פנימיות התורה, המגלה את פנימיות הנשמה שהיא כעצם השמים לטוהר במהותה, גם אם במציאות המעשית והנגלית לעיני בשר, היא נראית עכורה. אשר זאת היא הסיבה האמיתית של היכולת והאפשרות של הנשמה להתנער מבוץ זה שנקלעה בה בבירא עמיקתא ולהתעלות לאיגרא רמא, לפסגה גבוהה מזו של הצדיקים.

לסיום מאמרנו עלי להזכיר כמה אפיזודות הקשורות עם התקופה הראשונה של הסתערותו הרוחנית של כ"ק אדמו"ר שליט"א, להחזיר לעמנו את צביונו ההולמו כעם הנבחר. אין בכונתו להתריע על סילופים הסטוריים בזה, משום שאני משוכנע שאת האמת ההסטורית, אי אפשר להכחיש בשום פנים. אלא פשוט לרענן עבורנו עובדות וחוויות הסטוריות שעברנו וחיינו אותם. כאחד מהחבורה שזכה להשתלב בפעולות הקירוב של כ"ק רבנו שליט"א בתחילת נשיאותו, יצא לנו לא פעם להתווכח עם ידידים מזרמים חרדיים וחסידיים שונים. בפיהם הייתה נפוצה סיסמא זו: להחזיר בתשובה את עם ישראל זהו תפקידו של משיח. ואני בעניי הייתי עונה להם, אולי בכוח

1. ראה רמב"ם פ"ז מהלכות תשובה ה"ד.

2. לדוגמה ראה פירוש רבנו זקן לדברי הרמב"ם בפירוש המשנה באבות, באגרת הקדש סימן כא.

בת-קול התשובה של דורנו

זה טמון ניצני אורו של משיח.

פגשנו פעם אחד מחכמי ירושלים, והוא פנה אלי ואמר לי: אני חוזר מארה"ב, בקרתי אצל הרבי שלכם, הוא יהודי יקר, אבל אני מתפלא עליו. הוא חי עם מחשבות ותכניות שמטרתן לחולל מהפיכה בלב הנוער היהודי, לדעתי – כך אמר – זה נובע פשוט משום שהוא מבודד בחדרו ומנותק מן העולם ואינו מכיר מקרוב את העולם. הוא המשיך לספר לי שהוא חוזר זה עתה מסיור באירופה ונוכח לראות איך שהנוער משוקע בגשמיות, וממילא תכניתו של כ"ק אדמו"ר שליט"א נראית כבלתי מציאותית.

כיום אין כבר ספק בצדקת מחשבתו של כ"ק אדמו"ר שליט"א. ויתרה מזו, גם גדולים וטובים שהתנגדו משום מה במידה מסוימת לדרכו הסלולה של כ"ק אדמו"ר שליט"א, קבלוה בשנים האחרונות ללא סייג, וב"ה זכינו לתקופה אשר מדי יום ביומו צצות ופורחות ישיבות ומוסדות שמטרתם הוא קירוב רחוקים.

ובטוחני שבעיני רבים תהיה ברייתא זו של אבות דרבי נתן המצוטטת להלן בחינת חידוש והפתעה וכך שנינו שם: "והעמידו תלמידים הרבה: בית שמאי אומרים אל ישנה אדם אלא למי שהוא חכם ועניו ובן אבות ועשיר, ובית הלל אומרים לכל אדם ישנה שהרבה פושעים היו בישראל ונתקרבו לתלמוד תורה ויצאו מהם צדיקים חסידים וכשרים".

כמדומה שהבת קול שיצתה ואמרה: "אלו ואלו דברי אלקים חיים והלכה כבית הלל", סוף סוף הכריעה והתפשטה בקרב כל ישראל. אלא שזכה כ"ק אדמו"ר שליט"א שהוא הוא שפתח בתשובה תחילה³, וזכתה תנועת ליובאוויטש ברחבי תבל להיות ראויה לשמה: אם תנועות התשובה בישראל.

3. ראה בראשית רבה (ד, יח) בקשר לנביא ה' הושע בן בארי.

הררים התלויין בסערה

יום הולדת במקורות ובחסידות

מאמר זה מופנה ביחוד, לרבים השואלים על מנהג חב"ד לחוג ברוב פאר את ימי ההולדת של נשיאי החסידות החב"דית לדורותיהם, דבר המעורר אצלם תמיהה. ישנם מצביעים על כתובים או מאמרי רז"ל מסוימים אשר בהשקפה ראשונה נראים כסותרים מנהג זה, כאילו שמתייחסים בשלילה לחגיגת יום הולדת. ואדרבה, לכאורה נדמה שיש ביום זה משום היפך השמחה, ולא פעם שמעתי מגיבים על זה בדברי הכתוב (בראשית מ, כ): "יום הולדת את פרעה", היינו שההתייחסות ליום ההולדת כאל יום שמחה יסודה ח"ו לא בקדש.

והנני בזה לנסות עצמי להשיב על זה, ומחובתי להקדים הקדמה פשוטה. אשר דעת לנבון נקל, אשר מנהג שנושא עליו גושפנקא של קדושי-עליון ומצוקי-ארץ דייה בכדי לסלק חששות וחדשות מסוג זה, ואף אם לא היינו מוצאים את מקורו, הרי מפני חרדת הקדש חייבים אנו לתלותו בקוצר שכלנו וידיעותינו. אולם למעשה אין אנו זקוקים בזה להתנסות במידת 'אמונת חכמים' אשר בלבנו, ויש למצוא בזה מקורות די גלויים ומפורשים, ואדרבה נהיה נאלצים להצטמצם במקורות, בכדי לא להאריך במאמרנו יתר על המידה. (ודומני שלרבים תהא זו הפתעה נעימה בהתגלות להם טעות מושרשת רבות בשנים).

הטוב הוא לאדם שנברא או לא

במסכת עירובין (יג, ב) למדנו "תנו רבנן שתי שנים ומחצה נחלקו בית שמאי ובית הלל, הללו אומרים נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, והללו אומרים שנברא יותר משלא נברא. נמנו וגמרו נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא".

לכאורה דברי רז"ל אלו, רואים כמידת דין את עצם הבראותו של האדם. ברם תשובה על כך נכתבה בצדו בדברי רבותינו בעלי התוס' בד"ה נוח, שהקשו על מאמר זה מגמרא בע"ז (ה, א) שם נאמר: "בואו ונחזיק טובה לאבותינו, שאלמלא הן לא חטאו, לא באנו לעולם". ובתירוץ השני שם: "אי נמי הכא איירי בסתם בני אדם, אבל צדיק אשריו ואשרי דורו" (ומעניין סיום דבורם בזה: 'ואשרי דורו'). הרי שמארז"ל הנ"ל ש"נוח לו לאדם שלא נברא" אינו מתייחס לצדיקים.

**אשר דעת לנבון נקל אשר מנהג
שנושא עליו גושפנקא של קדושי-
עליון ומצוקי-ארץ דייה בכדי
לסלק חששות וחשדות מסוג
זה, ואף אם לא היינו מוצאים את
מקורו הרי מפני חרדת הקדש
חייבים אנו לתלותו בקוצר שכלנו
וידעותינו**

אולם גם ביחס ללידתו של כל אדם מישראל, כמדומה שקשה הקביעה בזה שאין בו מן הטובה עבורו, ורגיל מאד בכל ספרי היראה ובכמה נוסחי תפילה, להדגיש את ההודאה למקום על הטובה שבראו ויצרו. ובנוסף על הנאמר (איכה ג, לח) "מפי עליון לא תצא הרעות והטוב", וטבע הטוב להיטיב וכו', הרי ידוע מכתבי האריז"ל בכמה מקומות אשר לא ידח ממנו נידח, וביחוד בתורת חב"ד מבואר בהרבה מקומות בארוכה דבר השתוקקותה של הנשמה לירד עלי אדמות להתלבש בגוף, בידעה שדווקא ע"י זה תוכל להשלים כוונתה ולזכות לעליה.

אי לזאת היה נראה לדייק בלשון הגמרא, בתפשה הלשון "נוח" ולא "טוב", שזה נותן מקום לחשוב שאין בכוונתה לשלול את הטובה האמיתית והסופית בזה, אלא הקשיים במילוי תפקידה! ומ"מ ביחס להולדת צדיק, הרי פסקו התוס' בתירוץ השני שנוח לו שנברא.

יום הולדת של צדיק הוי יום שמחה לדורות

ראשית דבר, ברצוני להפריך כאן את הטענה המשונה, שיום זה לא נזכר במקרא (זולת אצל פרעה) כיום שמחה, וכמדומה שהתשובה בזה כה פשוטה. שהרי גם יום מיתתו של האדם, בתורת תאריך מסוים לתקופות השנים בימי הזיכרון (יא"צ), אם לאבילות והחיובים והמנהגים הקשורים עם עליית הנשמה, או כאשר הונהג אצל רבבות אלפי ישראל הנוהרים אחר תורת מורנו הבעש"ט נ"ע לחשוב יום פטירת צדיק כיום הילולא², ומסופקני אם יש לזה מקור מפורש בכתוב, ובכ"ז נאמנים עלינו כמשה מפי הגבורה, דברי חז"ל והפוסקים וחכמי האמת. (ראוי לציין אשר תאריך מדוייק לפטירתו של צדיק נמצא רק פעמיים בתורה, ובשניהם על אותו צדיק. האחד בפרשת חוקת והשני במסעי, בהם מסופר על פטירתו של אהרן. ובש"ס (יומא לט, ב) נאמר על שמעון הצדיק

1. מובן שהדברים נכתבו רק בתורת הערה בעלמא, וצ"ע אם יש מקביל במקום אחר למאמר זה, ועוד צ"ע מכמה מקומות (כמו לשון הפייטן במוסף דר"ה, ותירוץ הראשון של התוס' כאן) ואכ"מ להאריך.

2. ואשר גם שורש לו בדברי המג"א, בשם הכוונות בסימן תצ"ג סק"ג, בנוגע לאמירת נחם ביום הילולא דרשב"י שגדול א' נענש ע"ז ע"ש.

“אחר הרגל חלה שבעת ימים ומת”).

ועלינו לברר אמנם אם יש במקורות התלמוד והמדרשים סמך לזה, ואציין מקצת מהם.

במגילה (יג, ב): “תניא כיון שנפל פור בחודש אדר, שמח וכו’ ולא ידע שבשבעה באדר נולד משה”. נזיר (יד, א) “כמשה בשבעה באדר מהו”. ושם בתוס’ (ד”ה אמר) “דביום הולדו דהיינו בז’ אדר שמחו שמחה גדולה וכו’”. בר”ה (יא, א) “תניא רבי אליעזר אומר בתשרי נברא העולם בתשרי נולדו האבות וכו’ ר’ יהושע אומר בניסן נברא העולם בניסן נולדו האבות וכו’”. בתנחומא³ (פקודי א): “למה לא עמד המשכן מיד? אלא מפני שחשב הקב”ה לערבב שמחת המשכן בשמחת היום שנולד בו יצחק אבינו, לפי שבאחד בניסן נולד יצחק, אמר הקב”ה הריני מערב שמחתכם שמחה בשמחה”. (אגב, מכאן גם תשובה ניצחת למה ששמעתי אומרים, שמעלת ז’ אדר כיום הולדת של משרע”ה קשור עם מה שנולד מהול). בשור”ע אור”ח (תצ, ט) ברמ”א שם, “ונוהגים לומר מגילת רות בשבועות ואחד הטעמים בזה (שע”ת תצד, ט) שבו נולד דוד”.

לאור כל הנ”ל יש להסיק, שאכן יש ליום הולדת של צדיק ערך סגולה ושמחה.

משמעות מיוחדת לימי הולדת מסוימים

בראשית (כא, ח): “ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק”, וברש”י שם: “לסוף כ”ד חודש”. אך יש מקום לעיין אם אכן היה זה ביום הולדתו, וגם אם לא היה אחד מהשנים מעובר.

תהילים (ב, ט): “אני היום ילדתיך”, ובזוהר ח”ב (צח, א) “כד מטא דוד לתליסר שנין, וזכה בההוא יומא דעאל לארביסר, כדין כתיב ה’ אמר אלי בני אתה אני היום ילדתיך. מ”ט דהא מקדמת דנא לא הוה ליה ברא, ולא שראת עליה נשמה עילאה. וכן הוא להלכה כנאמר במשנה באבות (ה, כב) “בן שלש עשרה למצוות”, וכן בשור”ע רבנו הזקן (ד, ה. מהדר”ב) לענין נט”י שחרית, “לפי שגמר ועיקר כניסת נפש הקדושה באדם היא ב”ג שנה ויום א’ לזכר וי”ב לנקבה, שלכן נתחייבו אז במצוות מן התורה”.

וראה במשנה הנ”ל באבות בנוגע לגילים שונים, ובמדרש רבה פרשת קרח, מאמר ר’ ברכיה “שאינן ב”ד של מעלה קונסין אלא מבין כ’ שנה ולמעלה”, ובברטנורא פירש כן הכוונה ב”בן עשרים לרדוף”. ועפ”י המשנה דאבות “בן ארבעים לבינה”, ידוע אשר בדורות הקדמונים בטרם נתגלתה תורת החסידות, היה קשור גיל זה במיוחד אצל יחידי סגולה עם הכניסה לפרדס.

ובמו”ק (כח, א): “רב יוסף כי הוי בר שתין עבד להו יומא טבא לרבנן אמר נפקא לי מכרת”. וביחס ליום הולדת השבעים, ראה בפמ”ג ביו”ד (תמד, מש”ז ט) ובשור”ת חוות יאיר (סי’ ע. הובאו דבריו בפתחי תשובה) ועוד, דיון נרחב בקשר לעריכת סעודה וברכת שהחיינו ביום זה.

והנה בירושלמי (ר”ה פ”ג ה”ה) “ריב”ל אמר: עמלק היה מעמיד בני אדם ביום גנוסיא שלהם, אמר לא במהרה אדם נופל ביום גנוסיא שלו” ובקרבן עדה שם: “שביום הולדתו של אדם המזל

3. יש למאמר זה מקבילות ושינויים ואכ”מ.

שלו שולט ביום ההוא ועוזר לו בכל". ואעפ"י שאין מזל לישראל, הרי מפורש אמרו בגמ' מגילה (ג, א) על חנניה מישאל ועזריה, אע"ג דאינהו לא חזי מזלייהו חזי", והסתירה בזה מבואר בכ"מ בתורת חב"ד, שהכוונה על המקיפים שבנשמה. א"כ מובן ביותר שביום ההולדת שמזלו של אדם גובר בו, יש מקום לברך ולהתברך, ואם הוא בבחי' מי שרבים צריכים לו ונשמה כללית, הרי יש עניין מיוחד לכל הקשורים ולכל בני דורו ליום זה.

יום הולדת בספרות החב"דית

בספרות החב"דית ישנו קונטרס שלם משיחותיו של כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נבג"מ זי"ע מליובאוויטש, המוקדש ליום ח"י אלול כיום ההולדת של המאורות הגדולים מורנו הבעש"ט ורבנו הגדול בעל התיניא והשו"ע נשמתם עדן. השיחות נאמרו ע"י הרבי נ"ע בימי ח"י-כ' אלול תש"ג, בהן הוא מגלה לחסידיו דבר התייחסותם של נשיאי חב"ד אבותיו הקדושים מדור דור, ליום זה כאל "יום חג". ובפתח השיחה: "היום נמלאו חמישים שנה מאז שמעתי מאבא בח"י אלול "גוט יום טוב". ומהחידושים שיש לציין משיחה זו:

א. הוראה מכ"ק רבנו מהורש"ב נ"ע לבנו כ"ק רבנו מוהריי"צ נ"ע – המספר – לא לאמור תחנון ביום זה.

ב. כשהיה לבוש בגדי שבת, אמר לבנו מאמר ביחידות המיוסד על מאמר חז"ל "חמישים שערי בינה נבראו בעולם וכולם ניתנו למשה חסר אחד". (וראה שם בעמוד 29 סיפור מהבעש"ט, אודות חגיגת יום ח"י אלו שנת תק"ה – שבאותו יום נולד רבנו הזקן – וע"ד שמחתו הגדולה, והתורות שאמר מורנו הבעש"ט לרגל הלידה, הכנסו לבריתו של אאע"ה ושלישי למילה של רבנו הזקן).

מעניין להביא תיאור מרשים מפי כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע, על השמחה הגדולה בעולם העליון ביום הולדת המאתיים של הבעש"ט נ"ע (שם עמוד 49):

בח"י אלול זה מתמלא שתי מאות שנה ללידת הבעש"ט נ"ע וכו', היודע ובקי בארחות

חיי הנשמות בגן עדן התחתון ובגן עדן העליון כמבואר בזוהר ובספרי קבלה ומבוארים בהסברים ארוכים בספרי ראשית חכמה ומעבר יבוק ועוד, ובעל נפש הוא יכול לשער אותה השמחה שתהיה במעת לעת זה בהיכל הבעש"ט, בהתאסף ראשי אלפי בני ישראל החכריה קדישא מתלמידיו ותלמידי תלמידיו נשיאי ישראל עם אלפי אלפים ורבבות מקושרים. ברור הדבר אשר כעת שמתקרב זמן תפילת ערבית, מכריזין ברקיע על חגיגת חג יום הולדת מורנו הבעש"ט בהכרזת התעוררו צדיקים והכינו עצמכם לקראת החגיגה הקדושה, כי כל הנשמות לא מיבעי נשמות הצדיקים שקבלו את עונשם, זוכים להשתתף בהחגיגה כל נשמה ונשמה

מובן ביותר שביום ההולדת שמזלו של אדם גובר בו יש מקום לברך ולהתברך, ואם הוא בבחי' מי שרבים צריכים לו ונשמה כללית הרי יש עניין מיוחד לכל הקשורים ולכל בני דורו ליום זה

יום הולדת במקורות ובחסידות

לפי מהות, אלא גם נשמות המטוהרות לאחר התגלותם בעולם התחתון. כי כל הנשמות מתאימות הנה בשורשם באצילות ובשרש שרשם בעצמות א"ס ב"ה, והתחלקותן הוא רק במדרגת התגלותן למטה ובאופן עבודתם, ולפי מדריגה זו ואופן זה הוא זכות השתתפותן של הנשמות בחגיגת הקדש. "בפלגות לילא קוב"ה אתי לאשתעשע עם צדיקיא בגינתא דעדן" כמבואר בזוהר (ח"א עב, א. ועוד) באריכות בישוב וביאורי כמה פסוקים, והשעשועין שקוב"ה משתעשע עם הנשמות הוא ברזין דאורייתא. ועם היות דחיי הנשמות בג"ע התחתון והעליון הוא בעולם שכולו טוב וכולו קדש שאין בו חול, כי בכל עולם ועולם הזה מדריגת ג"ע דעולם ההוא הוא ממדריגת אצילות דעולם ההוא והוא כולו טוב, הנה בכל זה הרי גם בזה יש הפרש והבדל בין יומא דחול שבת ומועדים, ובודאי כי השעשועים אשר ישתעשע הקב"ה בגינתא דעדן בלילה הזה יהיה כשמחת המועדים".

לאור כל הנ"ל מסולקים א"כ כל השאלות, ונשאר לנו איפוא רק להודות להשי"ת על הטובה שעשה לנו ביום הבהיר י"א בניסן, יום הולדת הוד כ"ק אדמו"ר שליט"א, ושמחה מיוחדת על שזכה להגיע לגיל שיבה. וב"ה עומד במערכה למען קדשי ישראל בארצנו הק' ובגולה, ומי לא משתומם למראה הגדול של השפעת הקדושה ומסה"נ שלו בארצות החושך והכפירה, ובהחזרת הפאר לעם ישראל במבצע תפילין אשר מרכזו ליד שריד מקדשנו כותל המערבי ושולח פארותיו בכל קצווי תבל, והמערכה הגדולה לבל תטושטש קדושת הגזע הישראלי, ובשם כל ישראל נתפלל להשי"ת לאריכות ימיו ושנותיו ונזכה לראותו בקרוב עולה לציון ברנה עם רבבות אלפי ישראל יחד עם משיח צדקנו.

תשובה אחת בדבר: "כהלכה"

במענה לשאלת רבים, אשר מסבות שונות וגורמים מסויימים נבוכו לדעת, מהו הנורא שבחוק "מיהו יהודי", ומדוע נשיא דורנו, גאון ישראל וקדושו רשכבה"ג מרן כ"ק אדמו"ר שליט"א מרעיש עולמות זה שנים רבות נגד חוק מעוות זה, ודורש את תיקונו. ועם היות זמנו הקדוש, כל כך יקר לו, והנו תופס בעסק תורתנו הק' על כל מכמניה, נגלה ונסתר קבלה וחסידות, הלכה ופולפול פרשנות התורה ועניני אמונה, ובהנהגת עם ישראל למעלה משלושים שנה, עד שכל רגע וחלק מיומו המלא, ספורים ומנויים כידוע לכל מי שזכה להסתופף בצלו, בכ"ז מקדיש הוא לנושא זה זמן רב, וביחוד בהתועדויותיו הק' (שבעיקרן הן מיוסדות על הדרכה בעבודת השי"ת, וביאורים נפלאים בתורה, הנגלית והפנימית). ודבריו הק' בענין זה מלווים תמיד בכיות איומות, ומרגישים ממש כמה כאב לב ובריאות עולה לו, כל עוד שלא בא הדבר על תיקונו המלא. וכל כך למה?

וכן ידועה בשער בת רבים, קריאתם הקורעת כל לב של שלשים ושניים מחכמי ישראל – ובראשם גאון ישראל ותפארתו אשר מדת האמת הייתה נר לרגלו, שר התורה רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל"ה, בעל "חזון יחזקאל", גדול מרביצי התורה ומענקי היושבים על מדין בגולת אריאל, שגאוני דורנו שליט"א הרכינו ראשם בפניו – לתיקון חוק מזעזע זה. ומה ראו על ככה, ונפשם בשאלתם. לכאורה, מה אכפת לנו את הכתוב בספר חוקים של מדינה המושתת על החוק החילוני, ומה אכפת לנו מה מופיע במסמך ממשלתי, כמו תעודת זהות וכו'?

רבים פנו אלי והמריצוני בזה, בידעם את מעורבותי בפעולות שונות, עם תחילתו של המאבק בשעתו על ידי נשיאנו כ"ק אדמו"ר שליט"א. שנפגשתי בנושא זה בשעתו עם גדולי הדור שליט"א והשתתפתי באסיפת הרבנים ההיסטורית של חכמי ישראל בירושלים עיר הקדש – ביוזמתו של ידידי הדגול לוחם מלחמת כרם ה' צבאות במסירות ממש רבי יהודה פלדי שיחי' – שיזמה את

תשובה אחת בדבר - "כהלכה"

קריאת ואזעקת רבני ישראל לכל מי שביכולתו לעשות לביטול החוק ותיקונו, שהיא גזירה נוראה על עמנו, ובקשוני להעלות זיכרונות ופרטים מתקופה זו, שבוודאי תועיל להאיר עיניהם של רבים בנושא, ובהתייחסותם של מאורי הדור לפרשה כאובה זו.

גם זה מפלאות הזמן הוא שדבר שהיה כל כך פשוט וברור בצבור החרדי, וגם בקרב רבים של הצבור המכונה דתי, הפך משום מה לפני מספר שנים, מעין תעלומה אצל אנשים תמימים בעקבות טשטושים שונים.

כמה דיו נשפך על זה, כמה ספרים נתחברו על ידי אנשים שנקודת היהדות קראה להם, בכדי להסביר את עומק הדברים בגודל הסכנה הצפונה בחוק זה, והנה עלינו כאילו להתחיל את האלף-בית של הסברת הגרוע שבחוק זה, והתועלת שבתיקונו.

ראשית אתייחס לגישתם של גדולי ישראל ששהיתי במחיצתם, בנוגע לתיקונו של חוק זה.

ה"חזון יחזקאל" וה"בית ישראל" בראש המאבק

אני הגבר ראיתי כמו עיני את חרדת הקודש שתקפה את גאון תפארת ישראל בעל "חזון יחזקאל", כשדובר בשעתו בקשר לקביעת תענית על גזירה איומה זו. ללא כל בקשה מצדנו, נענה הוא זצ"ל בהתלהבות בלתי רגילה, 'דבר ראשון תנו לי לחתום על כרוז הרבנים שליט"א, וחתם בדחילו ורחימו, בהביעו אז את חרדתו הגדולה לקראת תוצאותיו ההרסניות של החוק, יחד עם חרדת העונש בזה מלמעלה ח"ו.

[אגב, הרבה מרגליות עלו אז על שלחנו, ומהם הספור הבא: פעם הסתגר לשם התדברות עם כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע. בשיחה זו העלו זכרונות ממאסריהם על הרבצת תורה, ברוסיה הסובייטית. העלה הגר"י אברמסקי זצ"ל בפני כ"ק אדמו"ר נ"ע, מחשבות שחלפו במוחו בעת המאסר והגלות: בלילה אחד בשכבי על מיטתי עלה הרהור בלבי, למחרת כשאקום משנתי עלי לומר "מודה אני לפניך". ולכאורה על מה ועל למה, הרי ניטל ממני כל חופש גשמי ורוחני כאחד, ומה התועלת בהחזרת הנשמה. לפתע נצנץ במוחי סימו של נוסח "מודה אני", שהוא "רבה אמונתך", ובוה ניחמתי את עצמי. הרי את ה"אמונה" שבלב אי אפשר לעקור גם כשהיא נתונה בידיהם של מלכות הרשעה, ומשום זה עצמו כדאי לחיות ויש מקום להודות להקב"ה. הגיב על כך כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע: בכדי להגיע להרגשה נעלית ומופלאה כזו כדאים היו ימי המאסר . . .]

חושבני שמיותר להוסיף ולהאריך על גדולתו הענקית בתורה ועל היותו נקי הדעת והמחשבה, ונקי העט והביטוי, וידוע שכל חכמי דורו היו מרכינים ראשם בפניו ומתבטלים כלפי ראייתו החדה והרחוקה.

כן זכורני תגובותיו המלאות חרדה של כ"ק אדמו"ר הגאון הקדוש רועה ישראל בעל "בית ישראל" זי"ע מגור, ואת ההכרזה שהכריזו בבית מדרשו בשבת קדש, ערב חג השבועות ה'תשל"א, שכל אנ"ש חסידי גור ישתתפו בכנס המחאה נגד גזירת "מיהו יהודי" שאורגן ליד שריד מקדשנו "הכותל המערבי" – המקום שלא זזה ממנו שכינה לעולם. בראש הנואמים היה רבה של ירושלים הגר"ב ז'ולטי, ואכן חסידי גור בראשות בן אחיו, הרה"צ רבי יעקב אלטר בן כ"ק אדמו"ר שליט"א

מגור באו בהמוניהם לאסיפה זו.

כל זה אומר דרשני: עד היכן נגעה ללבם של גדולי הדור גזירה זו הבאה לסלף את הזהות היהודית רח"ל. ברצוני להדגיש, שמערכה זו החלה כשהמפלגה החרדית הייתה מחוץ לקואליציה, וכל המערכה הייתה מופנית לעברה של המפלגה הדתית לאומית שהיא לבדה השתתפה בממשלה.

הדגשה זו באה לסייע ליצר הטוב ונפש האלקית, נגד כל מיני הרהורים העלולים לעלות מצד יצר הרע, ונפש הבהמית – גם אצל טובים וישרים – להטיל ח"ו מום בקדשים, כאילו המערכה מכוונת ח"ו נגד אגודת ישראל.

יש לציין את ההפסדים הכספיים העצומים, שסבלו מוסדות כ"ק אדמו"ר שליט"א, עקב מערכה קדושה זו ממש בסכומים עצומים, כתוצאה מניתוק יחסים טובים ותקינים עם אנשי משרדים ממשלתיים בכירים, שנעלו דלתותיהן בפני מוסדות אלו, וכאשר יבואר להלן. כן אין להעלות על הדעת ח"ו וח"ו שכוונתם של גדולי דורנו החתומים, ביניהם נוחי עדן, הייתה רק פוליטית לנגח את מנהיגות המפלגה הנ"ל.

האמת תיאמר, צמרמורת תוקפת אותי לרגל כתיבת שורות אלו, שמטרתן להוכיח את טוהר הכוונה במאבקו של נשיא אלקים בתוכנו כ"ק אדמו"ר שליט"א, שבעולם המחשבה של כתוב הטורים, וכן אצל רבים אחרים, הוא שייך לשורת גדולי הדורות מן הענקיים בדורות עברו. אלא שדעת לנכון נקל, שבזמנים שנתנו רשות וכו', הרי גם אנשים קטני ערך יכולים להיות להועיל, לעזור ולאחיסמך גם לענקים שבענקים. [וכאשר ידוע בדברי ימיהם של גדולי ישראל רבים, וביחוד המצוינים במצות אהבת ישראל, שסבלו במידה רבה של כפיית טובה מצד בני עמם בהתנגדות וברדיפות וכו'. ואשר את ביאור תופעה זו שמעתי מפיו של אחד מגדולי דורנו, שדווקא אותם צדיקים השייכים מצד שורש נשמותיהם, ביחוד למצוה זו של אהבת ישראל¹, מתנסים מאד ובאופן מיוחד בקיום מצוה זו, על ידי כפיית טובה איומה, מבני עמם כלפיהם וכו'. ובמצבים כגון אלו, גם הקטן נקרא להגן על כבודם של גדולים אשר משכמם ומעלה גבוהים הם מכל אדם].

אראה בכך זכות גדולה לעצמי, אם מאמרי זה יתרום גם להפסקת הויכוחים האישיים בזה, או התנועתיים ולהעביר את טוני המאבק לטהרתו המקורית, ולהוציא ממנו כל קוץ פוליטי. ובאם נזכה שעל ידי הסברה זו לציבור הגדול, יסולקו פירוודי לבבות ויחדלו מחלוקות בישראל, ויצרי הניצוח למיניהם ידעכו, יהיה זה שכרי. ובטוחני שכ"ק אדמו"ר שליט"א רבן ואוהבן של כל ישראל, ירווה נחת רוח, באם נצליח להחזיר את הדברים לקדמותם, על ידי הטלת כובד המשקל

1. ראה אגרת הקודש סימן ז, בפירוש מאמר רז"ל "אבוך במאי הוה זהיר טפ"י".

תשובה אחת בדבר - "כהלכה"

של המאבק בדרך הסברתית לאלה הרחוקים מנושא זה – כולל עסקנים, ואפילו גדולים וטובים שכניסתם בתמונת המאבק הייתה כשהמאבק הוא כבר בעצומו, ורבות הן הטעויות שנשתרשו בקרב הצבור הרחב, כתוצאה משנות המערכה הארוכים.

תשובה אחת לכל השאלות בנושא המורכב

ועתה לעצם הנושא:

רואה אני את הנושא מורכב מאד. כלומר: מה הן התקלות והעיוותים המסתעפים והעלולים להסתעף בעקבות חוק זה, הבא לסלף את מושג היסוד של הזהות היהודית? עד היכן מגיעות השלכותיו השונות במקום ובזמן, על כל ההיבטים בזה? מהו הייחוד שבגזירה זו, ומשום מה נשמע הוד קולו של כ"ק אדמו"ר שליט"א מליובאוויטש כל כך ברמה, דווקא נגד חוק זה? מדוע לא סלח בדבר זה גם לדתיים-לאומיים על ישיבתם בממשלה ללא תיקון חוק זה? והאם נכון הוא שבתקון המילה "כהלכה", תתוקן אמנם פרצה זו?

מאמרנו יעסוק גם בסילוק דברי מלעיזים – תופעה הקיימת מימות עולם, וכבר נראתה בדור דעה של מקבלי התורה על ידי משה, שהביא לעולם מפי הגבורה את הדברה השביעית – אם בפה או בין השורות, לתלות בוקי-סריקי באש הקדש הבוערת, והנוגעת לבבת עינה של האומה הישראלית, בלאומיות פסולה ח"ו.

[מצב דומה ממש, היה בהתנפלות המפורסמת נגד שיטתו של כ"ק אדמו"ר שליט"א, בענין שטחי ארץ הקדש ת"ו. עד שכל מקום וכל זמן היו כשרים לכך, אשר המגמה הייתה שקופה מהרגע הראשון, להציג את מנהיגו של ישראל בחינת "מדברנא דאומתא" – שהפצת התורה והחסידות שלו אינה יודעת שום מגבלות במפת העולם, ולא בשום מניעות לא מדינית ולא עדתית, או סכנת נפשות, ומקום ציה ושממה רוחנית – כמי שדוגל ח"ו בשיטת "כחי ועוצם ידי" רח"ל, או בחיבת הארץ פגומה וכו'. והרי אין לך עלילה שפילה מזו, שהלוא כ"ק אדמו"ר שליט"א היה היחיד בדורנו וכן צאן מרעיתו אחריו, שלא הסתפקו במלחמת ששת הימים וביתר מלחמות ישראל בירידה למקלטים או בשמיעת חדשות, או בלסמוך על צה"ל בהכרה מודעית או תת מודעית, שהם ידעו לגמור את המלאכה כדבעי. אלא נחלצו למערכות ישראל, כשבחוץ שכלה חרב והעטירו את חיילי ישראל בפאר הטוטפת על ראשם, מתוך אמונה שזכות המצוה הגדולה תגן עליהם ועל שולחיהם].

סנות חדירת גויים בכרם ה' צבאות בעקבות החוק

הנני לנסות ולהשיב בעזה"י על כל הנזכר. ראשית דבר, 'יהודי' הינו מושג קדוש ביותר ונשגב משכלנו, המושרש עמוק בעמנו מיום היותו לעם, הבנוי כולו על תורת ה' תמימה, תורה מן השמים

כפי שהיא מנוסחת בהלכה². שבפנימיותן של צירוף אותיות אלו, מונחת ההגדרה הברורה, מי ומי שייך לעם הנבחר, בו בחר השם יתברך לתת לו תורה ומצוה, ולייחד את שמו הגדול עליו. ובסילוף מושג נעלה זה, כרוכות סכנות גדולות לעמנו, והוא גם מהווה קטרוג גדול על ישראל, כל עוד שאינו מתוקן, וכפי שיבואר.

הבה נמנה את הבולטים מהם, הסכנה הפשוטה ש'יהודים' מזוייפים יבואו לידי חתון עם יהודים כולל גם יהודים חרדים ברבות הזמן, ביחוד בתקופתנו זו שתופעת השיבה אל המקורות הוא בבחינת חזון נפרץ. ומחשש כגון זה, הרי נכוים גם אותם חוגים הכי רחוקים מתודעת האחריות של כלל ישראל, ושעיקר שאיפתן לבנות לעצמן קריות מבצר ליהדות החרדית לשם שמירה על הגחלת, של מורשתנו הגדולה. אבל חשש זה שהנגע הממאיר יחדור גם למחיצתם הם, יש בו להדאיג גם אותם.

קיים עוד חשש, והוא קרוב יותר למציאות מכל הבחינות, גם מהבחינה העוללית, וגם מבחינת הזמן. והוא, שרבים מבני עמנו, מאלו אשר אמנם אינם נמנים על המחנה החרדי, אבל מובן אשר רחוקים הם מאוד מלהתדרדר עד כדי התחנתות עם גויים, כמו בעילת בת אל נכר או של בת ישראל עם נכרי. וחוק זה עלול להכשיל יהודים מסוג זה בלא יודעים בעוון

חמור זה, וללא ספק אשר מצד "כל ישראל ערבים", מוטלת חובה על כל אדם מישראל, לעשות כמיטב יכולתו בכדי להציל כל אדם מישראל מכל חטא, וביחוד מחטא של טמיעה בין האומות. והעשייה בזה צריכה להיות בתוקף ובמרץ הדרוש בקול ענות גבורה ולא ח"ו בקול ענות חלושה.

יש לשער גם, אשר רבים מחלושי הדעת והמזג, גם אלו השייכים לתורה ומצוות ייכשלו בזה. מחמת טשטושי הדעת המתהלכים ומתפשטים בציבוריות הפשוטה, בקרב קלי הדעת ובני ההכרה השטחית, שכל רוח מצויה מטה את שכלם בכון נטייתו. וחושבני שבדורנו, בחינת "דעת בעלי בתים" היא בדרגה נמוכה יותר מכפי שזה היה בדור שלפנינו, בעקבות השפעות שליליות של הרחוב הסואן, עם כלי התקשורת הפועלות רבות על נפשו של איש חלש האופי וחסר הידע, או נטול שורש של עקביות חינוכית ברוח התורה והמצוה, ולא דווקא מרוע לב. כאשר יסכים לזה בלי שום ספק, כל עוסק בהפצת תורה ויהדות, הבא במפגש ישיר גם עם סוג בעלי בתים הנחשבים כחרדים. אשר יופתע לשמוע שבמרבית הנושאים הם מזדהים עם המקובל בחברה המודרנית, אפילו כשהם מנגדים את רוח תורה"ק, שהיא היא השלטת בכל מקום חברתי בעבודה, בתחבורה ובמשרדים.

יבואו ויטענו אשר חוק נישואין וגירושין ימנע את הדבר, על ידי הקפדה יתירה לכל הבא

2. קידושין טו, ב. רמב"ם, פ"ט מהל' איסורי ביאה ה"ד. אה"ע סימן ח' טעין ה'. והלכות גרים בכ"מ.

תשובה אחת בדבר - "כהלכה"

להירשם לנישואין. ושאלתנו היא, שגם לדבריהם, מה יהיה אחר דור או שני דורות שישתקעו בחברה היהודית, וגם השכנים לא יכירום. ובוודאי יהיו מוכנים בתום לב להעיד על בניהם שהם מזרע בית ישראל, ולא יעלה על דעתם אחרת. והאמת חייבת להיאמר שגם עתה מי בעדנו יערוב שאין המכשלה הזאת עלולה לפגוע קשות, ומי לידנו יתקע אשר שכנות טובה וידידות משפחתית, כשתעודת הזהות מסייעתן ומעידה על יהדותן, לא ישמשו עילה מספקת לבוא ולהעיד בבי"ד על יהדותם של המפוקפקים.

הרעה הגדולה לבני עמנו והקטרוג המתעורר ח"ו

אף על פי שאני צופה מלכתחילה את התגובה האפשרית מצד חוגים מסוימים, לא אהסס מלהעלות גם צד רוחני מופשט יותר של בעיית "מיהו יהודי", והוא קטרוג ח"ו היכול להתעורר מעצם קיומו של החוק. שהרי בסבתו נגרם טשטוש המוחות והמושגים בקרב ההמון, ובעקבותיו גזילת "כבשת הרש" מבחינה רוחנית של רבים מישראל המנוערים מתורה ומצוה, ושלא נשארה להם רק זכות זאת אשר בשם "יהודי" יכוננו. וכלשון הכתוב בישעיה (מג, ה) "זה יאמר לה' אני וזה יקרא בשם יעקב, וזה יכתוב לה' ובשם ישראל יכונה". וכפי שגם מופת דורנו, זה המרגיז ממלכות קדוש ה' רבן של ישראל מרן יוסף יצחק מליובאוויטש זי"ע, התייחס במידה רבה של חיוב כלפי סוג זה של יהודים, במכתבו ההיסטורי עם יציאתו לחירות ממאסרו הגדול למען הרבצת תורה ויהדות: "לא אותי לבד גאל הקב"ה בי"ב בתמוז כי אם את כל מחבבי תורתנו הק', שומרי מצוה וגם את אשר בשם ישראל יכונה". זהו כולל רבבות מישראל שאבדו את הצביון היהודי המקושט בתרי"ג מצוות, אולם הם עצמם כשנשאלים על זהותם יענו בגאווה שהם יהודים, ובוודאי שזו זכות גדולה ועצומה העומדת להם, גם בהיותם בשפל המדרגה.

זאת כל עוד, שהמושג הקדוש של כל יהודי נשמר בטהרו, מבלי לתת לו פירושים מזוייפים, כי אם כאשר היה מקובל מאבותינו ומאבות אבותינו. וממילא מקופלת במענם זה, ההזדהות עם היהדות ההיסטורית האמיתית, וכפי שבאה פירושה בהלכה הקבועה, ועל ידי זה זוכים הם להיכלל לכל הפחות בקטגוריה של אלו "אשר בשם ישראל יכונה".

לא כן עם טשטוש ובלבול המושג יהודי, וביחוד אצל המוני העם שהתייחסותם לכל מה שנרשם בספר המחוקקים של השלטון בארץ, מתקבל אצלם במלוא התמימות והרצינות. הרי קיים חשש גדול אצל רבים מהם, שמעתה ההזדהות היהודית שלהם, תהיה תואמת את הפירוש החדש המבואר בספרי החוק של המדינה, ובזה הם יוצאים נפסדים את האחרונה שביהדותם עם הזכות הכרוכה בה, וברי שדבר זה יש בו משום קטרוג גדול על ישראל. ואין פלא עד כמה שנשיא וראש בני ישראל, אינו יכול לעבור לסדר היום, כל עוד אינו מתוקן החוק, וזה אצלו כאב רוחני בלתי נסבל כלל.

תחושת הכאב באה מבית מדרשו של הבעש"ט נ"ע

בכל הנזכר יש גם משום תשובה על השאלה, מדוע מרעים כ"ק אדמו"ר שליט"א את קולו במיוחד על גזירה זו. אלא שמבחינה עקרונית מקום כאן להבהיר, שמימות עולם, ובפרט עם הופעתו של עיר וקדיש משמיא נחית מורנו הבעש"ט נ"ע ותורת החסידות שלו, מצינו חילוקי דעות בתפיסת עיקר וטפל, גדול וקטן מוקדם ומאוחר. ובלי שום ספק שביחס להרבה מנושאי היהדות, וביחוד בענייני השקפה, נתפלגו בתי המדרש הגדולים בישראל. יש שהעלו על נס את עניין התפילה, או את המעשה, וכן גרסו שהתורה צריכה להיות בקדושה ובטהרה, נתנו עדיפות ליראת ה' ודביקות בו יתברך על פני יתר המעלות, העריכו מאד את הטבילה במקווה, הטיפו רבות לטהרת וזיכוך המחשבה בזהירות כפולה ומכופלת, וכן ראו במצוות אהבת ישראל או בשמחה של מצוה וכיו"ב שער ומבוא גדול לכל עניני עבודת השי"ת. לעומת התייחסותם של בתי מדרש אחרים לכל הנ"ל בקנה מדה אחר לגמרי, עד שישנם מהנזכרים שלא רק שלא החשיבו באותה מדה האמורה, אלא שגם התנגדו לזה ומנעו רבים מהם.

ובכלל זה יש למנות את התייחסות המיוחדת של כל תלמידי החדר החסידי מיסוד מורנו הבעש"ט נ"ע, לכל יהודי באשר הוא יהודי, כל עוד לא ניתק משרשו לגמרי על ידי המרה ח"ו. וידוע הפירוש החסידי ש"ישראל אף על פי שחטא ישראל הוא", שהוא עודנו בדרגה העליונה של ישראל הוא השם המיוחד את עמנו, כשהוא ברמתו הרוחנית ההולמת כבנו בכורו של הקב"ה, לעומת "יעקב" שהוא כנוי לעמנו בהיותו בדרגה נמוכה. וזהו משום שדרגותיה העליונות של הנשמה, כמו בחינת ה"יחידה" לא נפגמה כלל גם אצל החוטא, וגם הוא נשאר עם בחינת ה"ישראל" שבו. ומפורסם בעולם החסידות, עד היכן חרדו וחששו, מורנו הבעש"ט נ"ע ותלמידיו הק', מעשיית דברים העלולים להכרית נשמתו של אדם מישראל, אפילו של הגרוע ביותר, משרשו לגמרי. וראו בעקירת נשמה משרשה, כמו עקירת אבר השכינה כביכול, וברוב קדושתם חשו את צער השכינה הנגרם על ידי זה.

על רקע זה בוודאי שיש להבין את ריתחתו הגדולה – "ריתחא דקדושה" של כ"ק אדמו"ר שליט"א, כשבאים לפגום ביהדותו גם של הפחות שבפחותים מישראל. וזהו מצד היות כ"ק אדמו"ר שליט"א קשור בנשמתו הק' עם פנימיות התורה, קבלה וחסידות. מהבאים בסוד ה', ובסוד נשמתם של ישראל.

ברם יודגש בדגש חזק שכל האמור הוא רק בסוד תוספת, שיש לשער אפס קצהו של הרגשת הכאב אצל האדם הפנימי, שתופש כל דבר עם הפנימיות שלו, בפנימיות של עצמו. אבל אין כוונתי להפחית מערך החששות וחומרת הדבר עפ"י פשוט וההלכה הנגלית, והמצוות לנו ולבנינו עד העולם, הכרוכות בחוק מעוות זה. ובוודאי גם מי שלא בא בסוד ה' יש לו להצר על כך ולא לתת מנוחה לנפשו, עד ביטולו.

המיוחד שב"מיהו יהודי" וסימוכין לכך

סימוכין להמבואר לעיל על החומר המיוחד של גזירה זו, ולדוגמא בעלמא, יש להביא מדין

תשובה אחת בדבר - "כהלכה"

נזירות. לגבי נזיר אנו מוצאים במסכת נדרים (ג, א) חלוקה יסודית, בין האיסורים של אכילת ענבים ושתיית יין וחומץ לבין איסור ליטמא למתים. שבאם אכל ענבים או שתה יין, לוקה אמנם על שעבר על הלאו, אבל לא נפגמה בזה עצם קדושת הנזירות. לעומת זאת אם נטמא למתים, פגם בעצם הקדושה, ועליו לחזור ולמנות ימי נזירות בטהרה. וכמו"כ מצאנו עוד שם (ג, ב, ד, א)

בקשר לדין "בל תאחר" הנוהג גם בנזירות, שלא שייך איסור זה, אלא רק אם נזר בבית הקברות, או אם טמא עצמו אחר כך למתים בתוך ימי הנזירות, משום שבכך הוא מאחר נזירות של טהרה. להוציא אם שתה יין או אכל ענבים, שאעפ"י שלוקה אינו עובר בבל תאחר, משום שלא נדחתה ממנו קדושת תואר הנזירות כל עיקר.

**כולל רבנות מישאל שאבדו
את הצביון היהודי המקושט
בתרי"ג מצוות, אולם הם עצמם
כשנשאלים על זהותם יענו בגאווה
שהם יהודים, ובוודאי שזהו זכות
גדולה ועצומה העומדת להם גם
בהיותם בשפל המדרגה**

כוונת הנמשל מובנת. חוק "מיהו יהודי" המשמש מכשול לריבוי נשואי תערובת בארץ, וחיזוקה בחו"ל בזדון ובשגגה, נחשב

לפגם חמור ביותר, הפוגע באורח ישיר בעצם קדושת ישראל, יותר מכל גזירה אחרת, בזה שהוא בא לחסל לא רק את ה"מציאות" של יהודי, אלא את ה"מהות" של יהודי.

ולהוסיף בהמיוחד שבגזירה זו. שהרי בגזירות אחרות, כמו ניתוחי מתים או גיוס בנות, אם שאין כל כוונה ח"ו או להפחית בערכן של חומרות גזירות אלו, ובלתי שום ספק שהן פוגעות ביסודות קדושה ואמונה של עמנו, הרי ישנה לכל הפחות דרך הצלה על ידי התנגדות של כל פרט ופרט. במרבית המקרים אפשרי הדבר על ידי שמירה מעולה וקפדנית על החולה, או על ידי הליכה לבית הסוהר בגיוס בנות. אבל במקרה דנן הרי לא שייך הדבר, שהלוא בלא יודעים ומבעד לדלת האחורית יחדרו אלינו אלמנטים לא יהודיים, המוחזקים כיהודים. וכל אחד מאתנו כולל גם מי שהוא ממשפחה חרדית ומיוחסת עלול ליפול ברשת החיתוך עם נכרים, ואפשר מאד שגם הנכרי בעצמו לא ידע מזה.

יסודות הרפורם טמונים בעצם הפגימה במושג יהודי

ברצוני להעלות עוד נקודה חדשה ומעניינת מאד לנרשא שאנו עוסקים בו. כמדומה שאין לך מושג כ"כ יהודי כמו המלה "יהודי". היינו, גם לגויים ימי מנוחה ברוחם הם, גם לגויים מועדים ברוחם הם, אפילו "תורה" (אם לא לפי תפיסתנו) לפי תפיסתם הם, וכן משפטים או "מצוות" לפי תפיסתיהם הם. אבל המושג יהודי הוא מושג ששום יד זרה של כל אומה ולשון לא שלטה בהם עד הנה, ורק ההלכה הבנויה על תורת משה, תורה מן השמים היא שקבעה את הגדרתו. ולכן, לזייף זאת בפירושים מסולפים, זהו פשע היסטורי ללא תקדים ורע. ובאם תמצוי לומר, הרי בזה טמון כל גרעינה המורעל שב"ריפורם" וגרווריהם, שנגדם נלחמו כאריות חכמי ישראל שבכל דור ודור, ביתר שאת ועז מאשר עם סתם פושעי ישראל. וזהו משום שהם

לא ערכו נתוחים פלסטיים לתורה ולמצותיה, רק נמשכו אחר לבם בפריקת עול, ולא באו להכניס בלבול בביהכנ"ס ובמושגיו. ואדרבה ברגע שהתעורר בהם געגועים לבית אבא, או געגועים מצד הנשמה, היו מבקרים בביהכנ"ס אמיתי מיוסד על ההנחיות שבשו"ע וההלכה הקבועה, שהתנהל עפ"י מורשתה עתיקת היומין של היהדות, ללא כחל שרק ופרכוס של המתחדשים, שסלקה את החץ היהודי מסביבתם. והיתרון בזה, משום שבדרך זו ניתן סיכוי לאנשים אלו שיחזרו בתשובה,

כל עוד לא מצאו תחליף לאותו מוסד ממש של ביהכ"נ וביהמד"ר, ואת ביהמד"ר הישן השאירו להתנהג בדרך הקדש, כמו שהיה נהוג מדורי דורות, מבלי להניף עליהם את הגרזן. אולם הרפורמים לא הסתפקו ב"עזיבת באר מים חיים את ה'", אלא הלכו "לחפור בארות נשברים אשר לא יכילום המים", בבניית "היכלות" הטומאה עם מנהיגים חדשים, ורעיונות פיגול של כפירה ישירה בתורה מן השמים, וממילא גם בבחירת עמנו על ידי בורא העולם ומנהיגו, וגם בשייכותנו וזכותנו על ארצנו הק'. ובהרבה מקומות חדרו גם לבתי הכנסת הישנים האמתיים ועשו בהם שמות,

שהרי לא כל הגבאים וראשי הקהל היו מספיק חזקים בעצמם. ביניהם שהיו קצרי ראות וחדלי חושים פנימיים, ולא הבינו את סוד ההרס שברעיונות הרפורם, ופתחו דלתי היכלה בפניהם.

לענייננו: אין לך מושג שכל כולו יהיה דתי או תורני, והוא כולו בחינת "ביהכנ"ס" כמו המושג "יהודי". זהו ה"ביהכנ"ס" שמלווה את האדם מישראל גם בפילתו הרוחנית וגם כשהוא במרחקים, בתוך חברה הכי רחוקה מדת משה וישראל. וכל שינוי בזה שווה הוא בכל ל"רפורם", שחכמינו השכילו ללחום בה בחירוף, בהכריזם בצורה חד משמעית, אשר לא יבואו בקהל לך. ומבחינה זו עלה עד כה הישוב באה"ק ת"ו על פני ישובי ישראל בגולה, משום שטומאה זו שפעלה כנגד ממאיר בתפוצות ישראל, לא הצליחה לנעוץ צפרניה באדמת הקדש. והנה בשאט נפש אנו מזמינים אותם במו ידינו, בצורה של הרמת יד עבור ממשלה שבזדון הוציאה את המלה "כהלכה" מחוק השבות. אשר כמבואר אין לך "ריפורם" גדול מזה, של נטילת נשמת ההלכה מן "הגירות", על אחת כמה וכמה, כשהטענה לכך בנויה על ההתחשבות עם תנועות 'מומריות' אלו.

קול שועת בת עמי מארץ מרחקים

והעולה על כולנה היא אזעקתם המחרידה של בני הגולה השואלים בצדק, כמו שזה מופיע בכרוזם של ל"ב נתיבות החכמה של חכמי הדור: ה"ה' אין בציון עם מלכה אין בה". כלומר, במקום שארצנו הק' תמלא את תפקיד יעודה הטבעי של "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים", בכל מכל כל הקשור לתורה מ"בראשית" עד ל"עיני כל ישראל", כולל תורה שבעל פה עם

תשובה אחת בדבר - "כהלכה"

התרי"ג מצוות שבהם, היא תיהפך ח"ו וח"ו למרכז עידוד לנשואי תערוכת בתפוצות ישראל, בנתינת גושפנקא מוסרית לנכשלים, והיתר למהססים. דבר שגם מרבית היהודים המכונים בשם "חילונים" סלדו ממנו עד עכשיו, בדגלם בכך שמדינת ישראל משמשת ערובה ובטחון לשמירה על יחוד עמנו ומהתבולל עם גויים.

והרי אנו רואים את ההתייחסות הרגישה ביותר של כל גדולי ישראל בחו"ל, הבאים במגע אישי יום עם נגע ממאיר זה של נשואי תערוכת וחשים על בשרם מקרוב, את העידוד שזה מקבל ונגרם על ידי חוק השבות, שבעיני רבים ופשוטי עם – ביניהם אפילו מבקרי ביהכנ"ס ומשכימים ומעריבים בה – הינו כמו עשרת הדברות של זמננו. וביחוד גאון תפארת דורנו קדוש ה', גודר גדר ועומד בפרץ כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א מליובאוויטש, המנהיג את עם ישראל למעלה משלושים שנה. והכל יודעים ומודים שהוא היחיד המקיים קשר עם כלל יהודי גולת ארצות הברית כולל ערי השדה, והוא הוא היחיד שמחזיק על ראשו את הגולה הדוויה שמאחורי מסך הברזל. נוכאשר ידוע שהרה"ג פנחס טייץ שליט"א, שהשתתף במשלחת הרבנים הראשונה מאמריקא, שנתקבלה ברוסיה ברשיונה של הממשלה שם, אשר בכואו לשם התברר לו שביהדות זו המונה מיליונים מבני ישראל, אינם יודעים רק על דמות יהודית אחת בעולם החפשי, וזאת היא דמותו התמירה של גדול חכמי ישראל כ"ק אדמו"ר שליט"א מליובאוויטש, ומדמות זאת שואבים הם חיזוק ועידוד להתקיים על אף הכל. כשחזר לארה"ב, הביע נקיפות מצפון על שעדיין לא ביקר אצל אדם גדול זה, שמעשיו הנסתרים עבור כלל ישראל, וביחוד עבור היהדות המפרפרת בין החיים ובין המוות, אינם נופלים ממעשיו הגלויים בארצות החופש. ואם בארצות החופש הרי נמצאים עוד מגדולי ישראל שמפיצים תורה ואמונה – ומובן שאינה דומה העשייה בשטח זה בעולם החפשי שאינה כרוכה במסירות נפש וכו', להעשייה שם בארץ ציה וצלמות, לחזק אצל יהודים את כח המסירות נפש – הלוא בארצות המצוקה הוא יחיד ממש, וביקש שיסדרו לו "יחידות" בכדי למסור לו פ"ש מפעולותיו שם בשהותם יחד שעה גדולה, ודנו על מצב היהודים שם]. ואם מנהיג אשר כמוהו זועק מרה על הגזירה, איך אפשר להתעלם ממנה, הרי בקולו נשמע קול שועת בת עמי ממרחקים.

מתי ומדוע נכנס רבנו לעובי הקורה

אקווה שכל הנ"ל עונה על השאלה, מדוע כה רבה וגדולה היא זעקתו של כ"ק אדמו"ר שליט"א על העדר תיקונו של חוק זה. אולם למען האמת יש להזכיר שעם התעורר בעיה זו, חכה כ"ק אדמו"ר שליט"א, על תגובה הולמת מצד חוגים שונים. משאחרה לבוא, הביע את תמיהתו על כך והחל הוא לעורר בשיחותיו הק' על האיום שבגזירה זו. ומשמע שמשראה שאין איש שם על לב כראוי, את חומר הגזירה בתחילה, מוכיח הדבר שזהו שליחותו המיוחדת בבחינת מקום הניחו וכו'.

וברור הוא אשר לולא מצב זה, בוודאי מבחינה הגיונית פשוטה, לא היה כ"ק אדמו"ר שליט"א צריך להתערב בזה בצורה כה בולטת. ובאם היה נמצא הדואג לכך כשם שנמצא לכל גזירה דואג שלה, הרי מוטב היה אם כ"ק אדמו"ר שליט"א, היה ממשיך רק עם פעולות הקירוב של בני

ובנות ישראל. ואשר זהו עיקר מטרתו ושליחותו הק', וההצלחה האלקית בזה הרי היא למעלה מהשגתנו כלל. וכל פעולה המתפרשת בקרב ההמון, או שנמצאים כרגיל המשתדלים לפרשה כקנאות קיצונית, עלולה לגרום הסתייגויות אצל הבאים להתקרב לה' ולתורתו. ואכן זכורני, אשר בתחילת המאבק נשמעה ביקורת מצד חוגים שונים, וביחוד מהחילוניים כאילו כ"ק אדמו"ר שליט"א שבקיה לאהבת ישראל ח"ו. ולמרות הטפשות הפשוטה שבדבר, שהרי כ"ק אדמו"ר שליט"א אוהב ישראל הוא, ועל כך הוא מחנך את חסידיו, ואדרבא מאבקו נגד חוק "מיהו יהודי" נובע מאהבת ישראל הטהורה שלו, אבל קשה להסביר זאת להמונים, ואי אפשר להרכיב ראש לכל שואל. ובאם היה נעשה הדבר על ידי אחרים שאינם עוסקים ביחוד בזה, לא היתה בזה שום תקלה וכו'. ולבד זאת שכ"ק אדמו"ר שליט"א עמוס בענייני כלל ישראל באופן בלתי טבעי ומשא העם הזה עליו מבוקר עד ערב. וכל גזילת זמנו היקר היא על חשבון בני ובנות ישראל בגשמיות וברוחניות, וטוב יותר אילו נעשה הדבר על ידם. אולם משראה שאין איש, ועליו הוטל הדבר, החל להזעיק עולם ומלואו, וכל חכמי ישראל באמת הורעו לקול קריאתו והתייצבו לימינו, כנראה מכל כרוזיהם, עד כדי קביעת תענית על גזירה זו.

בהמשך לכל האמור, ניתן לציין את פסקו של הגאון רבי חיים עוזר, בקשר ליהדות רוסיה בשעתו, שכל הנעשה סביב יהדות זו, יש להתיישב עם כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע, משום שהוא היחיד המחזיק על כתפו את האחריות של יהדות זו.

פרצת קו ההגנה האחרון של עמנו

ראוי להזכיר אשר בשעתו עיקר מחאתו הייתה מופנית נגד הדתיים-לאומיים שישבו אז בממשלה. ויצוין שאעפ"י שלא הרעים קולו כלפיהם, נגד עצם השתתפותם בקואליציה, אשר בזה הם מקבלים עליהם אחריות קולקטיבית על כל האיסורים וענפיהם הנעשים בשם הממשלה, בשעה שהתנגד בתוקף לשיבתם של אחרים בממשלה, דבר שבאמת עורר תמיהה אצל רבים בשעתו, זהו כנראה משום שהתייחס אליהם אחרת, שהרי סוף סוף גם הם בעצמם אינם דוגלים בחרדיות. והיה נראה לו רחוק ובלתי מתקבל, לדרוש מקרב אלו שישבו בכל מיני קואליציות בלתי כפויות מצד המציאות, במוסדות שונים לפני קום במדינה, וקיים בהם אז "כשם שמצוה וכו'". אבל על שתיקתם גם על גזירת "מיהו יהודי" שהיא הגרועה ביותר, מתיחת קו על שארית הפליטה והמינימלי ביותר, והיא פגיעה חמורה גם בנקודת היהדות של עמנו, על ידי סילופו וזיזופו של המושג הקדוש ביותר "יהודי", ובכך גם לגרום ולעודד התבוללות בארץ ובחו"ל, בחינת שבירת קו ההגנה האחרון של היהדות, לא היה באפשרותו לעבור ע"כ לסדר היום. וממה נפשך, אם גם זה לא איכפת לכם, חדלו מקרוא לעצמכם בשם מפלגה או תנועה דתית.

המשל ההולם להסביר עמדה זו, הוא הספור-המשלי הבא: אדם חלה במחלת תרדמה איומה ומשונה, כשמתוך התרדמה הוא מתהלך לו בביתו ומזיק את כל הבא בידו. אלא שאסור להפריעו, מפני שההפרעה יכולה להזיק לו בבריאותו, ומובן שיש להיאזר בכוח התאפקות חזקה נוכח פעולותיו המזיקות וההרסניות. פעם נגש לארון הספרים בו היה מונח הש"ס המפואר, והתחיל לקרוע מסכת אחר מסכת החל מ'ברכות' וכלה ב'נדה' רח"ל. הרואים שנפשם דאבה עליהם

תשובה אחת בדבר - "כהלכה"

ממחזה זה של קריעת הש"ס כולו, אגרו כח והמשיכו בהתאפקותם כמקודם. כשגמר מלאכתו זו, נגש לתינוק המוטל בעריסתו, ועלה מורא על ראשם שלא יזיקו. כאן פקעה הסבלנות, נוכח סכנת חיי הילד לא יכלו להבליג יותר ובזעקה מנעוהו מכך.

והנמשל מובן. אי אפשר היה להמשיך את השתיקה גם נגד הדתיים-לאומיים, כשהמדובר בחיי הילד היהודי, היינו בהמשכיות רצף הדורות של עמנו, כשהסכנה המרחפת היא ההתחנתות עם הגויים, שפירושו הוא פשוט וחד משמעי – ניתוק דורות ע"י ערבוב זרע כשר וקדוש בשל נכרים רח"ל. כאן פקעה כוח הסבלנות, כאן קשה להבליג, ואין מקום להבליג יותר. וחזורני להדגיש שעמידתו זו של כ"ק אדמו"ר שליט"א גרמה להפסדים עצומים מבחינת התמיכה החומרית למוסדות חב"ד, כתוצאה מניתוק קשרים עם מקבלי ההחלטות במשרדי ממשלה מסוימים, וכל זה רק משום שהמשיכו ישיבתם בממשלה עם חוק שבות מעוות זה. חוששני מאד שפרט זה נשכח מקרב רבים, וכדאי להזכיר זאת לכל הגורמים השייכים, שבתקופה ההיא הייתה הזדהות שלימה של כל התנועות החרדים עם עיתוניהם, במאבקו של כ"ק אדמו"ר שליט"א, כשלימין המאבק מתייצבים חכמי ישראל כולם בארץ ובחו"ל.

עולה בזכרוני פרט מעניין, וכמדומה שלפי מה שהשתלשלו הדברים לדאבוננו, כל פרט גדול וקטון יש בו בכדי להוסיף בהבהרת הדברים ובהצלחתם מטשטוש. היה זה בישיבה של ועד הרבנים למען המאבק של "מיהו-יהודי", שהוקם בעקבות אסיפת הרבנים בירושלים, ביוזמתו של הלוחם התמים באמת מלחמת קדש זו ידידי הדגול הרב יהודה פלדי. ועד שכלל את הגאון רבי בצלאל ז'ולטי שליט"א, הגר"י גרוסמן והגר"י צדקה וכותב הטורים. כשעסקנו בקביעת דרכי הפעולה, פנה אלי הגר"י צדקה ראש הישיבה הגדולה פורת-יוסף בשאלה, וכי מה התועלת במאבקנו, וכי הנציגים הנוכחים בממשלה יתפעלו מקריאות רבנים ומחאות וכיו"ב. ענית לו בזה הלשון: ידע כת"ר, האדם הגדול שהכריז על מאבק קדוש זה, הרי הוא הרבי שליט"א, מליובאוויטש. ולגביו לא קיים שום ס"ד, שכל הדבר אינו יותר מסיסמה ריקה כדי להתראות כקיצוני ח"ו, נושא זה נוגע בנפשו ממש בעצם נקודת פנימיות לבו הק'. אנו מאמינים שהשי"ת יאריך ימיו ושנותיו, ובכל שעה שתזדמן פירצה דחוקה של שעת הכושר, ינצלה בעזה"י ובבוא השעה המאושרת יתוקן חוק זה. הוא הודה לי בזה. חשוב חשבנו, שעם חליפות הזמנים והשתנות המצב הפוליטי במדינה, כשהמפלגה השלטת תזדקק לתנועות החרדים, ישתנה המצב מאליו ומעיקרו, ואז גם כרוזים של גדולי ישראל תחייב אותם, וגם לא יהיה צורך בכל זה ומעצמם יקפצו על מציאה זו, לתקן חוק המהווה פירצה הכי חמורה בחומרתה של האומה, ולחרפתנו טרם זו מאומה בזה עד כה.

בין לאומיות פסולה לבין המאבק על שלימות עמנו

אחר כל הנ"ל, דומני שהגיע העת להבהיר ולענות על ביקורת עוקצנית, העולה בין השורות מכמה וכמה בכתב ובע"פ, על התייחסותו המיוחדת דווקא לבעיה זו בחומרה רבה כל כך, בטענה שזה גובל עם 'לאומיות'. ברצוני לענות על כך בצורה גלויה ביותר, אולם אני אומר במפורש שתשובתי זו מכוננת רק לשואלים המחכים לתשובה. כלומר, לאלו שתמהים על כך כמו שתמהים ומתקשים בתוספות, או על מעשיו של אחד מגדולי ישראל שנראה תמוה. וישמחו לקראת מי

שיבינם את התוס', או את מעשי הגדול וכו' ויכירו לו טובה ע"כ. ומוכן גם שיש לו בזה נגיעה וספוק, לקבלת המענה הנכון ומרגיש שמחה ושביעות רצון כשדברי התוספות מיושבים או הנהגתו של הרמב"ם צודקת ומיושבת ללא כל סתירות וכו'. תשובתנו מופנית גם, לכל אדם בעולם חובב ידיעות, ומוכן לשמוע כל דבר הגיוני ואמיתי, ולא איכפת לו כלל צורת האמת, ומי הוא נושא דגלה של האמת, אלא שהוא חפץ לדעת את האמת באשר הוא אמת. אבל בשום אופן לא להשוואלים לשמה, שאלה לשם שאלה, ויודעני מראש אשר בשביל סוג אנשים אלו, לא יספיק גם אילו כל הימים דיו וכו'.

ובכן, יש לומר ברורות, עם ישראל הוא "לאום", וככתוב במפורש בבראשית (כה, כג) "ושני לאומים ממעיך ייפרדו ולאום מלאום יאמץ", וכן בדברים (כו, ט) "היום הזה נהיית לעם לה' אלקיך". וה'היפרדים' למיניהם רצו להכחיש זאת, באומרים שהיהדות היא "דת" ולא "אומה".

ועל זה היה נטוש מאבקם הטמא, שעל עמנו לשכוח שהוא עם, ובכל מדינה בה הוא נמצא, הרי מבחינת השייכות הלאומית הוא שייך לאותה מדינה, אלא שהוא 'בן דת משה'. ובכלל זה רצו להשכיח ולעקור מלב עמנו את השייכות לארצנו הק', ומפיהם את לשון הקדש וכו'. ואין להאריך שזהו דווקא מיסוד אמונתנו הק', להאמין שהקב"ה בחר בזרעם של האבות הקדושים להיות לו לעם. ומה ששללו החרדים את ה'לאומיות', נתכוונו

בהכרח לומר בהסבר הדבר שכאן מסתתרת מלחמה רוחנית עצומה בין הקדושה האלקית המתלבשת בנקודת היהדות האחרונה שהיא גם ראשונה לבין הטומאה הרוצה להחשין אורה

ללאומיות חילונית שאין לה כל קשר עם ההלכה. וכל מגמתה להגיע לסוג לאומיות של "ככל הגוים בית ישראל", ושהלאומיות באה כתחליף לדת משה וישראל ח"ו, וזוהי הלאומיות הפסולה. גם נגד 'לאומיות' הבאה כתוספת מקבילה ל'דת' התנגדו, משום שכיון שהיא באה כתוספת ולא כחלק ממנה גם היא פסולה, שהרי אז יניקתה והשראתה מהתפיסה הלאומית הלא-יהודית, ויש בה משום הלאומיות החילונית והעתקה ממנה. לא כן לאומיות שהיא חלק מההלכה והיא כל-כולה בנויה על ההלכה. ולא רק שההלכה היא הקובעת את הנוהג שבלאומיות זו, אלא היא היא שקובעת מי ומי נכלל בעם הקודש ומי לא נכלל. והיא עצמה חלק מתרי"ג המצוות הקשורה גם עם איסורי חיתון וכיו"ב, ואינה באה ח"ו כהוספה על דת משה וישראל. והיא כלולה בהשקפה התורנית היונקת את השראתה מעולמה של תורה, שהמושגים של "דת" ו"לאום" לפי התפיסה של מושגים אלו בשפה המדוברת, מתחורים נגדה ממש. לאומיות זו בוודאי שהיא חיובית, כשרה ונעלית. וזו הרי עיקר אמונתנו, שהיא להאמין באלקי ישראל, זה שיחד את שמו על כל מי שהוא מזרע האבות הקדושים, או שנתגייר. וגם מי שהוא בשפל המדרגה, שייך הוא לעם ה', שהרי עם קבלת עול מצוות, הופך הוא להיות בן חביב של הקב"ה. וכן בנו הנולד לו, אינו זקוק לשום שער כניסה מיוחד ליכלל בקדושת ישראל. וגם בעודו מוקף במעשיו הלא טובים, המליצו חכמים עליו ש"פושעי ישראל מלאים מצוות כרימוץ", ובזה דווקא חבויה גדלותה ועמקותה של האמונה הטהורה.

תשובה אחת בדבר - "כהלכה"

לאור האמור, היעלה על הדעת לאמור, שאדם מישראל המסתכל כן על עמו או על כל אחד מהם, הוא לקוי באמונה? או תאמר שבעיניו מצטייר עמנו "ככל הגויים" ח"ו? והרי אין "לא ככל הגויים" יותר מזה. שהרי מאמין הוא בעם מיוחד ובסגולותיו המיוחדות, מאמין הוא שהקב"ה בחר אותו והציב חומותיו, מי הוא השייך לעם זה ומי לא. ואלו השייכים נכללים הם בגדר עמו, עם כל החובות והזכויות הנובעות מזה, מצד שורש נשמותיהם הגבוהים בעולמות העליונים, ומאהבת הקב"ה את אבותינו. משל למה הדבר דומה: האם שלומי אמוני ישראל שהתנגדו לציונות מדינית וחילונית, האם משום זה הוציאו ח"ו וח"ו מסידור התפלה ומיתר ספרי הקדש את המושגים המקודשים של ציון וירושלים, או האם פסלו את היהודים שעלו לארצנו הק' לחון את עפרה ולהתעלות בקדושה.

כל זה נראה אך למותר, ובייחוד האריכות בזה, לולא מטשטשי המושגים אם בתום לב או וכו'.

תצוין בזה תשובה תמימה ופשוטה, על שאלה שנשאל אחד מן השורה – מדוע הרבי שלכם בוער רק בעניין מיהו יהודי. ענה הנשאל מיניה וביה, ומי הוא זה שבוער כבר יותר משלושים שנה כמנהיגן של ישראל בעניין טהרת המשפחה, או ייסוד ישיבות ו"חדרים" להרבצת תורה או במצוות תפילין וכו', אם לא הרבי שלנו שליט"א.

התועלת שבהוספת המילה "כהלכה"

הנהה בזמן האחרון הומצא דבר חדש, שאדרבא בתיקונו של החוק בהוספת תיבת "כהלכה" יש בו משום מגרעת בכמה וכמה טעמים.

לפני כל מובעת תמיהה גדולה, א"כ משום מה כל גדולי דורנו צעקו מרה נגד גזירה זו, וביחוד כשהדתיים-לאומיים היו בממשלה, לא הפסיקו אותם חוגים לבקרם על כך ולא העלה שום אדם בעולם סברא זו, ומה נשתנה.

ועתה לגופם של הדברים: אומרים אשר אם יוסיפו את המלה "כהלכה" יפרשוהו במשמעותו המליצי "כראוי".

אתפלא אם המשמיע עמדה זו, קרוב להבנת סוגיא בגמרא, וכמדומה שאין לו שום גישה ותפיסה משפטית. ובוודאי אין הוא שייך להתעמק במטבעות לשון, ואפילו פחות מהתעמקות, כל בר בי רב שלמד התחלת גמרא יודע את סוד דרשת הריבוי. וגם אם הוא נכלל בדרכי הדרשה שנמסרו מסיני, הרי זה בנוי גם על ההיגיון הבלשני, שכל מלה או אות מיותרת ניתנת לדרשה. ואם תמצוי לומר שזה רק בתורתנו הק' שכל מלה מדויקת, אין הדבר כן. נכון הוא שבתורה שבכתב היא מוחלטת יותר, מקיפה יותר וגם אות קטנה נדרשת וכו', אבל דבר זה, אם כי בהיקף קטן יותר ושלא בדקדוק כל כך, קיים גם לגבי תורה שבעל פה, בפירושו המשנה על ידי חכמי הגמרא ובוודאי ששם הוא מבוסס בעיקר על ההיגיון הבלשני.

ועקרון זה קיים בלי שום ספק בכל נוסחה משפטית להבדיל, שאין כותבים בנוסחת חוק רק

את מי שזקוק להגדרת החוק ולא יותר. ופשוט הוא שאם החוק מדבר על "מי שנתגייר" סתמו בלי פירוש, הכוונה היא לגירות כראוי, אחרת אין כאן גירות. והוספת המלה "כהלכה", ללא כל ספק באה להוציא טעות של גירות זולתה, כלומר שלא "כהלכה" במובנו המקובל. ק"ו הדברים כשיוסיפו בחוק את המלה "כהלכה" אחר מאבק של שנים, מאבק גלוי לכל ישראל ואפילו לכל העמים, ואין לך פרסום גדול מזה. וכולם יודעים על מה המאבק נטוש, הרי לא יהיה שום ספק לפרש כך את המלה, ובטוחני אשר כל אדם קטן, גם לא משפטן יוכל להוכיח זאת בקל.

את צדקת דברינו יש להוכיח, מעובדה זו ששר המשפטים שהיה ממולח ביותר, וכל מה שהכין את החוק היה בכדי להפיס דעתם של הדתיים בכלל. והוא כמומחה בחוק ופוליטיקה כאחד, אם היה יודע שאין לזה משמעות מעשית, מה היה אכפת לו לספק את השותפים הדתיים דאז, אלא וודאי הבין שבחסרון מלה זו, עקר את כל שינויו של החוק. וכן משמע גם מעצם התנגדותם הגדולה של החילונים למיניהם.

מאחורי חומת ההתנגדות מסתתרת קליפה קשה

ולהוסיף, אשר מזה גופא שבכל אימת שהנושא עולה, מתייצבים כל מיני מניעות וקטרוגים, שאינם מובנים מבחינה הגיונית, מוכח עד כמה שה"לעומת זה" היא ה"סטרא אחרא" רוצה בחוק מעוות זה, ויש בו כדי ללמד מהו באמת החוק הגרוע ביותר.

והאמת שההתנגדות של כמה גופים מהחילוניים לחוק זה, הוא בלתי מובן לגמרי, וכי מה אכפת לו לכלכלן פלוני ופלוני לתקן חוק זה. אדרבה הרי מרבית האוכלוסייה בארצנו הק' אינה לקויה במשפחות מעורבות ח"ו, ורובם סולדים גם מהעלות על הדעת מחשבה כל שהיא של נשואי תערובת אצל יוצאי חלציהם, וח"ו גם לא עם גרים מזויפים. והרי תיקון חוק זה מהוה עבורם שמירה מעולה וחיונית, יותר מאשר בשביל הקהל החרדי (במבט ראשון), ואין זה סוד שרובם חפצים בזה, שבניהם אחריהם יהיו לכה"פ יהודים כשרים.

בהכרח לומר בהסברת הדבר, שכאן מסתתרת מלחמה רוחנית עצומה, בין הקדושה האלקית המתלבשת בנקודת היהדות האחרונה שהיא גם ראשונה, לבין הטומאה הרוצה להחשיך אורה. וכל כניעה בזה, פירושה הודאה וניצחון לקליפה רח"ל. ובדרך הטבע, הרי בקל היה אפשר לשרש זאת מכמה מוחות בעלי השפעה נבונים ונוחים, בהסברה פשוטה וכו'.

איני רוצה להיות ה"טוען" של המתנגדים לחוק נשואין וגירושיין, אבל מבחינתם הרבה יותר מובנת התנגדותם לחוק זה. משום שקשה להם לקבל מדוע שלא ישא גרושה בת עמו משום יחסו ככהן, בשעה שלדאבוננו זה לא אומר להם כלום, וד"ל. אבל ההתנגדות לחוק "מיהו יהודי" בצורה כה עקשנית, אין לה הסבר עפ"י שכל. ואם משום חשש של פילוג העם הסכימו לחוק זה של נשואין וגירושיין, יש מקום גם לשכנע בכוון זה. ומובן שאין כל זה פוטרנו, אדרבה יש להלחם בכל המרץ ובכל הסברה ושכנוע בתקווה לעזרתו יתברך.

תוספת "כהלכה" לא תגרע

וליש האומרים, שאם יהיה כתוב "כהלכה" שלא רק שזה לא יועיל אלא גם יגרע, שהרי את ה"הלכה" אפשר לפרש שלא כהוגן, על כך תשובתי:

א"כ הדבר, נכון יותר לבטל את חוק נשואין וגירושין. החוק נמסר לשיפוטם של רבנים, והרי ידוע שבשפה המדוברת הביטוי "רבנים" כולל את כל סוגי הרבנים, רפורמים קונסרבטיבים ואורתודוקסים וכו'.

[ואם קיים חשש האמור לגבי רב מסוים, הרי אותו רב מכהן בכוח אותם סעיפים המדברים על רבנות ושיפוט רבני וכו', ומדוע באמת לא ישתדלו לבטל כל זאת בחוק הישראלי. אלא האמת היא שהדברים צורמים מאד לאוזניים, ואינם נשמעים כאמת כלל. ובאם תאמר שזה מקרה חריג ומקוים שלא יחזור, ה"ה כן הדבר, ביחס לתקון של כהלכה].

והאמת היא, שאם היינו מעלים סברא זו לגבי חוק השיפוט הרבני, היה הדבר נשמע קצת כאמור. אבל ה"הלכה" אינה אלא אחת – זאת הכתובה והמבוארת ב"שלחן ערוך". ובפרט כפי

שנתבאר שהתיקון ייעשה אחרי שהמאבק מפורסם שנים רבות, וכולם יודעים על מה נאבקו. מה גם שדווקא אצל הנקראים חילוניים, המושג "הלכה" מצטייר כאבן נוקשה וכאבן קשה, שאי אפשר להזיזו. ומשום זה הם חוששים מכך ויודעים שכל מה שאפשר להטותה לכאן ולכאן, אינה נקראת הלכה.

ועוד, בקשר לחששות כגון הנ"ל, שרבנים ואפילו אורתודוקסים יעשו כרצונם בפירוש ההלכה. הרי אם ננתח קצת את הדבר, יתברר שאין לזה ממשות כ"כ. שהרי

ראינו בתופעה המפורסמת של זה שפסק בניגוד לדעת ורוח חכמים, שגרם לרעש גדול שהרעיד עלם ומלואו, ולא ניתנה לו שום אפשרות לחזור על פסק שכזה, מחמת קול רעש גדול זה, ועד כמה שידוע היה זה דבר חד פעמי.

ויש להוסיף סברה פשוטה, שאין הדבר כ"כ קל בזמנינו לפסוק ככל העולה על רוחו, למי שצריך לפסוק כהלכה. שהרי הרב חייב להוכיח איך פסקו מיוסד עפ"י ההלכה, וממילא הוא מוכרח לבנות את פסקו על יסודי הש"ס והרמב"ם והשו"ע, ראשונים ואחרונים. ולפי סגנון הברורים המקובלים, הרי הוא חשוף בפני בקורת של תלמידי החכמים שבדור, ואינו יכול לעשות כבשלו, עכ"פ לא בקביעות. לא כן כשהעיקר חסר מן הספר, כשהחוק לא יחייב את ההלכה, שאז בוודאי יתקבלו גויים כיהודים בלי שום ספק.

**אין כמוהו חוק העוסק בנושא
יהודי מובהק כמו זה, כאן חייבים
כולם בלי יוצא מן הכלל להכיר
בהלכה היהודית המשמשת
יסוד יחיד להגדרתה של חטיבה
אנושית זו אשר בשם "יהודים"
תכונה**

תיקון החוק יהווה בסיס להחלת ההלכה בארצנו הק'

ולסיום יאמר, שאם יתוקן החוק, יהיה זה החוק הראשון המיוסד על ההכרה בהלכה היהודית כל שהיא. משום שלא חוק השבת – שהוא ביסודו בא כחוק יום מנוחה, ואין בו אפילו רמז מההלכה, ולא שחרור פועלים דתיים מעבודה בשבת – או פטורן של בנות דתיות מגיוס, כל אלו אינם קשורים עם ההלכה, רק עם יסודות דמוקרטיים של חופש האזרח, וכבוד מצפון ורגש וכיו"ב. גם מסירת נישואין וגירושין לשיפוט בית הדין הרבני, בוודאי שאין לה מבחינה חוקית, הכרה כל שהיא בקשר של המדינה כמדינה יהודית, עם ההלכה שנתנה למשה מסיני. שהרי החוק, מוסר זכות זאת בשווה לכל בתי הדין של יתר בני הדתות להבדיל. ויותר מזה, גם קשר עמנו ובעלותו על הארץ הזאת, אינו בא לביטוי כל כך, בשום חוק אחר כמו בחוק השבות. היינו, שמכל מערכת החוקים שבמדינה, אין כמוהו חוק העוסק בנושא יהודי מובהק כמו זה.

כאן חייבים כולם בלי יוצא מן הכלל, להכיר בהלכה היהודית המשמשת יסוד יחיד להגדרתה של חטיבה אנושית זו, אשר בשם "יהודים" תכונה.

ובהוספה של המלה "כהלכה", לכהפ"ח לגבי פרט גדול זה תסולק חרפה איזמה, וחילול שם שמים בין הגויים, שלא השלכנו את תורתנו הק' אחר גוינו ח"ו. ותוכל לשמש אבן נדבך והתחלה טובה ומאושרת, לקראת החלת ההלכה שבשו"ע על כל מערכות החיים בארצנו הק' בחיים המדיניים.

ובחתימה אפרוש כפי לשמים, שהדברים ייקראו ברוח שהם נכתבו, נזהרתי בכל מיני פגיעות, לא ניסיתי להסביר את שכנגד או להתקיף אותם. חושבני שבמקרה זה, דווקא ה"התקפה" החשובה ביותר היא ה"הגנה". וע"י זה לא לתת לדברים להיטשטש ולהידרדר, ולהעבירם לפסים אחרים עד שהנקודות החשובות תעלמנה. ויתן השי"ת שבימים אלה שאנו כל כך מחכים לקץ הפלאות, יערה ה' רוח ממרום לגדור פרצות עמו וישרה בינינו "אהבת חנם", אשר כדברי כ"ק אדמו"ר שליט"א בכל שיחותיו הק', הוא התיקון המעולה ל"שנאת חנם" שעברו חרב המקדש השני, ולזכות לבניינו ולשמחת עולם על ראשינו בכיאת משיח צדקנו.

הדלקת נרות שבת לפני גיל מצוות

לאהוביי, תלמידיי היקרים המקשיבים לקולי, וכן לרבים השואלים, ה' עליהם יחיו!
שלום רב וברכות!

אשתקד השמיע אחד מגדולי הרבנים הספרדיים, דברים נגד המנהג של הדלקת נר שבת קודש בברכה ע"י אישה ובתה בבית אחד. וכן תקף את עצם המנהג להתחיל בזה מגיל שלוש, כשהוא מדגיש שהרבי נשיא דורנו זי"ע חולק כביכול על זקנו בעל התניא נ"ע. הוא גם הביע התנגדות לכך שבנות ספרדיות, גם אלה המתחנכות בחב"ד, ידליקו נר שבת קודש. והנה, אחרי לבטים רבים, ולאחר שחזרתי על כל הצדדים, כולל שיקולי תועלת ובחינת הדרך בזה, האם זה בגדר של דרכי נועם ונתיבות שלום המאפיינים את דרכי התורה ובייחוד את הדרכות נשיא דורנו, החלטתי לכתוב את השורות הבאות, כדי שלא להשאיר דלת פתוחה עבור חלשי אופי והרפויים באמונת חכמים, שעלולים לפרש את השתיקה כהודאה ח"ו וח"ו, וכדי להצדיק את הצדיק דמעיקרא. ובפרט שאנו תלמידיו והוא מורנו ומאורנו, ובמיוחד לאחר שלפי מה ששמעתי הושמעו בזה דבריו בסגנון שגבל בזלזול בכבודו של אביר הרועים, מי שזכה להיות מנהיג דורנו בכל נושאי היהדות בכל קצווי תבל, וכל שהאמת היא נר לרגלו, קיבל את דבריו בקבלת עול ובהרכנת הראש.

ובהקשר זה, כותב הטורים מסתפק בהעלאת אחת הנקודות הכואבות והמכאיבות, הנוגעות לציפור נשמתו של עמנו. אותה פירצה איומה ונוראה, שלחרפתנו ובושתנו יצאה מציון, זאת הפירצה בחומת ייחודו של עם הקודש המפורסמת בשם חוק "מיהו יהודי". [והגיעו בעצמכם: לא מיהו פולני ומיהו ליטאי, לא מיהו אשכנזי ומיהו ספרדי, מיהו תימני ומיהו עדני וכו', וכו', אלא מיהו יהודי!] כמה טוב היה אם אלה המכונים בשם גדולי ישראל היו נענים לקריאת כ"ק רבנו נשיאנו תכף בתחילת הפירצה, והיו מתלכדים כחומת אש בארץ ובתפוצות לסתום את הפירצה, מבלי לערב בזה כל נגיעות אישיות. אלמלא אותה קנאה שאין לה שייכות וקשר לקנאת-סופרים

המרבה חכמה, כאשר כותב הטורים חש על בשרו בימים ההם, כבן לווייתו של הרה"ח רבי יהודה פלדי ז"ל – לא היינו היום עדים לסידור אלפי חופות לעיני השמש בין בני ובנות ברית עם מי שאינם בני ובנות ברית רח"ל.

ושומו שמים! עד היום לא נשמעו מפיהם שום ביטויי חרטה, הודאה על האמת ובקשת סליחה מנשיא דורנו, על דרך מה שאמרו שבטי י"ה "אבל אשמים אנחנו וגו'".

בטוחני שאלוקי ישראל, אלוקי האמת, לא ייתן בשום פנים לזייף את ההיסטוריה של עמנו ולכסות על מעשים רבים, בחיוב או בשלילה, שנעשו בשעתו במטרה להשתיק את קול ה' החוצב להבות אש, מתוך דאגת אמת לשלמות הנצחית של עם הקודש.

אולי חרגנו מעצם הנושא לו הוקדשו הדברים וגלשנו לנושא אחר, אולם בנפש כותב הטורים נשארה צלקת עמוקה שאינה נותנת מנוחה, ואינה מניחה בשום פנים להתאפק ולהבליג על דבר שרבים כבר השלימו עמו רח"ל.

מדוע לא בחרו בדרך הפשוטה?

ועתה לעניינינו, בטרם ניכנס לעצם הדיון בנושא הנידון, עולה בי הרצון ללבן כמה נקודות צדדיות, השייכות גם הן לתחום ההלכה עצמה. הנה, מהמפורסמות הוא מה שאמרו חכמינו ז"ל אשר "אין משיבין את הארי לאחר מיתה". המקור לזה הוא בגיטין (פג, א) שאמרו שם: "לאחר פטירתו של רבי אליעזר, נכנסו ארבעה זקנים להשיב על דבריו" [הכוונה לנאמר שם במשנה הראשונה באותו פרק (פג, א): "המגרש את אשתו ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם אלא לפלוני, רבי אליעזר מתיר וכו'"]]. ושם בהמשך: "אמר להן רבי יהושע, אין משיבין את הארי לאחר מיתה".

והנה, האמת היא שלא מצאתי שכלל זה מעוגן בהלכה, וכמדומה גם שמאמר זה אין לו חבר בש"ס, ויש צד של היגיון לומר שסברה זו לבדה אינה מספקת כדי להכריע כדברי הארי לאחר מותו, למרות שיש קושיות חזקות נגדו'. שהרי על רבי מאיר אמרו (עירובין יג, ב): "אמר רב אחא בר חנינא, גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שאין בדורו של רבי מאיר כמותו, ומפני מה לא קבעו הלכה כמותו, שלא יכלו חבריו לעמוד על סף דעתו, שהוא אומר על טמא טהור ומראה לו פנים, על טהור טמא ומראה לו פנים". ומפרש רש"י, בד"ה "על סוף דעתו": "לא יכלו להבין באיזה דבריו נכונים, ובאיזה אין דבריו נכונים, שהיה נותן דעת מיושב והגון על אין הלכה כהלכה".

והנה, גם מבלי ליכנס לעומק הפשט בדברי רש"י אלו, הרי מובן שכשרבי מאיר הכריע לאיזה צד שהוא, הרי כך הייתה מסקנתו ולא היו אלה סתם דברי חידוד (על דרך סומכוס, להלן שם בסוגיא). ומאחר שלא היו בדורו כמותו, לכאורה היו צריכים לקבוע הלכה כדבריו. אלא מזה

1. אבל מהעובדה שדברי רבי אליעזר בגיטין שם בדין השויר לא נקבעו להלכה, אין להביא ראיה לכך שאין בסברת "אין משיבין את הארי וכו'" כדי לפסוק כדברי החכם לאחר מיתה. שהרי שם יש כמה סיבות אחרות שלא לפסוק כרבי אליעזר: א. משום שהוא יחיד נגד חכמים החולקים עליו. ב. הרי רבי אליעזר שמותי הוא (וראה מחלוקת רש"י ותוס' בפירוש שמותי).

הדלקת נרות שבת לפני גיל מצוות

רואים שמכיון שבירור ההלכה נמסר לתנאים (ולחכמי ישראל), זה דבר שנתון לשיקול דעתם על פי סברם. וממילא, מאחר שהם לא עמדו על סוף דעתו, הם אינם יכולים ואינם רשאים לפסוק כמותו. וכך זה גם בנושא דידן, שעל אף שאין באפשרות החכם לענות על הפרכות של חכמי ישראל שלאחריו, בכל זאת לא נפסוק כמותו, מאחר שדעתו לא נתבררה בדעת החכמים שלאחריו.

ומכל מקום, אין בהתנהגות הזאת של "להשיב את הארי לאחר וכו'" משום עליית ריח טוב וכו' וכו', ובפרט לאחר שמוזכר בגמ' ש"אין משיבין וכו'". מה גם שהמדובר בנידון דידן כששניהם חיו ביחד בעולם אחד, היינו המשיב והחכם שמשיבים עליו, ובקלות ממש היה סיפק בידו של המשיב להפנות את השגותיו ישירות לכתובתו של מי שאליו מכוונים ההשגות, וכידוע הוא היה מוכן ופנוי לענות לשאלות שהגיעו אליו מכל קצווי תבל, ולכן מאוד מתמיה ומפליא משום מה המתין המשיב עד עכשיו.

ויתרה מזו: הרי היה לו להמשיב להתעניין ולברר אם כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו התייחס בעצמו לאותן הערות והשיב על כך – כפי שאמנם קרה, כאשר יבואר להלן.

וגם אם משום טעם כמוס, איזה שלא יהיה, המשיב לא פנה אליו וגם לא בירר אם התייחס להערות, הרי היו וישנם מבין הסרים למשמעתו כמה וכמה רבנים וגדולי תורה, והיה יכול לברר את העניין אצלם. ומספיק להזכיר אחד מהם והוא הגאון החריף רבי ברוך נאה זצ"ל, בעל "גמרא שלמה", שהעתיק הוראה זו בלוח כולל חב"ד, המיוסד על הלוח שערך אביו הגאון הנודע בשערים, הגרא"ח זצ"ל בעל "קצות השולחן" ואבי ה"שיעורים". וגדולה הפליאה על זאת, מדוע לא בחר בדרך פשוטה זו, שהיא בכלל דרכי נועם ונתיבות שלום שבתורתנו הק'.

הזיהר כשמדברים לפני פשוטי עם

כאן המקום גם להעיר לרבים, על דרך חדשה של פסיקה ברבים ובציבור, שאינה מעוגנת ברוח ובדרכי ישראל סבא, ומיום עמדי על דעתי זכורני אשר גדולי ישראל נזהרו בזה מאוד.

ועובדא ידענא משנות הנעורים, אשר בשכונתנו – שכונת בית ישראל – היו אמורים הנכרים לספק קרח ליהודים בראש השנה שחל להיות ביום חמישי, באופן שהיו מנועים ממלאכה שלושה ימים, ואחד הצורבים המצויינים הפציר בגאון רבי גרשון לפידות זצ"ל, מחבר ספר "משנת גרשון", שהיה אחד מרבני השכונה, שיצא בפסק לאסור זאת, בנימוק שזה בגדר קבלנות של נכרי בביתו של ישראל שדינה נפסק בשולחן ערוך הלכות שבת (או"ח סימן רמד) לאיסור. השיב לו רבי גרשון זצ"ל: "ומה יהיה הסוף? אני אצא באיסור, ורבה של ירושלים הרב פראנק יצא בהיתר! איזה פנים יהיו לי?" ולכן ביקש ממני ומאחי הגרל"י שליט"א ללכת לביתו של הגרצ"פ פונק זצ"ל, ולשאל אותו בשמו כדברים האלה: "האם הרב יודע שיביאו לשכונות היהודיות קרח ביום טוב?" והיה אם יענה בחיוב, עלינו לשאול אותו האם זה מותר. והיה אם יאמר שכן, ביקש אותנו לשאול ממנו בשמו: והרי זה בגדר קבלנות של נכרי בביתו של ישראל?

ואכן, ביקרנו אצל הרב פראנק זצ"ל וכששאלנו את השאלה האחרונה, השיב בבתי-שחוק מלאת חכמה ופיקחות: נכון, כך מבואר בהלכות שבת, אבל אנחנו דנים פה בהלכות ים טוב,

וביום טוב זה אחרת².

מחיוכו היה משמע אשר באם השאלה לא הייתה מופנית אל הדר"ג זצ"ל ובשם הרב לפידות זצ"ל, לא היינו זוכים למענה, משום שמעולם לא היה זה מדרכי רבנים ופוסקי הלכות לנמק את הפסקים בפני כל מי ומי, מטעמים מובנים, ועוד כדלהלן.

והנה, בנוגע לאמירת דברים לפני פשוטי עם ועמי הארץ, מצינו בגמרא (מנחות צט, ב): "אמר רב אמי, מדבריו של רבי יוסי נלמוד, אפילו לא שנה אדם אלא פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית, קיים מצוות לא ימוש ספר התורה הזה מפיו. אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי, אפילו לא קרא אדם אלא קריאת שמע שחרית וערבית, קיים לא ימוש, ודבר זה אסור לאומרו בפני עם הארץ". ושם ברש"י: "שלא יאמר בקריאת שמע סגי, ולא ירגיל בניו לתלמוד תורה". משמע מזה שיש להיזהר מאמירת דברים שעלולים להתפרש ע"י עמי הארץ שלא כהוגן³.

וגם אם נלמד זכות ונאמר שבזמננו, מחמת התפתחות התקשורת, דווקא בדרך זו אפשר להרביץ תורה והלכה בשופי, באופן שבזמן חכמינו לא הייתה האפשרות הזאת, והתועלת בזה היא רבה. וגם אולי רוב המתאספים אינם עמי הארץ, וכדאי הוא רווח גדול וחשוב זה למרות חשש ההפסד וכו' וכו'. הרי בכל זאת, אין ספק שעדיין זה מחייב זהירות יתרה, ובפרט כשהדברים נאמרים לפני פשוטי עם. ובוודאי שלא להביע זאת באופן שכבודם של גדולי ישראל, ארזי הלבנון ואבירי האמונה, יזולזל ח"ו וח"ו (וראה מדרש שמואל כ"ח). ובפרט כשמדובר בראשונים כמלאכים, מאורי הדורות, יסודי ועמודי הפסיקה בישראל, כמו נושאי כלי השולחן ערוך.

הרבי בעצמו ענה על הטענה

ועתה יקירי, אצטט לכם את דברי קודשו של כ"ק רבנו הגדול נשיא דורנו בעניין זה, וזה לשון קודשו (בשיחת מוצאי זאת חנוכה תשל"ה – "שיחות קודש" תשל"ה ח"א עמ' 299 ואילך, וכאן תורגם מידיש ללה"ק):

"בנוגע למבצע נרות שבת קודש, הרי גם כאן הזמן להזכיר בנוגע לאלה השואלים איך נכונים הדברים על-פי נגלה.

בנוגע לעצמי, איני זקוק לקושיא גדולה יותר על-פי נגלה מאשר זאת שאדמו"ר הזקן כותב בפשטות ב"קונטרס אחרון" (סימן רס"ג, קו"א ה') שמספיק אם דלק נר אחד בכל הבית

2. הגרצ"פ זצ"ל לא הראה אז את המקום בהלכות יום טוב, ולכאורה כוונתו הייתה על דרך המבואר בהקדמת הפרי מגדים בפתחה להלכות יום טוב פרק ג', שכותב בסעיף ג' להיתר בעניין אמירה לגוי בדבר שהוא עצמו שבות מדרבנן. ואולי הבאת הקרח לא הייתה קשורה אלא באיסור דרבנן, וההיתר הוא משום שמחת ים טוב. ואם מדברי הפרי מגדים עצמם שם טעונים הרבה ביאור, אולם לא כאן המקום להאריך בזה. או אולי הייתה סברתו לגבי קבלנות של נכרי בביתו של ישראל שניתן לומר שזהו פעמיים שבות דאמירה לנכרי: אמירה לנכרי היא שבות, והרי גם הקבלנות עצמה היא מותרת, ואינה בגדר אמירה ממש, רק שהיא בביתו של ישראל. ואין כאן המקום להאריך בזה.

3. ומובן שגם לפי רבא שאמר שם ש"מצוה לאומרו בפני עם הארץ", הוא רק משום שראה בזה תועלת (כדפירש רש"י שם בד"ה מצוה לאומרו, עיין שם). וכן הוא לגבי מה שאמרו (חולין ט"ו ע"א): "כי מורי להו רב תלמידיה, מורי להו כרבי מאיר. וכי דריש בפירקא דריש כרבי יהודה" (לגבי המבשל בשבת, שרבי מאיר מיקל ורבי יהודה מחמיר). וראה גם בדיני הלכה ואין מורין כן (שבת י"ב ע"ב וברש"י שם, ובכ"מ, וברש"י ביצה כט ע"ב).

הדלקת נרות שבת לפני גיל מצוות

כולו, ואומר שזוהי משנה מפורשת (שבת פ"ב מ"ז): "הדליקו את הנר" בלשון יחיד, אפילו לא שתי נרות כנגד זכור ושמור, והוא מחלק במפורש שזה לא דומה לנר חנוכה.

כמה קושיות שישאלו לאיש חב"ד (חב"דניק) – הוא אינו זקוק לקושיא גדולה יותר מזאת, והרי הוא לא כותב זאת בדרך של שקלא וטריא, אלא בתור פסק דין. אולם מאידך, אינו זקוק לראיה גדולה יותר שאכן צריך לעשות כן, מזאת שרואים מעשה בפועל של מנהג בית הרב, שבנות קטנות משהגיעו לגיל חינוך היו מתחילות להדליק נרות שבת. והרי הכוונה הייתה להודיע זאת ושזה יתפשט, ושיאירו בכל מקום שהוא.

ואין הפירוש – אפילו לדעת השיטות האחרות – שיש כאן עניין לחדש עניינים חדשים, וממילא נשאלת שאלה איך באים לשנות ממנהג אבותיהם. אלא אדרבה: זה היה מנהג אבותיהם. אלא שמצד המלחמה, ואחר כך מצד כמה סיבות, עם הבלבולים והגלות אחר גלות, היו דברים שלא היה אפשרי לבצע בפועל, והיו מרוצים אם היה להם נר אחד, או שניים. ואחר כך (מצד סיבות שונות ומשונות) לא חזרו למנהגם הראשון.

ומהיכן יודעים שאכן כך היה? – זאת רואים מכל חוג וחוג, בין חסידים ובין לא חסידים, ובין ליטאים. ביררו בנוגע לאדמו"ר הזקן וביתו – ויודעים דבר ברור כנ"ל. ביררו בנוגע לאדמו"רים בפולין, מתחיל מהשפת אמת שמקובל אשר הנהגתו הייתה תואמת לגמרי על פי נגלה, וספריו בנגלה נלמדים בכל סוגי הישיבות, בין בישיבות "חסידיות" ובין בישיבות "לא חסידיות". ויודעים מפי אלה שעשו זאת בעצמן, והן חיות גם עתה, והן מעידות על כך בעצמן – ששם הייתה ההנהגה בפועל שהבנות התחילו לפני שהן נהיו בנות מצוה, וזה לא נעשה על דעת עצמן, אלא משום שהאבא והסבא ציוו עליהן לעשות זאת".

וראה שם בהמשך השיחה הקדושה מה שהביא, שכך הוא מנהג אדמו"רי גליציה, בעלז ובאבוב, ושכך כותב בעל "ערוך השולחן" במפורש (סי' רס"ג ס"ז), ושכך היה נהוג ונהוג גם כיום בבית בריסק, וכן בכמה קהילות באשכנז שהדליקו לפני בת מצווה ובברכה, ובאותו חדר שהאמא הדליקה. וראה שם את כל דבריו הקדושים, ועיקרם – שאם יבררו אצל האמא והסבתא וכו', ימצאו שבשנים כתיקונן כך היה נהוג תמיד בכל החוגים בישראל, להוציא כשהיו סיבות צדדיות, כמו בשעת הסכנה או כשלא היה די כסף לקניית נרות, שאז הדליקו רק נר אחד בבית.

[כותב הטורים ביקר גם בחצר טשרנוביל-רחמסטרבקה אצל הרה"ק רבי יוחנן זצ"ל, ואמר לנו שבקרב המשפחה שלהם נהגו הבנות מבני הבית להדליק נרות שבת יחד. אלא ששם זה היה נהוג רק מבת מצווה.]

ועתה, תלמידי וידידי, לאור כל האמור בשיחה הנ"ל, האם אפשר להתבטא בזה שכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו חלק על זקנו כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע? או היעלה על דעת מישהו שרבנו הק' אינו נאמן ח"ו וח"ו להעיד בזה איך היה מנהג בית הרב? ! והרי בנוסף למה ששמע מכ"ק חמיו זי"ע ומאביו הדגול נ"ע, הרי גיסתו הרבנית שיינא הי"ד – אחות הרבנית חיה מושקא נ"ע – נישאה לאחר נישואיו של רבנו הק', וקודם נישואיה היו יכולים לראות כיצד היא נוהגת!

וכעין דוגמה לדבר: האם יעלה על הדעת שרבני הספרדים, כמו הגאונים הצדיקים רבי עזרא עטייה ורבי יהודה צדקה וכו' זצ"ל, חלקו על מרן המחבר זי"ע, עמוד ההוראה שכל בית ישראל

נשען עליו, בזה שספרי הסת"ם שלהם היו בכתב וועליש שלא כמבואר בבית יוסף (או"ח סימן ל"ב, בשם ה"ברוך שאמר") שהוא כמו שהאשכנזים כותבים?! (האמת היא שאינני יודע איך באמת התפתחו כך הדברים, ואולי יש שכתבו על זה. ועל כל פנים זה לא הגיע לידי). הרי הדבר פשוט שהם המשיכו לנהוג במסורת אבותיהם, ולא שהם בדקו את הדברים והתכוונו לחלוק על מאורן של ישראל. ואדרבה: מכאן יכולים ללמוד על גודל ותוקף כוחם של המנהג והמסורת בישראל.

ויתרה מזו: גם גדולי האחרונים (כמו הנודע ביהודה והצמח צדק) נהגו לצרף את המנהג בתור סניף של היתר, על צורת אות השונה מדיוקי ה"בית יוסף", כשהיא דומה במקצת לכתב. ובמקרה שלנו זה עדיף יותר, שהרי הכוונה היא לומר שכ"ק אדמו"ר הזקן עצמו לא נהג כפי שפסק בקונטרס אחרון. הרי זה ממש כמו ההלכות שבסידורו הסותרות את פסקיו בשולחן-ערוך שלו, שהפירוש בזה הוא שרבנו הזקן חזר בעצמו מפסקים אלה. אלא שמשום מה המנהג בהדלקת נרות שבת קודש לא נרשם בכתב אלא נשאר במסורת במשפחה. ועל דרך הקשר של תפילין (של יד) בנוסח רבנו הזקן שלא נרשם, ורק נשארה מסורת (וכמדומה שהראשון שצייר והסביר אותה הוא בעל "בית רבי").

**כשהופיע כ"ק רבנו הבעש"ט
נ"ע בשיטתו החדשה שיטת
החסידות, נקבצו לבית מזושו
ובים מגדולי הדור צדיקים
הקוויים בפי החסידים ה"חבראי
קדישא" בהם גדולי המקובלים,
ונולם כאחד התחילו להתפלל
בנוסח ספרד**

וכמדומה גם כן שיש כמה וכמה דברים שמנהגנו דלא כמבואר בשולחן-ערוך אדמו"ר הזקן, בכרכת אבליים, בבציעת הפת ובכרכת הנהנין. כמו שיש כמה דברים שהעולם לא נהגו לפי גמרות מפורשות ופסקים ברורים, והסתפקו באמירה שהעולם לא נהגו כן. ולעצם הדבר:

האם שייך שמישהו מממשיכיו של כ"ק רבנו הזקן יחלוק עליו? האמת היא שכמעט לא נמצא כדבר הזה, חוץ ממה שהנהיג כ"ק אדמו"ר הצמח צדק לברך שהחיינו בפורים על קריאת המגילה (כשיטת ה"מגיד משנה" החולק על הרמב"ם בפ"א מהלכות מגילה ה"א), ולא כמו שפסק רבנו הזקן בסידורו שהיא משנה אחרונה שלו (וראה גם ב"פסקי דינים" להצמח צדק, או"ח סימן ש"ט, בד"ץ בורר, שנוטה להחמיר יותר מרבנו הזקן בהוצאת זבוב מכוס או מקערה מלאה בשבת, אולם לא פסק בזה ברורות. ואולי יש עוד מקומות דומים).

ואכן, הצמח צדק כתב שדבריו הם "חולי-חולין לגבי דבריו של רבנו הזקן שהם קדשי-קדשים", ולמרות שמעיקר הדין יכול תלמיד לחלוק על רבו, אבל על-פי מה שידוע ממה שנהגו רבותינו הק' ככגון זה, מהווה עובדה זו פליאה גדולה בעינינו, אנ"ש חסידי חב"ד. ולולא דמסתפינא - ובאמת מי אני וכו', ובפרט אם ידוע הפכו או שמבואר באיזשהו מקום הפכו - הייתי מהין להעלות על דעתי שאולי הייתה זאת הוראה סודית של כ"ק רבנו הזקן לתלמידו ונכדו כ"ק אדמו"ר הצמח צדק, אלא שהוא בעצמו לא מלאו לבו לשנות, ועל דרך הידוע שכ"ק רבנו הזקן אמר בזקנותו

הדלקת נרות שבת לפני גיל מצוות

שהוא רכש אמון גדול מדי בבעל ה"מגן אברהם".

(ונהינתי, כאשר בתוך כדי כתיבת הדברים, העירו לי משיחת קודש של כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, בה מבואר שגם למעשה, נוטה הצמח צדק בשאלת אמירת 'שהחינו' ביום הפורים לדעתו הגדולה של אדמו"ר הזקן. מה גם שבאופן עקרוני קשה לקבל שהצמח צדק חלק על רבנו הזקן.)

אולם ברור שאין להקיש מעניין 'שהחינו' בפורים לעניינו. שכן, במקרה זה של 'שהחינו' בפורים, הרי ראו במפורש אצל הצמח צדק שינוי מעשה והנהגה אחרת מכפי שראו אצל רבנו הזקן נ"ע, והייתה זו הוראה מפורשת לרבים, שהרי הדבר היה בפרסום ובבית המדרש שלו. ואילו בנוגע להדלקת הנר, גם אם מבואר ב"קונטרס אחרון" האמור שרבנו הזקן שולל את ההדלקה בכרכה בחדר אחד, הרי המנהג למעשה בבית הרב, החל מרבנו הזקן, היה שכן היו מדליקים ולא ראו שום שינוי בזה בקשר למעשה רב. ובכלל, אפילו אם יהיו הוכחות איזה שהן, שבנוגע לפורים באמת חלק הצמח צדק על רבנו הזקן, בוודאי היה בזה משום חריגה וחידוש, ופשוט שגם לפי זה באמת ההלכה כהצמח צדק שהוא הבתראי. אבל במקום שזה לא ברור, בוודאי יש לנקוט בפשטות שאף אחד מממשיכיו של רבנו הזקן נ"ע לא חלק עליו.

ועל דרך משל, מה שאמרו בגמרא⁴ על רב שהוא תנא ופליג. והרי פשוט שזאת אינה העדיפות הראשונה ליישב סתירה שבין רב לתנא, ואין כן סדר הש"ס בכל מקום להשתמש בזה, כי אם במקרה שאנו סגורים מכל צד, ורק באין ברירה אומרים תירוץ זה. וקל וחומר אצל רבותינו הקדושים נבג"מ שידועה התבטלותו של כל נשיא ונשיא בפני קודמיו.

ועל כל פנים, גם במקרה שמחמת הצורך מתרצים כן, לא מצינו לכאורה בשום מקום שתהיה ההלכה כרב מחמת כוחו זה שהוא כתנא. שהרי הוא לא מוזכר במשנה ובברייתא ואינו שווה לכל התנאים. וכשאמוראים באים לחלוק על רב, פשוט שדינו ככל אמורא שהאמוראים יכולים לחלוק עליו.

וכמו בעירובין^(ג, ב) שעם היות שאמרו שם "רב תנא ופליג", פוסקים שם כשמואל וכהברייתא, למרות שהלכה כרב באיסורי. וכן בגיטין^(לח, ב) לא נפסק כרב, למרות שהוא "תנא ופליג", בקשר להמקדיש עבדו וכו'. וכן בבבא בתרא^(מב, א) איתא: "וכי תימא רב תנא ופליג", עיין שם שזה לא נשאר במסקנה להלכה, והכוונה שם היא רק שדברי רב לא יהיו מופרכים מעיקרם, אבל לא בנוגע לפסק הלכה. וכן הוא בסנהדרין^(פג, ב) שאפי' שאמרו רב תנא ופליג, אין פוסקים כמותו אלא כמו המשנה שם. וכן בהא דחולין^(קכב, ב), פסק הרמב"ם כהמשנה ולא כרב⁵.

4. ערובין (ג, ב). גיטין (ח, ב). ב"ב (מב, א). חולין (קכב, ב) ועוד. וכן אמרו על רבי יוחנן בירושלמי – ראה "סדר הדורות", סדר תנאים ואמוראים ערך רבי יוחנן, ודלא כתוספות זבחים (לב, ב) לפי הבבלי שלא היה תנא. ואולי יש להוסיף גם את רבי חייא (ב"מ פ, א).

5. ובכתובות (ח, א) שאכן פוסקים כרב משום ש"תנא הוא ופליג", הרי ניתן לומר שזהו משום שניתן לפרש את דבריו כדברי רבי יוחנן, שתרצו בגמרא שם שהוא לא חולק על המשנה. ואף שהתוספות אומרים שם שאת התירוץ שמתרצים אליבא דרבי יוחנן, לא אבתה הגמרא לתרצו אליבא דרב – הרי זהו משום שבמקרה זה שרב הוא באמת תנא ופליג, עדיף תירוץ זה מאשר התירוץ שתיירצו שם אליבא דרבי יוחנן. אלא אין הפירוש שמה שתיירצו אליבא דרבי יוחנן הוא באמת דחוק עד כדי כך שאי אפשר להעמידו ולקבלו, אלא העדיפות היא יחסית לרב עצמו שהוא לא זקוק כל כך לתירוץ זה. ולמעשה, אפשר להסתייע בשיטת רבי יוחנן עצמה לכך שהכלל ש"רב תנא ופליג" אין פירושו שרב שווה לכל התנאים, שהרי בדין זה עצמו דינו כאמורא שהאמוראים יכולים לחלוק עליו.

והביאור בזה הוא, דהנה כשאומרים בגמרא על אמורא "תיובתא" ממשנה או ברייתא, הרי תמיד יש לפרש זאת בשתי פנים: א. זה מוכיח שאין הלכה כמותו, שהרי אין בכוחו לחלוק על תנא. ב. חמור מזה. הכוונה היא לא כל כך בנוגע להלכה, שהרי במחלוקות שונות כשפוסקים כאחת הדעות, וממילא קובעים את ההלכה שלא כמו הבר פלוגתא, הרי אין האמורא עצמו מופרך ורשאי הוא לסבור כשיטתו. לא כן כשאמוראים חולקים על תנא, הרי הוא עצמו מופרך, כלומר שגם עליו עצמו יש קושיא וסתירה מהמשנה, והוא חייב לבטל את דעתו מפני המשנה.

ולכאורה לפי זה יש לתרץ את הקושיא המוזכרת בכמה מקומות על מה שאמרו בברכות (לז), (א): "תיובתא דרב ושמואל תיובתא", בגלל הקושיא שהקשו עליהם מהברייתא, ולא מתרצים לגבי רב שהוא תנא ופליג (וראה שדי חמד – כללים אות ר' בכלל נח מה שתירץ, ובכמה מקומות). ולדברינו זה מתורץ בפשטות, משום שגם אליבא דרב, תירוץ זה לא יעלה ארוכה לגבי הפסיקה ההלכתית, ולגבי שמואל תישאר הקושיא בכל חומרתה, לא רק בקשר לקביעת ההלכה אלא שדבריו יישארו מופרכים ממש. ולכן, לא מצא התלמוד צורך מיוחד לתרץ את זה שרב תנא ופליג, מאחר שלגבי קביעת ההלכה זה לא ישנה גם אליבא דרב.

מנהג הספרדים שנתחנו במוסדות חב"ד

ועתה אולי כדאי להרחיב את היריעה ולדון בנושא ילדי הספרדים ועדות המזרח, שכל חזרתם ליהדות או לתורה ומצוות הייתה בבתי חינוך של חסידי חב"ד. וגם לגבי אנשים מבוגרים שחפצים להתנהג כאחת העדות האחרות, כמו אשכנזי שרוצה להתחיל להתנהג ולקבל על עצמו את מנהג הספרדים ופסקיהם או להיפך. האם זה מופרך מעיקרו או לא?

ובכן, נתחיל במעשה רב, הנהגת גאוני ישראל, קדושי עליון ומצוקי ארץ כדורות שלפנינו. הנה כל בני אירופה המזרחית עד למורנו הבעש"ט נ"ע נהגו בכל מכל כל לפי מנהגי אשכנז, כמו בנוסח התפלה ומנהגי בית הכנסת. וכשהופיע כ"ק רבנו הבעש"ט נ"ע בשיטתו החדשה, שיטת החסידות, נקבצו לבית מדרשו רבים מגדולי הדור, צדיקים הקרויים בפי החסידים ה"חבריא קדישא", בהם גדולי המקובלים, וכולם כאחד התחילו להתפלל בנוסח ספרד, והחלו לנהוג גם בהרבה ממנהגי הספרדים. הוסיפו בזה כיתות שונות מהחסידים שעלו לארץ הקודש, שקיבלו עליהם עוד הנהגות ספרדיות שהיו נהוגות לפי פסקי מרן הבית יוסף זי"ע. הנהגה זו כללה אנשים נשים וטף מעדת החסידים, וכך זה המשיך אצל הרב המגיד ממעזריטש, ואחר כך נתפשט המנהג אצל כל השושלות מתלמידי הבעש"ט לדורותיהם. ולא שמענו מיום היותנו שמישהו ימחה על כך. וקל וחומר שזה לא נשמע מפיהם של חכמי הספרדים שיתנגדו לאותם אשכנזים ששינו מסורת אבותיהם בכיוון ובנטייה למנהגי הספרדים, או לפחות להודיע לאשכנזים את אשר עליהם לעשות בתור יוצאי ארצות אשכנז⁶.

6. וזה קרוב למה שאמרו ביבמות (יג, ב. במשנה): לא נמנעו בית שמאי לישא נשים מבית הלל ולא בית הלל מבית שמאי. וברש"י שם: אעפ"י שבני הצרה שנתייבמו כשיטת בית שמאי ממזרים הם לבית הלל וכו', לפי שהיו מודיעים להם אותן הבאים מן הצרות ופורשים. ויתירה מזו בחוספתא, הובאה שם בגמרא (יד, ב): אע"פ שנחלקו בית שמאי ובית הלל בצרות וכו' לא נמנעו בית שמאי לישא נשים מבית הלל וכו', ללמדך שחיבה ורעות נוהגים זה בזה, לקיים מה שנאמר (זכריה ח, יט) האמת והשלום אהבו. אולם לאמיתו של דבר, גם שם אין הכוונה שצד אחד היה מטיף מוסר למי שהוא שייך לצד השני ואינו מקפיד על החומרות שלו, אלא שכל צד היה מטייע לצד השני שלא ייכשל בחומרותיו הוא, מחמת חוסר ידיעה.

הדלקת נרות שבת לפני גיל מצוות

וכן יש להזכיר את התקופה שהשפעת הקבלה של האר"י החלה לחדור על ידי גוריו לרבים מישראל בארץ ובחול, ואחר כך בהשפעת הגדולים שלאחריהם, ובקרב חכמי הספרדים בלט מהם קדוש ה' מרן החיד"א, ועד לדורותינו אלה ע"י ה"בן איש חי" וה"כף החיים". האם עלה על דעת מישהו שאסור לשנות? והרי כמה וכמה דברים שמרן הבית יוסף שלל, כמו ברכת הנוטף ליעף כוח, מנהג כפרות ועוד דברים שהתפשטו בקרב הספרדים, ולא עלה על דעתם של גדולי ישראל בדורם שאסור לשנות וכו' וכו'.

וכן היה בארצות המזרח שהמתיישבים הראשונים היו אשכנזים, כמו בארץ המערב מרוקן שעד היום נשארו אצלם הרבה עכבות ממנהגי אשכנז. כמו הספר תורה, וכמדומה ברכה על הלל בראש חודש וחול המועד פסח ואסור קטניות בפסח. האם יעלה על הדעת שיהודי מרוקן חייבים לברר את ייחוסם, ואם יתברר למישהו שהוא מגזע יהודי אשכנז יתחייב לחזור לנהוג כמנהגם, כאילו מדובר בשני עמים ושתי תורות? פשוט שלא.

ולרווחא דמילתא וכדמות ראייה – בדרך אפשר – יש להזכיר את הגמרא בעירובין (ו. ב.): "תניא לעולם הלכה כבית הלל, והרוצה לעשות כדברי בית שמאי עושה, כדברי בית הלל עושה. מקולי בית שמאי ומקולי בית הלל, רשע. מחומרי בית שמאי ומחומרי בית הלל, עליו הכתוב אומר:

הכסיל בחושך הולך. אלא אי כבית שמאי – בקוליהון וכחומריון". ובגמרא שם: "הא גופא קשיא, אמרת לעולם הלכה כבית הלל, והדר אמרת הרוצה לעשות כדברי בית שמאי עושה. לא קשיא, כאן קודם בת קול כאן לאחור בת קול (עיין ברש"י שם יג, ב. שיצתה בת קול ואמרה הלכה כבית הלל, וראה שם בגמרא עוד תירוצים).

גם אם מבואר ב"קונטרס אחרון" האמור שרבנו הזקן שולל את ההדלקה בנרקה בחדו אחד, הרי המנהג למעשה בבית הרב החל מרבנו הזקן היה שכן היו מדליקים ולא ראו שום שינוי בזה בקשר למעשה רב

ומתחילה נבאר ונמצא תירוץ זה. במבט ראשון, הנה נראה מהסברת הברייתא, שלפי תירוץ זה עולה בפשטות דבר שלכאורה כבר היה לעולמים – חלוקת העם לשני בתי

מדרשות ועמודי פסיקה בהלכה, שעל כך התבטאו חכמינו ז"ל ש"נעשית כשתי תורות" (סוטה מז, ב. סנהדרין פח, א). ונתחלקו אז לשתי כיתות, מהם נהגו כבית שמאי ומהם כבית הלל. ולכאורה יש לפרש את הכוונה בזה שהיו מהם שקיבלו עליהם את פסקי בית שמאי והיו מהם שקיבלו את פסקי בית הלל. ומשמע שלפני הכרעת בת הקול, היה רשאי כל אחד לעבור מסמכות אחת לסמכות השנייה, היינו מבית שמאי לבית הלל או להפך, וכמדומה שכך היא ריהטת פשטות הלשון שבגמרא. ולולא דמסתפינא, הייתי מרחיק לכת ואומר שהאמור שם בנוגע לבית שמאי ובית הלל, מדובר בעיקר לגבי אדם מישראל שאינו מסוגל ואין בכוחו להכריע בעצמו בכל מחלוקת ומחלוקת עם מי הצדק לדעתו. בשונה מתנאים גדולים שבוודאי היו רשאים ויכולים להכריע בעצמם, והמדובר בקבלת סמכות פסיקה של אחד מבתי המדרש.

[אלא שבוודאי יש לזה השלכה לגבי נקיטת עמדה סותרת בכל הלכה, וזה וודאי כולל גם את מי שהוא בר סמכא שגם הוא אינו יכול לנקוט חומרת שתי שיטות הסותרות אחת את השנייה,

כאשר יובא להלן בהמשך. ולהעיר בזה מתוס' ישנים ד"ה הכסיל בחושך הולך, אם זה שייך גם במקום שיש לו ספק להלכה ומחמיר כשניהם עיי"ש, שפשוט בזה שלא, והרי כל השולחן ערוך מלא במקרים כמו אלה שמחמירים כמו שתי הדיעות].

וממילא בדרך זו מתורצת שם קושיית התוס' (ו, ב) בד"ה "ומי עבדינן כתרי חומרי" עיין שם, שהקשו איך עלה על דעת המקשן לומר שמשום שהלכה כמ"ד אחד במקום אחד, אסור לפסוק בשום מקום שלא כמותו?

ולדברינו מיושב, דבשתי חומרות של שני מ"ד רגילים, כשאינן קשורות בסברא אחת בשנייה, אמנם ניתן לעשות את חומרות שני הצדדים. אבל בשני צדדים של שתי סמכויות, אם האדם מקבל על עצמו סמכות אחת הרי סמכות זו מחייבת בשני הכיוונים, גם לחומרא וגם לקולא, גם כשאינן ביניהם סתירה.

והנה אף כי מי הוא זה אשר ערב לבו להציע פירוש אחר בסוגיא מאשר זה של התוספות⁷, הרי משום כך נזהרנו בלשונו ואמרנו: כדמות ראייה. ובאמת צריך עיון בפירושם של ראשונים ואחרונים שטרם מצאתי אם דיברו בזה, אבל איך שלא יהיה, הרי תורה היא וללמוד אני צריך. והעיקר, שבדרך זו אנו פותחים מבוא להבנת מעשה רב של חכמי הקבלה וחכמי החסידות וחכמי הספרדים, שבכמה דברים לא נהגו כה"מחבר" הנקרא בפיהם בשם "מרן", שהוא והרמ"א הם רבותיהם של כל ישראל. וראה איך התייחסו ה"משנה למלך" והפרי חדש" וכל גדולי הספרדים, כולל ה"שדי חמד", לדברי מור"ם במקום שלא חלק על המחבר, ודייקו בלשונו כמו בלשון הגמרא. וכן לאידך מצאים בנושאי הכלים של השולחן ערוך שדייקו חכמי אשכנז הגאונים הקדושים בדברי המחבר זי"ע.

אבל האמת היא שלענינו לא כל כך חשוב פירושו. שהרי גם אליבא דתוספות שאין הכוונה דווקא לבית שמאי ובית הלל כי אם לכל בעלי מחלוקת וכו', ומה שנקטו בית שמאי ובית הלל, הכוונה לדוגמה של מחלוקת תנאים – אבל עם כל זה, מעצם הלשון המובאת כאן שכל הרוצה לעשות כבית שמאי או כבית הלל עושה, משמע שגם מי ששייך לבית שמאי או לבית הלל, רשאי לעבור על דעתם ולקבל את פסיקת בית המדרש השני, לפני שהוכרעה הלכה לכל בית ישראל על פי בת-הקול שהלכה כבית הלל.

וגם שורת הדין והסברה נותנת שמי שמאיזה סיבה שלא תהיה נהג כאחד מבתי המדרש, זה מחייב את יוצאי חלציו לנהוג כמותו דווקא, עד סוף כל הדורות. וכמו שהוכחנו למעלה ממעשה רב בדורות האחרונים. ואפילו אם תמצי לומר שאין לאדם לשנות ממנהג אבותיו בזה, עם כל הדוחק בזה, שונה הדבר לגבי בני ובנות ישראל שכל עיקר יהדותם ינקו ממוסדות קודש, שמי יודע איך היו נראים לולא חינוכם במוסד זה או זה. וכן אלו שזיקתם לתורה ולמצוות היא בזכות המוסדות, בוודאי שזה אינו נופל ממי שקיבל את חינוכו התורני ע"י אביו ואמו, ואדרבא: אינו נראה שיהיה מותר או צריך לשנות ממנהגו כפי שחינכוהו.

ובפרט שאנו חיים כבר יותר משני דורות שהיו קיימים מוסדות ציבור משותפים לילדי יוצאי

⁷ ובפרט שכן מבואר גם ברש"י בסוגיא דראש השנה (יד, ב. רש"י ד"ה והרוצה), בזה שרבי עקיבא נהג שני עישרים באתרוג וכו'.

הדלקת נרות שבת לפני גיל מצוות

אשכנז עם ילדי יוצאי ספרד (והרבה ברכה הייתה בזה בלי שום ספק לקרב לבבות התלמידים זה לזה) וכיוצא בזה. ולא שמענו מעולם שמישהו ימחה על כך. ובפרט ילדי חב"ד, שיש להם אילן גדול, עמוד התורה ועמוד הקדושה שנשא על שכמו ועל כתפיו את כל היהדות, הלא הוא כ"ק אדמו"ר זי"ע, ואלפי חניכי חב"ד היו מגיעים להיכלו והיו מתפללים נוסח חב"ד ונהגו במנהגי חב"ד, והיו קושרים על ידם ומניחים על קרקפתם תפילין מהודרות של חב"ד ולא היה פוצה פה ומצפצף. ויש להם אילן גדול לסמוך עליו, ונתקיימה בהם הבטחת המשנה בפרקי אבות 'מצוה גוררת מצוה', וזכו להעמיד בתים גדולים בישראל עם דורות ישרים מבורכים.

לא נגעתי כאן כמו אחרים בעצם הוויכוח ההלכתי, משום שאיני רוצה ואיני רואה צורך להיות ולשמש אפילו בחינת יהודה ועוד לקרא לכ"ק קודש הקדשים, מופת דורות האחרונים, רבנו הגדול בעל התניא והשו"ע נבג"מ זי"ע.

נחת רוח למי שהתחיל במבצע

תוך כדי כתיבה קלטו אוזניי שמועות טובות על התפשטות "מבצע נש"ק" – פרי יוזמתו של נשיא דורנו שהאיר לארץ ולדרים עליה ביום מנוחה ושמחה, באור ליהודים – גם לחוגים חרדיים אחרים. ומורגשת בהם מין חרטה עמוקה על שעשרות שנים לא עלתה על דעתם להצטרף לקריאתו הק' של כ"ק אדמו"ר נשיא ישראל. ובייחוד לאחר ניסיון של פעילות קצרת זמן, כבר נוכחו לדעת איך הם קוטפים פירות בלתי צפויים מראש. וכן קמו בתקופה האחרונה יוזמות חדשות לכתיבת ספרי תורה כלליים, ולחזק בקרב קהילות ישראל את האמונה האיתנה בביאת המשיח ובציפייה לישועה. ועל זה יש לברך ברכת יישר כח מקרב לב ועמוק, ואמרו חכמים: גדולים צדיקים וכו', וטוב מאוחר מלא כלום. ובוודאי גורמים בזה נחת רוח למעלה למי שהתחיל בזה, מי שהיה דורש טוב לכל זרעו, הלוא הוא הממשיך הפנימי של תורת הבעש"ט בדורנו, כ"ק אדמו"ר נשיא ישראל.

עם כל זה, אני מוצא לנחוץ להזכיר את דברי רש"י הנוראים בפרק ע' בתהילים על הפסוק "למנצח לדוד להזכיר": "במדרש תהילים איתא, משל למלך שכעס על צאנו וסתר את הדיר, והוציא את הצאן ואת הרועה. אחר זמן החזיר את הצאן ובנה את הדיר ולא הזכיר את הרועה. אמר הרועה: הרי הצאן מוחזר והדיר בנוי ואני איני נזכר. כך למעלה מן העניין נאמר: כי אלקים יושיע ציון וגו' ואוהבי שמו ישכנו בה, הרי הדיר בנויה והצאן כנוס והרועה זה דוד לא נזכר, לכך נאמר לדוד להזכיר אלקים להצילני".

ויהי רצון שתתגלה לעינינו ולעיני כל ישראל ולעיני כל בשר, ההשקעה שהשקיע נשיא דורנו לקירוב הגאולה. ובקרוב ממש נזכה, כלשון כ"ק רבנו נשיא דורנו זי"ע בשיחה הנ"ל, "שזה יתפשט באופן דמוסיף והולך ואור, וכל אחד יוסיף דווקא מדעת עצמו, ואחר כך כל הנרות יצטרפו לאבוקה גדולה, ומהאבוקה תיעשה המדורה הגדולה שתשרוף את השיריים האחרונים של כותלי הגלות, ויהיה אור היום, "לא יהיה לך עוד השמש לאור יומם" אלא "והיה לך ה' לאור עולם", בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, ובקרוב ממש".

מים חיים

נקודת הבעש"ט נ"ע בהיכלו הקדוש של רבנו

מתוך שפעת קרני ההוד עתירות גווני אורה בהן מתגלה אפס קצהו של רבנו הגדול, מנורה הטהורה, רבן ומאורן של כל ישראל כ"ק אדמו"ר שליט"א – אשר כל אחת מהן הנה בבחינת קר־זוהר יחודי ובלעדי ממש, בדמותו הרוחנית התמירה, ביער השושנים של גדולים וענקי רוח בישראל, גם בדורות עברו, אם כגאון מיוחד, ואם כצדיק מיוחד או מנהיג ורועה מיוחד וכו' – חפצים אנו לייחד דבורנו, דרך אותיות הכתיבה, בניסיון להאיר בזרקור־עטנו הדל והמוגבל, בחרדת קדש ראויה, נקודה שמשכה את לב כותב הטורים מאז ומתמיד, ואשר ראיתה כנקודת־הנקודות במכלול־ההתגלויות, של מי שתואר "איש האשכולות" הולמו מאד, גם במובנו המקורי ביותר.

כוונתנו לנקודה הבעש"טנית (די בעלשם־סקע נקודה) המשמשת יסוד גדול ובריאח תיכון המבריאח תוך הנקודה האמצעית, בכל מה שקשור עם שפע ההתגלויות קורנות האור של נשיא דורנו. בכלל זה גאונותו המופלגה בתורה כחד בדרא ממש, הן בחלק הנגלה בחידושיו המעמיקים, המבריקים והמפתיעים. והן בזו המכונה נסתר במבנה המקובל. הרי הכול מואר במשקפת הרוממות והעמקות, והעדינות המחשבית, מיסוד תורת הבעל שם טוב נ"ע, ואשר תוך כדי כך מתגלה לעינינו, יותר ויותר, עומקם המפתיע של יסודות תורתו, עד כדי העמדת בניינים מרקיעי שחקים המהווים ערים "בצורות בשמים", מתאים לסוד האחידות וההשוואה שבין עומק רום ועומק תחת, עד שאנו חשים על ידם, את בחינת ההפך והפך בה דכולא בה שבתורת החסידות.

דברי הקדמה אלה, מבטאים מועקה פנימית, ולפעמים עד כדי כאב נפשי צורב, נוכח נחיתות תת־מודעית, שלפי הרגשתי – אם אינה מוטעית – שוררת בלבם של רבים הדבקים בחסידות ובתורתה וגם בין נושאי דברה, ומושכי העט שבקרבה. זו החסידות שרוממה רבבות אלפי ישראל

מכל שכבותיו החל מגאונים בדרגתם של כ"ק אדמו"ר הצמח צדק נ"ע, בעל "חידושי הרי"ם" ובעל "דברי חיים", בעל "אבני נזר" בעל "התכלת" וכו' ועד לאנשים הפשוטים ביותר, שכל דבור ואמרה שיצאו בקדושה ובטהרה מפי רועיה, הקפיצו ממש את שומעיה, והעלום כהרף עין מרפש ובוץ גשמי ורוחני, לעולם שכולו אורה, שמחה וחירות פנימית.

חוששני לומר, אשר הנהגות מסוימות, שתחילתן שמשו אמצעי תחכום לקרב רחוקים לתורת החסידות, כמו הדגשת האספקט הגאוני המקובל של גדולי החסידות, וכיוצא בזה, הצליחו לקנות שביטה – תואם את מאמר החכם, הרגל נעשה טבע שני – בלב רבים מאתנו, ומשתדלים ככל האפשר להסתובב סביב צירה של החסידות, ומהססים לגעת בציר עצמו, כאילו שיש ח"ו במה להתבייש, בתורה זו הפנימית המגלה את מאורה של תורה ואת אור הנשמה, צפונות ורזי אין-סוף שבעולמות.

אחד הוא כ"ק אדמו"ר שליט"א שגחלתה של החסידות, שהיא נקודת הבעל שם טוב בטהרה, כשהיא אחוזה וקשורה בשלהבת י"ה, משומרת בהיכלו ובתורתו הק', מרים דגלה בגאון, במשך שנות נשיאותו ברמה, שבארבע אמותיו חשים את אותה אורה עילאית שריחפה בבית מדרשו של הבעש"ט נ"ע וממשיכיו אשר ללא כל ספק היה בו משום תופעה היסטורית חוזרת, של מעין ההנהגה בתקופת הנביאים, כשרוח ה' נסוכה היתה על גדולי עמנו והמסתופפים בצלם.

ריחו הטוב של "כתר שם טוב" בתורת רבנו

תקצר היריעה, באם נעלה במאמרינו זה, גם מקצת מן המקצת של ביאורי ראשונים נפלאים, וגאוניים ממש, בהגיון בריא, בסברא ישירה ללא כל נטיות עקומות, שיצאו מפה קדשו של רבנו, ומחובתנו להגביל עצמנו בהתאם. נסתפק, איפוא, בדוגמא אחת, שמשום מה משכה בשעתו את טעמו הפרטי של הכותב. ביחוד התרשמתי מחבור דברים ונושאים שנראו מחמת ההרגל כקוטביים, אם כי שניהם שייכים לתורת ה' ומרועה אחד ניתנו.

ארשה לעצמי, לפני כן, לציין אשר אם בשטח הכללת תורתו המחשבתית עם מושגיה החקרניים-פילוסופיים, של הנשר הגדול רבנו משה בן מיימון ז"ל בגלי הסברות הסוערים שבשני התלמודים, היה זה הגאון הנשגב הרוגוצ'ובי זצ"ל הראשון והנחשון, שחלק תורה זה היה שמור מימות עולם עבור נשמתו הגדולה, הרי שהכללת פנימיות התורה על כל מכמניה כולל תורתם תורת אמת של מייסדי החסידות הכללית ותורת חב"ד, בשטחיהם הבעלותיים של ימי התלמוד והשטים על מימיהם, שמורה הייתה לנשמתו האצילית של מי שכל רז לא אניס ליה ממש, כ"ק רבנו הגדול והקדוש שליט"א.

תופעה זו היא במידה מסוימת, פחות תמוהה מהקודמת. שהרי מונחיה של החקירה ביסודן הן אנושיות מאד, ומרביתן לקוחות מחכמי אומות העולם, אלא שהרמב"ם זכה להכניסן לתחום נצחיותה של תורתנו הק', להביאה מעולם הפירוד לעולם האחדות והיחידות של יחידו של עולם, ויחד עם זה להעשיר את מחשבת ההלכה בהון עתק, בחינת נושאות ומנושאות. לא כן, המונחים היסודיים של פנימיות התורה וסברותיה, כולן ממקור קדוש יהלכון, בשלוש התגלויות

נקודת הבעש"ט נ"ע בהיכלו של רבנו

אלוקיות שבכל דור ודור, אלא שנבדלו בתחומים, זה בנגלה וזה בנסתר. ומה שנתחדש כאן הוא סילוק מחיצות באופן ששניהם יצאו נשכרים, גם תורת החסידות נתעשרה בדרך זו ממילא, ואולי יותר מכך, נתעשרה תורת הנגלה בפתיחת אופקים חדשים הגיוניים ומבוססים להבהרת נושאים השונים.

ובכן, זהו לשון הרמב"ם בספר המצוות, במצות עשה השמינית: "הציווי שנצטוונו להדמות לו ית' כפי יכלתנו, והוא אמרו 'והלכת בדרכיו', וכבר כפל ציווי זה ואמר 'ללכת בכל-דרכיו' ובא בפירוש עניין זה, מה הקב"ה נקרא רחום אף אתה היה רחום, הקב"ה נקרא חנון אף אתה היה חנון, הקב"ה נקרא צדיק אף אתה היה צדיק, הקב"ה נקרא חסיד אף אתה היה חסיד".

**בזרנו סוד זה של השגחה פרטית
נמסר בייחוד לממשיכו הנאמן של
מייסד החסידות אביהם ופטרונם
של ישראל, אשר במכלול זברות
קדשו ובכל הנהגותיו המקודשות
בעשר קדושות, עולה ומנצבת
מידה זו שהיא למעשה מדת
המידות שבתורת הבעש"ט נ"ע**

והשאלה היא: שהרי לפי השורשים (שם בשורש ד') שקבע הרמב"ם בנוגע למניין המצוות, לדעת מה נכלל במניינו ומה לא, הוא גם אשר ציווי כללי כמו "קדושים תהיו" אינו נחשב במניין המצוות. ולפי זה תמוהה החשבתה של מצות "והלכת בדרכיו" במניין המצוות. שהרי לפי איך שביארה הרמב"ם בכוונת המצוות שצריך "להידמות בו יתברך כפי יכלתנו", הרי מצווה זו כוללת כל המצוות, גם אלו שבין אדם למקום, שגם הן נכללות בכלל "דרכיו" של הקב"ה, שהרי הקב"ה מקיים כל המצוות, כמבואר בשמות רבה (ט, ט).¹ נמצא שציווי זה הוא ציווי הכולל את כל המצוות ממש, וא"כ אינו מובן מדוע מונה אותו הרמב"ם במניין המצוות.

וביאר זאת כ"ק אדמו"ר שליט"א כך:

מיוסד על מה שמוכרח ממצוה אחרת דומה, שלכאורה היא גם מצוה כללית, ובכל זאת היא נמנית במניין המצוות, וזהו משום שבמצוה זו, יש בה חידוש, שאינו נמצא בשום צווי אחר.

הכוונה היא למה שמונה במניין המצוות, את הכתוב "ועבדתם את ה' אלקיכם", שלמרות היותו מן הציוויים הכוללים, שהרי בכל מצוה עובדים את השי"ת, מכל מקום, מחמת החידוש שישנו במצוה זו, הוא נמנה במניין המצוות (שם מ"ע, ה) וכלשון הרמב"ם שם "ואף על פי שגם הציווי הזה הוא מן הציוויים הכללים, הרי יש בו ייחוד, כי הוא ציווי על התפילה".

ובכן, גם במצוה זו של "והלכת בדרכיו" יש חידוש, והוא שקיום המצוות חייב להיות בצורה ואופן של הליכה. משום שתיתכן קיומה של מצוה, באופן שהמקיימה נשאר אחר קיומה באותו מעמד ומצב כמו שהיה לפני קיומה, הנה על זה בא הציווי שעל האדם לצאת מגדרו ומצבו הראשון, ולהתרומם למדרגה גבוהה יותר.

1. ראה ברכות ו, א.

וכיצד באמת מגיעים לקיום מצוה בסוג זה של "והלכת" ? הרי זה ע"י ב"דרכיו", היינו, כשכל מגמתו בקיומה של המצוה, הוא משום שזהו דרכו של הקב"ה, והוא עושה את המצוה בכוונה להידמות בו יתברך, אזי נפעל העניין של "והלכת".

ביאור גדר ה"הליכה" הנדרשת במצוה, היא שההתרוממות הנפשית של מקיים המצוה תהיה בצורה בלתי מוגבלת, כלומר בבחי' מעבר מ"גבול" ל"בלי גבול"².

דבר זה, שלכאורה הוא בלתי אפשרי לאדם שהוא בסך הכל "בעל גבול" – שיגיע לדרגה של "בלי גבול", וגם שישאר בהגבלתו אף בהגיעו לדרגת "בלי גבול" – מתאפשר ע"י עצם הקיום של "והלכת בדרכיו", היינו ע"י ההתקשרות עם דרכיו של הקב"ה בקיום מצוותיו.

ומאחר שהקב"ה הוא "נמנע הנמנעות"³, והוא נושא את ההפכים, הרי ביכולתו לחבר "גבול" ו"בלי גבול", וממילא גם כשהנכרא יגיע בדרגתו המוגבלת לדרגת "והלכת", הרי הוא יהא עולה בעילוי "בלתי מוגבל", ועוד שבעלייתו ה"בלתי מוגבלת" ישאר במציאותו ה"מוגבלת".

מובן שביערות שיחותיו הק', של כ"ק רבנו שליט"א, מצויים לרוב ביאורים גאוניים והרגשות בעש"טניות. אולם בחרנו בקטע זה לדוגמא, מכיון שבביאור זה, מקופלת גישה בעש"טניות מובהקת בתפיסת קיום המצוות, כשזה מנוצל לתירוץ קולע הגיוני ומעמיק בדברי הנשר הגדול, המזכירות פיסקאות רבות ב"כתר שם טוב" להעמיק בהם.

ומתורה שהיא הנהגה והוראה, להנהגה והוראה שהיא תורה:

בסוד ההשגחה הפרטית

בין הדברים היחודיים, המיוחדים בתורת הבעש"ט נ"ע הוא, ששלימות האמונה בהשגחה הפרטית, היא ההתבוננות העקבית בה, ותכנון החיים הרוחניים לאורה, כמורה ומכוונת דרכו של האדם במילוי שליחות נשמתו עלי אדמות. ידועה בזה תורת הבעש"ט נ"ע, כפי שנמסרה ע"י נשיאי חב"ד בכמה לשונות, ובנוסחאות שונות, ואשר אחד מהם הוא זה המובא בכש"ט (הוספות עמוד 68): "כל דבר ודבר אשר האדם רואה או שומע, הוא הוראת הנהגה בעבודת ה', וזהו עניין העבודה להבין ולהשכיל כל דרך בעבודת השם".

בדורנו, סוד זה של "השגחה פרטית" נמסר ביחוד לממשיכו הנאמן של מייסד החסידות, אביהם ופטרונם של ישראל, אשר במכלול דברות קדשו, ובכל הנהגותיו המקודשות בעשר קדושות, עולה ומבצבצת מידה זו, שהיא למעשה מדת המידות שבתורת הבעש"ט נ"ע.⁴

דומני שכל מי שנמנה על דגלו הק' של כ"ק אדמו"ר שליט"א או זכה לשהות במחיצת הקדש, מלא הוא באמתחתו סיפורי קודש הקשורים עם יסוד גדול זה, בהנהגתו הפלאית של כ"ק רבנו

2. ראה יסוד לתפיסה זו בכ"מ בדא"ח: לקו"ת במדבר (לח, ד). ד"ה צאינה וראינה – תר"ס. ד"ה שובה – תרס"ו. בהסברת ההבדל שבין מלאכים הקרויים 'עומדים', לבין נשמות ישראל למטה הקרויים 'מהלכים'.

3. הרשב"א בתשובותיו סי' תי"ח. דרך אמונה להצ"צ ע' 68.

4. גם במובן של מדה שהתורה נדרשת בה, ראה מאמר בנושא לקמן ע' עט.

נקודת הבעש"ט נ"ע בהיכלו של רבנו

הקדוש. עם כל זאת לא אמנע מלהעלות על הכתב התרשמות אישית, מהתוועדות שמחת בית השואבה בשנת ה'תשכ"ד, האחרונה שהתקיימה בחצרות קדשנו, שזכיתי להשתתף בה. היה זה באמצע ובעיצומה של ההתוועדות, כבה האור מחמת קלקול טכני של החשמל. לאחר מכן כשתוקן והתאורה נתחדשה, הבחנתי בפני הקדש של כ"ק אדמו"ר שליט"א, חיורון מאויים – עכ"פ כך זה היה בעיני – עבורי היה זה לימוד פרק נפלא בהשגחה פרטית.

כן, בהדרכתו את החסידים, ואת רבבות הפונים אליו, בולטת מאד נקודה בעש"טנית, הבאה לידי ביטוי בלשון מוסתר ופשוט ביותר אם במכתבים או בע"פ, והיא "ניצול ההזדמנות". היינו לחוס על כל הזדמנות טובה הניתנת לאדם עלי אדמות לפעול בעניינים רוחניים (ולפעמים גם בענייני גשם של אדם מישראל שעליו להעלותם ברוחניות ע"י השימוש הנכון בזה), הנה בגדר של השגחה פרטית ועזר ממעל, יוכל למלאות תפקידו ושליחותו בזה העולם. ובזו ההזדמנות מהוה הפסד רוחני בלתי ישוער לעולם בכלל, ולכוונת ירידת נשמתו בפרט. והגע בעצמך, עד כמה שהיא עבודה קשה ומיגעת, וזקוקים בזה לחכמה רבה, לנצל כראוי שביל רחב ועמוק זה בעבודת השי"ת, אלא שהחסיד המקושר לרבי הקדוש, נעזר הוא על ידו גם בזה, ע"י ההצבעה וההוראה המיוחדת, ברגעי ההזדמנות, ואיך למלאותם כשברכת כ"ק אדמו"ר שליט"א מלווה אותם.

ומהיכל ה"השגחה הפרטית" להיכל "מסירות הנפש".

קירבת היכלות ה"השגחה הפרטית" ו"מסירות הנפש"

בקרב בני היכלו של רבנו – צאן מרעיתו הכולל את כל השכבות, החל מגאוני תורה או גדולים בדעת אלקים ועבודתו עד לרגלי העם 'אשר אנכי בקרבו', וכל הגילים והמבנה של הבית היהודי, אנשים נשים וטף – מושגים אלו של השגחה פרטית עם כל המשתמע מזה, הינם שפת חיים ממש, מטבע לשון הרגילה על לשונם. כלומר, כל תפיסת חייהם מיוסדת ומושתתת בשימת לב מיוחדת עלי אמונה עמוקה, והרגלי התבוננות עם הקשבה פנימית לקול ההשגחה הפרטית. שהות קצרה בארבעת אמותיו של כל מי ששייך לכ"ק אדמו"ר שליט"א, שספג את חינוכו הפנימי, או המצאות תחת קורת גג בית יהודי, שרוחו של כ"ק אדמו"ר שליט"א מרחפת בו, דיה ומספקת בכדי להכניסך באווירת הקדש של מושגים אלו, והתאמת צעדי אנוש בעקבותיה, ולהטעימך מחדוות הנפש העילאית של החוסה בצל ה"משגיח" שהוא תכלית הטוב, בבחינת "נפשי חמדה בצל ידיך".

כאמור, הרי זוהי נקודה בעש"טנית מובהקת המאירה כספיר וכאבן צוהר בהיכלו של כ"ק אדמו"ר שליט"א, ומהיכלו זורקת היא אורה לכל הדבקים בו. וכל מה שהאדם חותר להגיע ליסוד גדול זה, וחדור הכרה זו, עד להפיכתה לקנין נפש ממש כחלק מתודעתו האישית, מתקרב הוא ב"קפיצת דרך" ממש, לסגנון חיים רוחניים נעלה, בחינת חיים שכולן אורה. שממנו ועד להסתגלות לחיי מסירות נפש ממש ממושכים ומסובכים, היא חוט השערה גרידא.

כל זה יובן יותר, וביחוד, עם ביאורו הפנימי של מורנו הבעש"ט נ"ע בכש"ט (ד, ב הוצאת קה"ת) לפסוק "והיה כי תבוא אל הארץ וגו'":

"והיה כי תבוא אל הארץ" – כשתבא ותגיע לבחינת רצון ומרוצה⁵, "אשר ה' אלקיך נותן לך נחלה וירשתה" – אשר זהו מתנה מלמעלה בירושה בכל אחד מישראל. הנה כך צריך להיות סדר העבודה: "וישבת בה" – שיהיה זה בהתיישבות, "ולקחת וגו' ושמת בטנא" – להלביש את האורות בכלים, "והלכת אל המקום" – הוא ענין השגחה פרטית, "אשר יבחר ה' אלקיך" – כשיהודי הולך לכל מקום שהוא, אין זה מה שהוא הולך מעצמו, אלא שמוליכין אותו ההשגחה העליונה אשר כשמיגיע למקום, הרי הכוונה היא "לשכן שמו שם" – לפרסם אלקות בעולם.

בתורה זו של הבעש"ט נ"ע טמון יסוד מעמיק שזכו בו ההולכים לאור תורתו הק' וביחוד המעמיקים בה, שבדרך כלל אינם מתמקחים עם ההשגחה הפרטית לאן פניהם מועדות

ביאור זה, כמו כל ביאוריו של הבעש"ט נ"ע בתורה שבכתב ובתורה שבעל פה, היא תורה שלימה ממש, ולא בכדי כינוהו תלמידי הבעש"ט נ"ע בשם "תורות", משום שכל אחד מהם הוא תורה שלימה. בתורה זו של הבעש"ט נ"ע טמון יסוד מעמיק שזכו בו ההולכים לאור תורתו הק', וביחוד המעמיקים

בה, שבדרך כלל אינם מתמקחים עם ההשגחה הפרטית לאן פניהם מועדות, או לתכנן תכניות, לשנות ול'היטיב' כביכול את דרכי ופני ההשגחה העליונה, ובכל מקום שההשגחה העליונה הביאתם, משתדלים ככל האפשר להתחקות על הכוונה העליונה בזה, ולמצוא שם את השליחות העליונה, ע"י ש"נשמת אדם תלמדנו" (שזהו אגב, גם יסוד גדול בעבודת השי"ת של הבעש"ט נ"ע, וקשור כגחלת בשלהבת ביסוד נפלא זה של השגחה פרטית).

ומכאן, מענה ותשובה לרבים הצמאים לדעת, מנין שאבו ושואבים חסידי חב"ד את הכח הנפלא והאדיר, לחיות 'חיי מסירות נפש', שהיא במידה רבה, גדולה בהרבה, על מסירות נפש כפשוטה ובפועל. זהו משום שהם קשורים לרבותיהם הקדושים, שבכל דור ודור, משמריה באמת ובתמים, של נקודת הבעש"ט נ"ע והדביקים בה באמת ובאמונה, מבלי לזוז הימנה ימין ושמאל, וזו כל שהוא.

ובדורנו אנו זכינו, אשר בחסדי א-ל עליון, שלהבת קדש זו של הבעש"ט נ"ע, דלוקה ובווערת, בהיכלו של כ"ק אדמו"ר שליט"א, המתמזג באש-הקדש של רבינו הזקן זי"ע וממשיכיו, בדמות חכמה בינה ודעת, עד לרבנו נשיאנו שליט"א, שהוסיף באורה המבהיק, והכין את הכלים המקבילים, הבוקע חוצה ומאיר לארץ ולדרים עליה בכל מרחק, אבל באופן שכמוהו לא נהייתה מימות הבעש"ט נ"ע ותלמידיו, המרנין את הלב ומחזק את התחושה, כי אכן קרובה ישועת ה' לבוא.

ואנו מצרפים תפילותינו בתוך תפילות כל עמך בית ישראל, שבקרוב ממש נראהו עין בעין בראש גולים עולה לציון ברנה בגאות עולמים ע"י משיח צדקנו בב"א, ולחסות בצלו בבית ה' בהר מרום הרים.

5. וכמאמר המדרש (מדרש רבה ה, ח) "למה נקרא שמה ארץ שרצתה לעשות רצון קונה". וראה גם תורה אור (בראשית א, ג).

"הפרשנות המקראית" במחשבת חב"ד

חידוש מפתיע הוא, שדווקא שיטת חב"ד – המרבה לנקוט
בביאור הכתובים את דרך הדרוש – נאמנה כקפדנות לכלל "אין
מקרא יוצא מידי פשוטו"

ספרות החסידות החב"דית, עשירה מאוד בריבוי נושאים ועניינים המוארים באור אלקי, ומוסברים בטוב טעם ע"י אבות החסידות הזאת שזכו "והורידו שכינה למטה", באופן אשר עניינים מופשטים ביותר מתקבלים ומתיישבים בשכל האנושי, "בהנחה טובה" כפי שזה נקרא בלשון החסידות. היא כוללת בתוכה סוגיות בחכמת האלקות, בתורת הנפש, דרכי ניצול כוחות הנפש לעבודת הבורא גם בבחינת "בפועל ממש", והשקפות על התורה, עולם וישראל. כן היא כוללת חינוך בעבודת התפילה, תוך שימת דגש מיוחד עליה, הסברת ערך מצוה זו כ"מצוה כללית", הבהרת חשיבותה המיוחדת ב"עקבתא דמשיחא", והדרכה למציאת כיווני מחשבה והתעמקות בתוכן סדר התפילה – בשביל האדם הרוצה להתקרב אל ה' באמצעות התפילה – ע"י ביאורי קטעי התפילה במשמעותם ה"פנימית".

בכלל, יש בתורת חב"ד מיזוג נפלא של מיטב ספרי המחקר של רבותינו הראשונים (בכל הקשור לידיעת ה' ועבודתו), ספרי הקבלה, ספרי היראה המיוסדים על מדרשי רז"ל, יחד עם יסודות החסידות הכללית בה מובלעים חידושיה של שיטת חב"ד, הפנים העמוקים בתורתנו הקדושה שהחלו להתגלות ע"י רבנו הזקן נ"ע.

מתוך שלל הגוונים של ספרות זו רצוננו להצביע ולהתעכב במאמרנו זה על ה"פרשנות המקראית" שבחסידות חב"ד. כמדומה יהיה זה חידוש מפתיע בעיני רבים לגבי חסידות חב"ד, שהיא ידועה אמנם כתורה מסבירה ומעמיקה המיוסדת על אדני ההיגיון הבריאי, אבל עם זאת, הרי דרכיה בביאורי פסוקים נושאים אופי של דרוש ברובם. והנה בה דווקא מסתמן קו ארוך של פירושי כתובים ומילים, מתוך נאמנות קפדנית לכלל של "אין מקרא יוצא מידי פשוטו"!

בלי ראייה מן המקרא – אין תוקף לדבר החכמה

השימוש בכלל זה, רגיל הוא במיוחד במקום שחסידות חב"ד עוסקת בהסברת עיקרי ויסודי האמונה, ששם כנראה, גם הפשט הפשוט חייב להתאים לתוכנו הפנימי כפי שהוא מתבאר בתורת הקבלה ובתורת הבעש"ט נ"ע. שהרי כל עניני האמונה הישראלית בנויים דווקא על הכתוב בתורה, ומאחר שהפשט הוא אחד מארבע הדרכים של פירושי הכתוב, הרי דווקא בנידון שרשי ויסודי האמונה אי אפשר לוותר על מקור פשוט ומפורש בתורה. ומקום כאן לצטט מדבריו הנפלאים של אדמו"ר האמצעי בספרו "עטרת ראש" (אות יב): "ומוכרח שיהיה כך כמו שכתוב בתורה, על דרך משל הידוע, באיש חכם שאומר דבר חכמה, אין מקבלים דבריו גם כשהוא דבר חכמה אמיתי, אם אינו מביא ראייה לדבריו מן המקרא בתנ"ך. ולכאורה, למה צריך חיזוק אם דבריו אמתיים מצד עצמם? – אך לפי שהתורה נקראת אמת שמאמת כל דבר אמת וכמ"ש חותמו של וכו', וכל דבר חכמה אין לה קיום תוקף על אמתתו, רק ע"י מופת וראיה מן המקרא שאז הוא ודאי אמת לאמתו. וכשאינו לו ראייה ומופת מן המקרא אין מקבלים דבריו, אבל מיד שמביא ראייה מן המקרא שכך כתוב בתורה, מיד מקבלים דבריו. . . וכך יובן בדוגמא זו כאן, כמ"ש "אמרו לפני מלכות" בעשרה פסוקים שבתנ"ך דווקא, שכדי שיופסק הדבר לאמתו, שיהיה לו ית' רצון למלוכה – מביאים לו ראייה מן המקרא, מפסוקי תנ"ך, שכן כתוב בתורתך וע"י עבדיך הנביאים וכן בכתובים וכו'".

כאן הננו מגיעים להכרת שביל הזהב של שיטת חב"ד היודעת את סוד ההפשטה וההלכה כאחד: בספרות המחשבה היהודית המקורית אנו מוצאים שתי גישות יסודיות מנוגדות. מצד אחד קיימת דעת רבים מה"חוקרים" שבין חכמי ישראל נ"ע שלפני התגלות הקבלה. שמחמת רצונם הטהור והקדוש להפשיט את העניינים האלקיים מגשמיות, ומפני שהשגתם בחכמת האלקות הייתה רק השגת השלילה, ביארו את פסוקי התורה המדברים למשל על פעולותיו של הקב"ה, באופן שהמקרא יוצא מידי פשוטו לגמרי כדלהלן. כך שיוצא לפי דבריהם, שהפירוש ששמעו לדוגמא תינוקות של בית רבן מפי מלמד הדרדקי, הוא מוטעה בהחלט. מצד שני קיימת דעת מפרשי הקבלה מסוימים שהשתבשו (לפי דעת רבנו הזקן ונשיאי חב"ד

**כל עניני האמונה הישראלית
בנויים דווקא על הכתוב בתורה,
ומאחר שהפשט הוא אחד מארבע
הדרכים של פירושי הכתוב
הרי דווקא בנידון שרשי ויסודי
האמונה אי אפשר לוותר על מקור
פשוט ומפורש בתורה**

שלאחריו) בהבנת דברי האריז"ל עד שבאו לידי הגשמה. כיון שבתורת הקבלה מדובר כבר גם על השגות חיוב באלקות, גרם הדבר לכך שבעניינים מסוימים שוב עקרו את המקרא מידי פשוטו, כאילו שהאדם הפשוט שרזי תורה אינם ידועים לו, הנו בבחינת טועה ולא נעדר ידיעה עמוקה גרידא. ואילו חסידות חב"ד בכוח השפע האלקי של אבותיה הקדושים איתני ארץ, הצליחה לבאר ולהסביר את הפשטת האלקות בצורה מוצלחת וקולעת ביותר, עד שלפי שיטתה זאת היא כוונת מצות האמונה באלקות¹. וכן הצליחה להפשיט את תורת ה"ספירות" המתבארת בקבלה,

1. ראה בארוכה ב"מצות האמנת אלקות" בספר "דרך מצוותיך" לאדמו"ר ה"צמח צדק".

”הפרשנות המקראית” במחשבת חב”ד

במקומות הטעונים הפשטה. ויחד עם כל זה, לא גורע הדבר מאומה מפשט המקרא, ומדבריהם של המקובלים האמתיים כהאריז”ל ש”רוח ה’ דבר בו” (כלשון אדמו”ר הצ”צ).

’סתירה’ לכאורה בדברי רבנו הזקן

אחד מן העיקרים והיסודות של החסידות של היסודות שלימדנו מורנו הבעש”ט נ”ע, ורבנו הזקן נ”ע נחלץ לבארו ולהגן עליו, הוא כידוע הכלל שה”אלקות מתלבשת בכל”. רבנו הזקן בונה אחת מראיותיו מהכתוב, על יסוד העובדה שאין מקרא יוצא מידי פשוטו. וכך אומר רבנו בלשונו הק’, לאחר שהוא מרצה את הוכחותיו העיוניות לשיטה זו (אגרת הקודש סימן כה) ”ואל יחשדני שומע שאני בעיני שהבנתי דברי האריז”ל להפשיטן מגשמיותן, כי לא באתי, רק לפרש דברי הבעש”ט ז”ל ותלמידיו עפ”י קבלת האריז”ל. בשגם שעניין זה אינו מחכמת הקבלה ומהנסתרות לה’ אלקינו, כי אם מהנגלות לנו ולבנינו, להאמין אמונה שלימה במקרא מלא שדבר הכתוב: הלא את השמים ואת הארץ אני מלא נאום ה’, שאין מקרא יוצא מידי פשוטו. וגם היא אמונה פשוטה בסתם כללות ישראל, ומסורה בידם מאבותיהם הקדושים שהלכו בתמימות עם ה’, בלי לחקור בשכל אנושי ענין האלקות אשר הוא למעלה מהשכל עד אין קץ, לידע איך הוא מלא כל הארץ. רק שחדשים מקרוב באו לחקור בחקירה זו, וא”א לקרב להם אל השכל אלא דווקא עפ”י הקדמות לקוחות מכאריז”ל מופשטות מגשמיותן, וכפי ששמעתי מרבתי נ”ע.”

כאן מופיעה לנגד עינינו, לכאורה, סתירה מיניה וביה: בראשית הדברים כתוב ”אמונה פשוטה . . . בלי לחקור בשכל אנושי ענין האלקות אשר הוא למעלה מהשכל עד אין קץ”, נמצאנו למדים שכנות ההנחה שהאלקות נמצאת בכל, מבוססת על זה שעניין האלקות הוא למעלה מהשכל. ואילו בסיום מסכם רבנו את מאמצי השכנוע שלו בהתנצלות: ”ואי אפשר לקרב להם אל השכל אלא עפ”י הקדמות וכו” – הרי שרואה הוא צורך ואפשרות לקרב הדבר וליישבו בשכל!

אלא שכנראה רוצה רבנו להדגיש את ההנחה היסודית, שבענייני אמונה חייבים אנו להתבסס על פשוטו של מקרא. וזהו אף בשעה שאין הדבר מתקבל על השכל, שכן עניני אלקות הנם ביסודם למעלה מן השכל האנושי ואין ביכולת האדם להבינם על בוריים, אך עם זה, אין אנו פטורים מלקרב גם נושאים אלקיים מופשטים לשכל האנושי. וכ”ק אדמו”ר הזקן נ”ע שהיה ”נשמה חדשה”, בכוחו כי רב, התמודד עם המשימה לגלות בעולם שיטת חכמה בינה ודעת.

”לפי מעשי אני נקרא” – למה מכוון?

בדרך מקורית זו הולכת תורת חב”ד גם לשם קביעת השקפתה בסוגיה המסובכת של השמות הקדושים.

תורת חב”ד מתנגדת למה ש”דימו קצת מקובלים אחרונים, והיא דעה מגושמת מאוד” (דרך מצוותיך, שורש מצות התפלה, פ”ב) שטעו לפרש את מה שייחסה תורת הקבלה שמות אלקיים שונים ל”מדות” השונות (כגון שם ”א-ל” ב”חסד”, שם ”אלקים” ב”גבורה”), כאילו הכוונה היא לגוף

הספירות עצמן. לפי השקפת חב"ד הרי הספירה היא מדה אחת פרטית והיא כח אלוקי שנאצל מן הבורא, ואינה עצם האלקים שעליו נאמר: "ולאו מכל אילין מידות איהו כלל". אפילה המידה העליונה ביותר, ראשית האצילות, אין לה ערוך כלל אליו יתברך, המרומם ומתנשא ממהותה (וכמו שהתבאר לעיל). ואם כן, אי אפשר לומר שהשמות מכוונים לספירות ממש. וגם כאן מסתייעת תורת חב"ד (ע"ב) בנימוק "שהרי אין מקרא יוצא מידי פשוטו, וכשאנו קורים בתורה שם מן השמות הידועים שהוא יתברך נקרא בהן, כוונתנו וכן הוא הפירוש באמת, על עצם האלוקה ית".

מענין הדבר, שדווקא תורת הקבלה והשקפתה בקשר לענין הספירות והשמות, היו מקור לטעות, ל"הגשמה" ולהוצאת הכתובים מפשוטם. אולם בתורת החסידות החב"דית, כממשיכת דרך הקודש של מורנו הבעש"ט נ"ע, שלימד את תלמידיו הקדושים להקפיד על "הפשטה" בלימוד הקבלה, באים הדברים על יישובם הנכון.

יש לציין שהשקפת חב"ד בענין השמות, מבוססת על מדרש חכמינו ז"ל (ברכות פ' שמות), על דברי משה רבנו ע"ה "ואמר לי מה שמו מה אומר עליהם". וכך נאמר במדרש: "היה מבקש משה שיודיענו הקב"ה את שמו הגדול. אמר לו הקב"ה למשה: שמי אתה מבקש לידע? לפי מעשי אני נקרא! פעמים שאני נקרא בשם א-ל ש-ד-י בצבאות, באלקים, בהוי". כשאני דן את הבריות אני נקרא "אלוקים", וכשאני עושה מלחמה ברשעים אני נקרא "צבאות", וכשאני תולה חטאיו של אדם אני נקרא "א-ל ש-ד-י", וכשאני מרחם עולמי אני נקרא "הוי", שאין הוי אלא מידת הרחמים".

מדרש זה הוא הנותן יסוד לשילוב הנחת המקובלים שהשמות קשורים ב"מדות", שהרי "לפי מעשי אני נקרא", יחד עם פשוטו של מקרא שכוונת השמות היא לבורא יתברך ממש, שהרי ההדגשה היא "אני נקרא". מכאן אנו מגיעים למסקנה בדבר השמות המכוונים אמנם למהותו ועצמותו יתברך, אלא שהדבר תלוי באיזו מדה הוא מתלבש, ובהתאם למבואר לעיל².

מצויות דוגמאות נוספות, להוכחת הצלחתה של תורת חב"ד לשלב את תורת הקבלה ותורת המחקר האלקי על בסיס פשוטו של מקרא, אלא שקצרה היריעה.

2. וראה בפירוש ובהרחבה ב"שורש מצות התפילה". וב"לקוטי תורה", ויקרא בהוספות.

מדות ושרשים במשנתו של מורנו הבעש"ט נ"ע

מאת ה' הייתה זאת ונפלאות בעינינו כי עיקר המלחמה אשר
שמו פניהם ללחום עם תורת הבעש"ט ותלמידיו ותלמידי תלמידיו
דווקא (ממכתב רבנו הזקן להרה"ק מכרדיצ'וב)

י"ט כסלו . . החג אשר פדה בשלום נפשנו ואור וחיות נפשנו
ניתן לנו, היום הזה הוא ראש השנה לדא"ח אשר הנחילנו אבותינו
הקדושים וצוקללה"ה נ"ע זי"ע, והיא היא תורת הבעש"ט ז"ל (ממכתב
כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע לחג הנאולה)

עם התגלותו של מורנו הבעש"ט נ"ע, בתורתו ושיטתו בעבודת ה' יתברך, התפתחה גם ספרות
עניפה ומסועפת, בחלק זה של תורתנו הק' הנקרא בשם "נשמתא דאורייתא" ובשפת זמננו גם
בשם מחשבת היהדות, ספרות הכוללת את תורת החסידות על כל היבטיה וסגנון בתי מדרשיה
המגוונים, וה"חדרים" הרבים שהוקמו והשתלשלו בתנועה זו, אשר מכולם יחד עולה ריח גן עדן,
ובושם העליון משיב הנפש, של החכמה העליונה שהאירה בשפע רב בארבע אמותיו של מחוללה
של תנועת החסידות רבנו ישראל בעל שם טוב נ"ע.

גם כאשר נפגשים אנו לא פעם בפרשנות סותרת או נבדלת, בספרות תורנית ענקית זו, ויותר
מכן גישות רעיוניות שונות בין ספרי החסידות מאחד למשנהו, או הבדלי סגנון מחשבה של
צדיקים משושלת זו לבין צדיקים משושלת אחרת, וכמו במיוחד ההבדל הבולט ביותר, שבין ספרי
החסידות פרי עטם או מחשבתם של אדמו"רי פולין לבין הספרות החב"דית עם פניה העמוקים,
שהיא תורתם של נשיאי חב"ד החל מכ"ק רבנו הזקן המייסד, ועד לכ"ק אדמו"ר שליט"א נשיאה
השביעי (עד ביאת גואל צדק), כל זה אינו גורע מהמשותף והאחידות שבתורת החסידות. וצודקת
היא ההתייחסות לכולם כאחד, כאל תורת הבעש"ט נ"ע.

יתירה מזו, אנו מוצאים תופעה כגון זו, גם באותם ספרים שנכתבו ע"י מחברים מענף אחד

בתנועת החסידות, או אפילו של מחבר אחד ממש, שלעיתים עונה על שאלה אחת כמה תשובות שונות, אשר כל אחת משקפת גישה מחשבתית שונה לחלוטין, ופעמים נוגעים הנושאים לדברים יסודיים ועיקריים. ובכל זאת אין לראות בכך כפגימה בשלימותה וייחודה של תורת החסידות, והיותה מקשה אחת כולה זהב טהור. הכיצד?

המידות והשורשים עליהם בנויים דרושי החסידות על כל גווניה. הן בסגנון דרשת המקראות והן בהשקפת החיים היהודית היסודי-יסודית המשפיעה ביחוד על "תורות" אלו, הרי כולן יונקות מתורתו של אותו אילן רב פארות, הכולל בקרבו, תזונה רוחנית וחיות אין סוף, הלא הוא קדוש ה' מייסד החסידות.

משל למה הדבר דומה? לימי התלמוד הבבלי והירושלמי עם גליהם הסוערים של סברות אין קץ, ועמדות מחשבה שונות ומשונות, לפעמים גם קוטביים, בין אם המדובר בפסקי הלכות בחלק המכונה 'שמעתתא', ואם בשטח הרעיוני העוסק בדיעות ומוסר, גלות וגאולה, שהוא חלק ה'אגדתא'. מכל מקום רוח האחדות האלקית מרחפת על פני ימים אלו עם מימיהם האדירים, משום שגם שתי הסברות המנוגדות, הן תלמודיות מובהקות (כרגילות הביטוי 'סברת גמרא' – אגמרא סברא). וכן שני פסקים סותרים והשנויים במחלוקת, הן תורניות מיסודן, ומושתתות על שלש עשרה מדות דרבי ישמעאל שהתורה נדרשת בהן [והמסתעף מהן כמו שלשים ושתיים מדות של רבי אלעזר בנו של רבי יוסי הגלילי] ועל תקנות וגזירות חכמים, היונקות סמכותן ממידות אלו, או על תפיסות שכליות המוגדרות כסברות, וכלשון חכמים: "למה לי קרא, סברא היא", שדינם כדין תורה וגם הם מושפעות משפע אור החכמה האלקית של שושלת מקבלי התורה מדור לדור עד למשה רבנו ע"ה, ומיוחדות בנטייתיהן המחשבתית.

רוחו הגדולה של יוצרה איש האלקים המורה הגדול לעמנו מן ישראל בעש"ט נ"ע, היא שרוחפת עליה ועל נתיבותיה הרבים עם פיצולי שביליה הססגוניים, המונהגות ומודרכות עפ"י הכללים והמידות שגילה דווקא בדורות האחרונים של "עקבתא דמשיחא"

כן הדברים, ביחס לימה הגדול של החסידות שהוא למעשה העשיר ביותר בצבעיו הרעיוניים – המושפע במידה רבה מההתפשטות הגיאוגרפית העצומה לה זכתה תנועה רבתית זו – בעולם ההגות הפנימית של היהדות. רוחו הגדולה של יוצרה, איש האלקים, המורה הגדול לעמנו, מן ישראל בעש"ט נ"ע, היא שרוחפת עליה ועל נתיבותיה הרבים עם פיצולי שביליה הססגוניים, המונהגות ומודרכות עפ"י הכללים והמידות שגילה, דווקא בדורות האחרונים של "עקבתא דמשיחא", וזכה ע"י כך להגדיל תורה ולהאדירה במרחבים עצומים וענקיים ללא תקדים.

מכל אמירה של מורנו הבעש"ט נ"ע, התפשטו במרוצת הדורות דרושים ארוכים, הבנויים על יסוד מימרא זו, בחינת הנהר המתפשט מטיפות המעיין, בדומה למה שאמרו חכמים (יומא עז, ב) בקשר למעיין היוצא מבית קדשי הקדשים "בתחילה הוא דומה לקרני חגבים, כיון שהגיע לפתח

מדות ושרשים במשנתו של הבעש"ט

ההיכל נעשה חוט של שתי, כיון שהגיע להיכל נעשה חוט של ערב, כיון שהגיע אל פתח העזרה נעשה כפי פח קטן, מכאן ואילך היה מתגבר ועולה עד שמגיע לפתח בית דוד, נעשה נחל שוטף . . . [וראה שם, שבו מטהרין טומאות חמורות], וגם על כל המסתעף משוך חוט של חסד, וחינה המיוחד של המימרא החסידית – א־חסידישע ווארט.

נצחיות התורה

אחת ממידותיו של רבי ישראל בעש"ט נ"ע, שלפיה התורה נדרשת ואשר עליה בנויים תלי תלים של דרושים חסידיים מעמיקים, היא ההנחה היסודית המוחלטת של נצחיות התורה¹, בהטעמתה המיוחדת של תורת החסידות שלו. בעצם יסוד זה, כמוסה בעיקר האמונה האיתנה, שהיא שמיימית-אלוקית, הקשורה עם התפיסה ההכרחית במהותה הפנימית והמאד שרשית של התורה. אולם יחד עם זה, יש לראות בכל זה משום "מדה בתורה", המשמשת פתח ומבוא לשפע של "תורות" בסגנונות שונים ומשונים הבנויים על יסוד מדה רבה וחשובה זו.

הנה ב"כתר שם טוב" (אות שצ"ג, הוצאת קה"ת) כתוב לאמר:

"מהבעש"ט: במדרש, מה ראה קרח לחלק על משה? פרה אדומה ראה. ותמוה. ופירש בשם הבעש"ט זלה"ה, ששאלוהו תלמידיו על עניין פרה אדומה היכן לבוא מזה לעבודת השי"ת תמיד, כמו שלימד הבעש"ט זלה"ה שכל המצוות הם נצחיות בשכל. אף שבפועל הם בזמן ובמעשה, בשכל הם תמיד נצחיים, כי התורה היא אלקותו ואלקותו נצחיות². כמו שאומרים כל תלמידי הבעש"ט ז"ל בשמו שכל התורה צריכה להמצא תמיד בכל זמן בדרך חכמה ושכל, שיש ללמוד מכל מצוה רמיזתה. ושאלוהו על פרה אדומה, שאפי' בזמן בהמ"ק לא נהג אלא לעיתים רחוקות, כמ"ש במשנה מס' פרה (פ"ג משנה ד) מי עשאן כו'. וגם מה שמטהרת טמאים ומטמאה טהורים. והשיב הבעש"ט זלה"ה שזהו ענין הגבהות. שמתחלה אם האדם מתנהג בדרך לא טוב והוא רחוק מהשי"ת, התחלת תיקונו הוא מצד הגבהות ושלא לשמה, כמו להתפארות או עולם הבא, שזהו ג"כ גבהות נסתר, שחושב שראוי שישלם לו השי"ת שכר על מעשיו, וחושב את עצמו שעושה איזה דבר למענו, ובאמת מצדנו בלתי כח הבורא מה אנו והאיך יתכן לקבל שכר. רק מתחלה אי אפשר לבוא לזה, וח"ו ישאר בחיצוניות, והותר לו לאחוז הגבהות והתפארות, ויעשה שלא לשמה ומתוך שלא לשמה יבוא לשמה. ובלשמה צריך להיות זך ונקי מכל סיג גבהות, כי אם יתערב בו גבהות יתועב לפני ה'".

מדבריו אנו למדים חידוש גדול, שאי אפשר למצוה מתרי"ג מצוות התורה, שתבטל לגמרי בשום זמן מן הזמנים, ודבר זה לא ייתכן בשום פנים שבעולם. הנה יסוד חידוש זה, שמשמע (מדברי כש"ט) שלא קדמו אדם מעולם, גרם להרבות תורה לאין שיעור בספרות התורנית הפוריה ביותר, שנכתבה בהשקפת החסידות. שהרי יסוד זה, מצריך תשובה לכל מצוה ומצוה מתרי"ג, שאינה נוהגת בזמננו, מהי הרוחניות הממלאת את מקומה המעשי של המצוה בפועל. ובאמת

1. ראה פירש"י בראשית כב, יד.

2. ראה גם תניא פרק י"ז.

הספרות החסידית מלאה משום כך בהסברת הצד הרוחני של המצוה, ביחוד כשאנו יכול להתבצע מבחינה מעשית, מחמת שאינו נוהג כיום³. ועם שאין המענה בזה שווה בדורשים השונים, ק"ו כשהמחברים שונים או באים מ"חדרים" חסידיים שונים, אין זה משנה, שהרי כל הסברה בנושא זה, איזו שלא תהיה, גם ביאורים סותרים אחד את משנהו, בכלל תורת הבעש"ט נ"ע יחשבהו. שהרי הם בנויים על אותה מדה בתורה, שנתגלתה ע"י המורה הגדול, מורנו הבעש"ט נ"ע, שיצק יסודות חזקים, שאפשר לבנות עליהם בניינים עצומים, וגם על תורת הבעש"ט נ"ע עצמו, נאמר "וכפטיש יפוצץ סלע וגו'".

נקודת החידוש בזה היא: מכיון שישנן מצוות שהם נצחיים ממש בפועל, ולעומתן ישנן מצוות שתלויים בזמנים ותקופות מסוימות, מסכות שונות, כמו המצוות הקשורות עם בית המקדש, או הנוהגות רק בזמן המקדש. ובהן גופא ישנן מצוות שחכמים תיקנו שיהו נוהגות מדרבנן זכר למקדש וכיוצא בזה, ומהן שלא תקנו להן חכמים זכר למקדש ואינן נוהגות לגמרי בפועל. כמו כן ישנן מצוות שהוראה המוסרית היא פשוטה ובלטת כגון: מצות שלוח הקן⁴, או מצות השמיטה הכללת שמיטת קרקע ושמיטת כספים וכדו'. מובן שההשלכות של הצד המוסרי של מצוות כגון אלו שייכות גם בזמן או במקום שאין השמיטה נוהגת, היינו הידיעה ש"לה' הארץ ומלואה", ושאינן תעודתו של האדם מישראל להיות שקוע בחומריות העולם הזה. או מדת הוותרנות לחבירו בדברים שבממון, וביחוד לאחיו האביון, כל זה אין בו משום חידוש. אולם הנחה זו אשר כל מצוה שבעולם, גם אלו שאינו נראה ונרגש בהם הצד הרוחני-מוסרי, ביחוד בהשקפה ראשונה, יש וחובה למצוא בהם צד רוחני וע"י זה לקיים בהם את המצוה לכל הפחות בדרך זו, כשהקיום בפועל הוא נמנע, זהו החידוש שנתחדש במתיבתא דבי רבי ישראל בעש"ט ז"ע.

כמדומה שאפשר למתוח קו משהו בין עקרונו הנזכר של מייסד החסידות, לבין שיטתו של הממשיך העיקרי של תורת הבעש"ט נ"ע בדורנו הוא כ"ק אדמו"ר שליט"א. אשר דעה תלמודית, גם זו שלא נתקבלה להלכה, יש ללמוד ממנה את ההוראה הרוחנית, כפי שבאה לידי ביטוי בשיחותיו הק', מאחר שהיא בכלל "תורה מלשון הוראה". שהוא כלל גדול ומקיף ביותר, בחינת בריח התיכון, בשיחותיו הק'. וביחוד לחלק התורה שאינו מעשי, כמו ספורי התורה וכו', שהופכים להיות קיומיים מצד ההוראות הנלמדות מהם.

[אגב, בעמדתו זו של כ"ק אדמו"ר שליט"א הרווחנו פירוש חדש ונפלא, למאמר חכמים במסכת עירובין (יג, ב) "אלו ואלו דברי אלקים חיים" שרבים עסקו בביאור⁵, והנה נפתח לפנינו אשנב זוהר שגם דעה זו שנדחתה מההלכה, יש לה משמעות קיומית, וגם בזמננו].

3. בחסידות חב"ד, ראה לקו"ת דברים (עח, ג) ועוד. ומורגל הלשון בביאור כל מצוה בפנימיות "ולבהין זה בעבודת ה' בנפש האדם". וראה מכתבי תורה להגה"ק רא"מ מגור זצ"ל"ה, מה שהגיב בשנינותו האופיינית כשביקש לקרוע ליד הכותל המערבי כל בגדיו וכו' עד שיגלה את לבו, כדן המבואר באו"ח סימן תקס"א, ואמרו לו שאין המנהג כן, ענה, א"כ נקיים דין זה ברוחניות.

4. ראה מדרש רבה, דברים פרשה ו, א. ספר החינוך מצוה תקמ"ה ועוד.

5. כמו רש"י כתובות (נז, א) בד"ה הא קמ"ל. ריטב"א על אתר בעירובין ועוד. וראה גם כש"ט אות נ"א, ובהקדמת רבנו הזקן נ"ע לספר התניא.

ההתחדשות במשנתו של הבעש"ט נ"ע

בהמשך להמדובר לעיל, מן הראוי להתעכב גם על נושא ה'התחדשות' במשנת הבעל שם טוב נ"ע. שזהו אחד היסודות החשובים, בעיצוב דמותה של החסידות, שיש בו משום נתינת גוון נוסף לשלל צבעיה המשתלב עם העבודה בחיות. כאמור, דבר זה משתקף בהרבה 'תורות' של הבעש"ט נ"ע. ב'תורה' שלפנינו (כש"ט, קי"ט) היא מבוארת בצורה הגלויה ביותר:

"הבעש"ט: עניין הנס הוא שנתחדש הדבר בפעם הראשון על הטבע נקרא נס, ואח"כ נעשה זה טבע גם כן. וזהו שכתוב תקעו בחדש שופר, והקשה דהוה ליה לומר תקעו שופר בחדש, ופירש כי יראה אדם תדיר שיהיה בחדש, ר"ל לחדש מעש"ט שלא יהיה כמו חוק קבוע. וזהו שכתב כי חק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב".

משמע שיש יתרון בחידוש במצוות. הא כיצד? והרי כל חידוש קשור בכל תוסף או בכל תגרע. אלא בהכרח לומר שהחידוש פה כוונתו, לחידוש שאינו חורג מגבול ההלכה של המצוה. כגון ההליכה במקווה לפני קיום המצוה, בכדי שהמצוה תיעשה בטהרה ובזיכוך המחשבה. וכן לימוד תכנה הפנימי של המצוה לפני עשייתה, הכנות ראויות לשבת כמו אמירת הודו וגו' ופתיח אליהו וכו', או ההכנה לתפילת ערבית של שבת באמירת כגוונא וכו'.

**מכאן גם כן פתח הבנה
להתייחסות הנפלאה המיוחדת
בתורת החסידות לצימאון האלקי
כפרק נכבד ביותר במסכת עבודת
הבורא, ורואה בזה עדיפות עליונה
על פני סוג העבודה של קיום
מצוות ולימוד תורה מתוך הרגשת
רוויה רוחנית**

אגב, יסוד גדול זה בעבודת השם, שופך אור גדול על ענין כתיבת ספרי התורה – בנוסף על הטעמים הכמוסים לנשיא ישראל, החש בוודאי את צרכיו הרוחניים המיוחדים של העם, ודואג לקיומו ושלמותו. היינו, אמנם אין חיוב מיוחד בהלכה, שיטיל על הרבים כתיבת ספר תורה, אך מאידך גיסא מובן שאין שום איסור או פגם בדבר ח"ו. ואדרבא, יש בו מעלות חשובות לאין ערוך ולעין שיעור, גם עפ"י פשוט.

ראשית, בעצם זכוי הרבים במצוה החשובה של כתיבת ספר תורה. שהרי ההלכה קובעת, שגם "המגיה ספר תורה, ואפילו אות אחת, הרי הוא כאילו כתבו כולו". ומסתבר גם אשר כל מצוה שנעשית ע"י רבים מישראל, יש בה חשיבות מיוחדת וגדולה, על אחת כמה וכמה כשהיא נעשית ע"י כלל ישראל. יוצא שבכתיבת ספר תורה, אשר משתתפים בה צבורים שונים מישראל, או כלל ישראל, הרי אעפ"י שיש בו משום חידוש, אין בו משום חדש. וכל מה שהחידוש גדול יותר, גם רגש ההתחדשות וההתרעננות הבא בעקבותיו עמוק ורחב יותר. אין ספק שגם במצוה כמו כתיבת ספר תורה – שהיא חשובה לעצמה, והמעוררת גם בצורתה ונוהגיה הרגילים ביותר, חרדת קודש מיוחדת, בקרב כל מי שחלק אלוקה בקרבו, ואצל כל שעמדו רגליו ורגלי אבותיו על הר סיני – מוסיפים ההתעוררות והזירוז המיוחד של נשיא ישראל, לעשותה ולקיימה מתוך התאחדות והשתתפות כלל ישראלית במצוה זו. וכל הקרוב ליסודותיו של מורנו הבעש"ט נ"ע, חש הוא עד

לכדי כמו מישוש בידיים ממש, בהוראות והדרכות קדש אלו את תורת ורעיון הבעש"ט נ"ע, על הצורך בהתחדשות במצוות ובמעשים טובים. [במקרה שלנו, כשההדרכה וההוראה באה מצד נשיא ורבי בישראל, הרי היא נעוצה בעוד יסוד גדול בתורת הבעש"ט נ"ע, והוא סוד ההתקשרות לצדיקים, והאמונה בגילוי סוד ה' ליראיו, באלו מצוות מיוחדות על בני דורם להתחזק ביחוד ע"י ה'התחדשות].

אופיינית מאד להאמור, השקפתו המעניינת, ואולי החריגה של מורנו הבעש"ט נ"ע בנוגע לשאלה פילוסופית, משום מה ברא הקב"ה באדם את צרכיו החיוניים, כמו אכילה, שתיה ושינה וכו' באופן שהאדם מוכרח בטבעו להפסיק בשעת עשייתן את עיסוקו בתורה ועבודת השם. אשר בדר"כ בספרי קבלה וחסידות אנו מוצאים תשובה לדבר בסגנון אחר לגמרי (כמו ענין העלאת הניצוצות, או חשיבות האדם כשהוא בא בסיוע הדצ"ח דווקא המגיע גבוה יותר, או עליית נשמתו בשעת השינה לשאוף חיים רוחניים, השגות בתורה כנגלה וכנסתר וכיוצא בזה), ואילו תשובתו של הבעש"ט בכש"ט (אות לד) שונה לחלוטין, ומיוסדת על מאמר חז"ל במנחות (ל, א.) "פעמים שביטולה של תורה זהו יסודה".

"והוא תמוה, איך אפשר שביטולה של תורה זהו יסודה, ופירש הבעש"ט: כי 'והחיות רצוא ושוב', לפי שכל דבר מתלהב לשוב לשרשו. ולכן ע"י אכילה ושתיה ועסק משא ומתן, מתבטל האדם מלימוד תורה ועבודת ה', אז נחה הנשמה מהתלהבותה ומתחזקת לשוב לדביקות יותר עליו. ובזה ארז"ל שביטולה של תורה זה יסודה בסוד והחיות רצוא ושוב, והבן".

כלומר: ההפסק הינו הכרחי לחידוש ההתלהבות, ותוספת ההתחזקות ביתר שאת, בצימאון רב יותר מכבתחילה, ובחיות גדולה יותר, בשוב הנשמה לדביקות יותר עליונה.

מכאן, גם כן פתח הבנה, להתייחסות הנפלאה המיוחדת בתורת החסידות לצימאון האלקי, כפרק נכבד ביותר במסכת עבודת הבורא. ורואה בזה עדיפות עליונה, על פני סוג העבודה, של קיום מצוות ולימוד תורה מתוך הרגשת רוויה רוחנית. ומשום כך היא מעלה על נס, את העבודה הפשוטה של האנשים הפשוטים, מתוך שאיפה אידיאלית להגיע לכך שגם תלמידי חכמים, הסמוכים למעיין של מי התורה, ידעו לשמור על חום צימאונם, גם בהגיעם להישגים לימודיים גבוהים, או להשגות נשגבות, בבחינת מה שאמרו חכמים "נמצא כל ימיו בתשובה".

ידועה בזה אמרתו של הבעש"ט נ"ע בכש"ט (הוספות דף י"ח), שנמסרה ע"י רבנו הזקן על הפסוק "כן בקדש חזיתך וגו'" שבספר תהלים – 'הלוואי בזמן הבית חזיתך'. ומוסבר שם בהערות, שהלוואי בהיותנו סמוכים למעיינות הקדושה שבבית המקדש, היינו חשים אותו צימאון אלקי שאנו חשים בזמן הגלות...

6. לעצם הרעיון, ראה תניא פכ"ט: "או שרוצים להעלותו לתשובה עילאה יותר". ובלק"א ח"ב בהגון קטן בענין שבע יפול צדיק וגו'.

- הוספה -

יחידה ליחדך

אוצר המנוצד של מסירות נפש

בהיכלם של נשיאי חב"ד וההולכים בעקבותיהם

אמר ליה רב פפא לאב"י מאי שנא ראשונים דאתרחיש להו
ניסא ומאי שנא אנן דלא מתרחיש לן ניסא אי משום תנווי בשני
דרב יהודה כולי תנווי בנויקין הוה ואנן קא מתנינן שיתא סדרי
. . אמר ליה קמאי הוה קא מסרי נפשיהו אקדושת השם אנן לא
מסרינן נפשין אקדושת השם (ברכות ב, א)

[שאל רב פפא את אב"י: במה שונים הראשונים שהתרחשו
להם ניסים, ובמה שונים אנו שלא מתרחשים לנו ניסים? אם משום
גדלותם במשנה (שזהו עיקר עיסוקם של האמוראים), הרי בשנותיו
של רב יהודה, כל לימודם בסדר נויקין בלבד היה, ואילו אנחנו
לומדים ששה סדרים. השיב לו אב"י: הראשונים היו מוסרים נפשם
על קדושת ה', אנו לא מוסרים נפשנו על קדושת ה']

כבר בראשית דרכה של תנועת חב"ד, בימים הראשונים של ייסוד תנועת חסידות זו, חרתה על
דגלה־דגל חב"ד, יסוד גדול זה של מסירות נפש.

וכה אמר המייסד רבינו הזקן נ"ע, כפי שמסר משמו כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע:

חב"ד דורשת פנימיות, ולהגיע לפנימיות אפשר רק ע"י מסירות נפש בפועל.

ואכן נשיאי חב"ד רועי ישראל האמיתיים, שימשו סמל ומופת של מסירות נפש לצאן מרעיתם
ולכל בני דורם. החל מכ"ק רבינו הזקן נ"ע שכל ימי חייו היו רציפות אחת של מסירות נפש, להפצת
תורה ודעת אלקים, וכפי שהעיד הוא על עצמו, שהייתה לו מסירות נפש לא להיפרד מכ"ק מורנו
הבעל שם טוב נ"ע, אפילו בתנועה קלה. וכן ממשיכיו וממלאי מקומו כ"ק אדמו"ר האמצעי, כ"ק
אדמו"ר הצמח צדק וכ"ק אדמו"ר מהר"ש – שהיו יודעים במסירות נפשם למען תורת החסידות,
במאבק עם ההשכלה לטובת כלל ישראל, בהדרכת חסידים או הצלת אדם מישראל מרדת באר

שחת – עד לדור שלפנינו כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע ובנו כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע, בארץ חושך וצלמוות אשר החושך יכסה ארץ וערפל לאומים.

החידוש הגדול הוא גם בכך, שהשפיעו ממסירות נפשם על ההולכים בעקבותיהם ודבוקים בהם, אנשים נשים וטף. עד כדי כך שסיפוריהם הרגילים ביותר של חסידי ליובאוויטש, מלאים וגדושים עלילות של מסירות נפש ושנות מאסר מוגזמות, שבכל אחד מהם, היה אפשר לעטר את תולדות חייהם של צדיקים וגאונים בחוגים אחרים.

הגע בעצמך: הרי על שמירת קדושת החיים המשפחתיים לחוד, היו זקוקים ליגיעות עצומות, סיכוני חיים ועמידה בניסיונות קשים, המזכירים את יוסף הצדיק ופלטי בן ליש ובעוז ראש הסנהדרין. כמו"כ החזקת חדרים לתשב"ר, שגם המלמדים וגם התלמידים הרכים חיו תמיד בפחד ומורא, כשסכנה מרחפת על ראשם. ולא פעם קיבלו עליהם צעירי הצאן כל מיני יסורים באהבה, ובלבד לא לגלות היכן רבותיהם נמצאים.

סיפוריהם הרגילים ביותר של חסידי ליובאוויטש מלאים וגדושים עלילות של מסירות נפש ושנות מאסר מוגזמות, שבכל אחד מהם היה אפשר לעטר את תולדות חייהם של צדיקים וגאונים בחוגים אחרים

זכורני עוד את חרדת הקדש שהקיפה את כל היהדות על כל זרמיה השונים, עם יציאתם של חיילות בית דוד – שבט התמימים לעולם החפשי, עם סיום מלחמת העולם. וביחוד את הרושם העמוק שגרמו עם עלייתם המאורגנת לארצנו הקדושה, לייסד את מושבם של חסידי חב"ד הידוע כיום בשמו "כפר חב"ד", על כל תושבי ארצנו, שהשתוממו לראות כמו עיניהם את הפלא הגדול. מה שהיה נראה עד אז כבלתי מציאותי כלל, שבתוככי אותה מדינה של גזירות שמד ואיומים, אשר גדולים וטובים ברחו משם ונטשוה, מחשש שלא יוכלו לעמוד בהן, גדלו דורות של תורה ויראת שמים פנימית, מהדרים במצוות מיוחדים במינם, ובהידורי מצוה לא שכיחים. מהם תלמידי חכמים מופלגים, ובעלי השגה אלקית, מעמיקים בתורת החסידות ועובדים פנימיים עפ"י דרך חסידות חב"ד.

מאורע זה הרעיש בשעתו את כל תפוצות ישראל ללא הבדל, כשכולו אומר: של נעלך מעל רגלך, לפנינו יהודים של מסירות נפש!

[אולי הגיע העת שכל מעשי מסירות הנפש ילוקטו אחד אחד, וייכתבו לדורות לתועלת הרבים. בטוחני שיהיה אפשר למלאות מזה כרכים מלאים, וראוי היה יום זה של י"ב-י"ג תמוז להיחגג בהתלהבות מיוחדת, בכל תפוצות ישראל, וביחוד בקרב הנוער היהודי, כיום של החדרת רוח ה"מסירות נפש"]

ולא עוד אלא אפילו צדיקי דורם שאבו מהם את כח ורוח המסירות נפש, וכאשר שמעתי מפיו של הרה"צ רבי מרדכי מבילגורי זצ"ל, שמסר משם אחיו האי סבא קדישא כ"ק הרה"ק מבעלזא צוקל"ה, בחגיגת י"ב תמוז תש"ה בביהמ"ד חב"ד מאה שערים בירושלים, שבעניין המסירות נפש כולנו תלמידים של הצדיק מליובאוויטש.

אוצר המנוצר של מסירות נפש

זאת אומרת, אשר עם כל חרדת הקודש והכבוד ובחינת מי הוא זה אשר ערב לבו לגשת אל הקדש יש לומר: אשר כל השושילתא דדהבא של רבוה"ק שבכל דור ודור, היו שייכם בנשמתם ובעבודתם לאותם "ראשונים" שמסרו נפשם על קדושת השם ומשום כך היו גם מלומדים בנשים.

אולם ראוי להבהיר את הנקודה הבאה, שגם אצל רבוה"ק נ"ע וכן אצל תלמידיהם, הייתה עצם ה"מסירות נפש" בבחינת העיקר והסיבה, וצד "קדושת השם" בזה, רק התוצאה והמסובב. דהיינו הכול נבע מעקביות יהודית עקשנית לא לוותר גם על קוצו של יו"ד ממצות ה' משום "שאינני רוצה להיות מובדל מה' אפילו שעה אחת" (תניא פי"ד).

מסירות נפש תקיפה ואיתנה, שאינה ניתנת לשינוי וריכוך כל שהוא, גם כשהדבר כרוך ב"מסירות נפש", או בכדי להשיג את המטרה האלקית של הרבצת תורה ומצוות, אין שום מכשול או מעצור שיעכב. כלומר: עלי למלאות את השליחות העליונה בכל מחיר נדרש.

כח ה"מסירות נפש" ופעולתו

כאן המקום להרחיב את הדבור במקצת, גם על כח מסירות הנפש הגנוז בנשמתו של כל אדם ואדם מישראל, כפי שגילתה לנו בזה תורת חסידות חב"ד, בחינת מי גילה רז זה לבני, ואופני וצורת התגלותו. בכלל זה על החינוך המיוחד של "מסירות נפש" בתורה זו, והפיכתו של יסוד מוצק בעבודת השי"ת היום-יומית, ובחינת המעמיד של כל המצוות, וביחוד אלו שקיומם תלוי בכבישת היצר ורוח התאוה או התגברות על המדות.

עובדה מעניינת היא, שמושג זה של "מסירות נפש" שבדרך כלל הוא נראה כל כך מופלא ומופשט, ובמדה מסוימת הנו נחשב לנושא מרתיע, שכח המחשבה אינו מעכלו בנקל, ומנסה לברוח ממנו בסלידות דקה ועדינה, אם כי מכובדת – הרי בעולמה של חב"ד ובמשנת תורתה, הוא כל כך פשוט וכל כך רגיל ושכיח עד שכל מי שגדל בסביבה חסידית זו, הוא טבול וספוג באוירה זו של מסירות נפש כבר מימי הינקות, יחד עם חלב האם. גם תורת חב"ד מלאה על כל גדותיה מנושא זה, וכבר בספר התניא – ספר היסוד של תורת חב"ד, שהוא בחינת לחם חוקו של כל הדבק בה ובנשיאיה – מוקדשים פרקים שלמים לנושא נשגב זה.

על תופעת גלויי מסירות נפש אצל כל אדם מישראל ושורש הדברים אנו שונים בתניא:

פרק יח: "ולכן כל ישראל אפילו הנשים ועמי הארץ הם מאמינים בה' שהאמונה היא למעלה מהדעת וההשגה. . ולכן אפילו קל שבקלים ופושעי ישראל מוסרים נפשם על קדושת השם על הרוב וסובלים ענויים קשים שלא לכפור בה' אחד. . והיינו משום שה' אחד מאיר ומחיה כל הנפש [האלקית] ע"י התלבשותו בבחינת חכמה שבה, שהיא למעלה מן הדעת והשכל המושג ומובן"

פרק יט: "שגלות הזה לבחינת חכמה אינו אלא לבחינה המתפשטת ממנה בנפש כולה להחיותה, אבל שורש ועיקר של בחינת חכמה שבנפש האלקית הוא במוחין ואינה מתלבשת בלבוש שק דקליפה שבלב בחלל השמאלי בבחינת גלות ממש. רק שהיא בבחינת שינה ברשעים. . אך כשבאים לידי נסיון בדבר אמונה שהוא למעלה מהדעת ונגעה עד הנפש לבחינת חכמה

שבה, אזי היא נייעורה משנתה ופועלת פעולתה בכח ה' המלוכש בה . . להתגבר על הקליפות ותאוות עוה"ז בהיתר ובאיסור שהורגל בהם, ולמאוס בהם ולבחור לו ה' לחלקו ולגורלו למסור לו נפשו על קדושת שמו"

כל האמור בפרקים אלו, מסביר את גילוי מסירות הנפש גם אצל רחוקים מעבודת ה' או קטני השגה, עובדות המעוררות תמיהה. שהוא מכח אור אין סוף המלוכש בחכמה שבנפש האלקית, שהוא למעלה מטעם והשגה, וכשבאים לנגוע ולפגוע בנקודה רגשית זו, היא מתגלה בכל יפעת זהרה האלקי עדי מסירות נפש, ועד הפיכתו של מי שהיה כל ימיו בדרגת פושעי ישראל, לבחינת צדיק המואס בתאוות עולם הזה, הבוחר את ה' לחלקו ולגורלו.

אולם במה הדברים אמורים, ב"מסירות נפש" מקרית כפויה מבחוץ, ובלתי מוזמנת כלל, בבחינת תופעה, והיא מושתת על ירושה רוחנית מהאבות הקדמונים (ראה שם בפרקים הנ"ל). אשר עם התגלותה בעת רצון זה, הרי שאם ישמרו עליה, עלולה לשמש מעתה יסוד ואבן פנה של עבודה מסודרת ומתוכננת, מיוסדת על התבוננות בגדלותו יתברך ובניית החיים הרוחניים בעתיד לאורה.

אבל על מסירות נפש מוזמנת בדעתו ובמחשבתו של האדם מישראל, וניצול כח תורשתי זה בעבודת השם וקיום מצוותיו, ולשאיבת כוחות להתגבר על כל מיני מכשולים בדרך, ובלשון חסידים וחסידות "מניעות ועיכובים" בעבודתו היום-יומית, הקשורה עם עבודת "קריאת שמע" – על כך מוקדשים רק בספר התניא ששה פרקים רצופים (כ"ט), זוהרים ומזהירים בזהר שמעל הרקיע באור

**לפתע הבחינו שחתנו של הרבי
ועלם, כך עברו כמה שעות ומונן
שבמצב כמו אז עורר העלמו
דאגה והתחילו לחפש אחריו,
לבסוף הופיע בשמחה כשהוא
מפתיע אותם באתרוג בידו**

אלקי עליון, בהסברה נפלאה המשולבת עם סוד ה"אחדות האמיתית" שגילה לנו אור שבעת הימים מורנו הבעל שם טוב נ"ע, לאור הביאורים המאירים של תורת חב"ד. הסבר הבנוי על הקדמה, שכל מצוות עשה קשורות ותלויות בדברת "אנכי" וכל מצוות לא תעשה בדברת "לא יהיה לך".

[כאן מקום לציין, שבדורותינו אנו נתקבלה שיטתו של הבעש"ט בענין אחדות ה', כמשנה ברורה ופשוטה אצל כל שלומי אמוני ישראל. ורואים בחוש עד כמה שהעיתוי של התגלות זאת, היא בהשגחה פרטית ומדויקת, בתקופה של ערפלי עקבתא דמשיחא, עם כל נסיונות האמונה השונים, כולל ההתפתחות המדעית. ונוסף לזה היותו שביב אור המבשר ואומר על גילוי אור האמת האלקית, בהשגה מופלאה ובהרגש בשרי ע"י הגואל האמיתי בב"א, כמיועד ע"י נביאי האמת והצדיק]

וכנאמר שם בתחילת פרק כ': "והנה מודעת זאת לכל כי מצות ואזהרת עבודה זרה שהם שני דברות הראשונים אנכי ולא יהיה לך הם כללות כל התורה כולה. כי דבור אנכי כולל כל רמ"ח מצוות עשה, ולא יהיה לך כולל כל שס"ה מצוות לא תעשה, ולכן שמענו אנכי ולא יהיה לך לבד

אוצר המנוצר של מסירות נפש

מפי הגבורה כמארז"ל, מפני שהם כללות התורה כולה".

ובתחילת פרק כד מבאר מהו הקשר הפנימי בזה, ומדוע באמת כל עבירה על רצונו יתברך נוגעת בחמורה שבעבירות היא עבודה זרה, שזהו "מאחר שהן נגד רצונו וחכמתו ית' והפכם ממש . . כמו הס"א והקליפה הנק' עבודה זרה", וביחס לעבודה זרה הרי "כל איש ישראל מוכן ומזומן למסור נפשו על קדושת ה' שלא להשתחוות לעבודה זרה . . מפני אור ה' המלוכש בנפשם" כפי שאומר בפרק כה. ולאחרי כל זה, מלמד רבנו הזקן דעת את העם, איך שיש לנצל זאת לתגבורת נפשית במלחמת היצר "כשישים אל לבו שלנצח היצר בכל זה ויותר מזה ולעשות הפכו ממש, קל מאד מיסורי מיתה ה' ישמרנו, ויסורי מיתה ה' ישמרנו היה מקבל באהבה וברצון שלא ליפרד מיחודו ואחדותו ית' אפילו לפי שעה".

החשבון הנזכר מוסיף אור למצוות "קריאת שמע" ותוכן רב להעבודה הפנימית שבה, כמבואר בסיום הפרקים האמורים (פרק כו): "ובזה יובן למה צוה משה רבינו ע"ה במשנה תורה, לדור שנכנסו לארץ לקרות ק"ש פעמים בכל יום לקבל עליו מלכות שמים במסירת נפש. והלא הבטיח להם פחדכם ומוראכם יתן ה' וגו', אלא משום שקיום התורה ומצותיה תלוי בזה, שיזכור תמיד ענין מסירת נפשו לה' על יחודו, שיהיה קבוע בלבו תמיד ממש יומם ולילה לא ימיש מזכרונו, כי בזה יוכל לעמוד נגד יצריו לנצחו תמיד בכל עת ובכל שעה".

בשורות אלו הכניס כ"ק רבינו הזקן נ"ע נשמה חדשה באחת מהמצוות החשובות והמיוחדות שבתרי"ג, שמגמתה בסגנון חכמינו "קבלת עול מלכות שמים", המקפלת בתוכה סוד החינוך של האדם לעצמו – האדם מדבר עם עצמו כמו לזולת פעמיים בכל יום בקריאת ופנית שמע ישראל¹. וכדבריו אלו גם רומם רבנו הגדול את קיום כל המצוות בדרגה של מסירות נפש, והחדיר בקיומן רוח גדולה זו, בנוסף לזה שבתור "פלא יועץ" סלל את הדרך והקל על המתאמצים בעבודת ה' בקיום מצוותיו.

החידוש בזה טמון בהוראות נשיאינו כדורות האחרונים

כל זה אינו עדיין הדבור האחרון ב"מסירות נפש", לפי השקפת והדרכת נשיאי חב"ד. כמדומה שהחידוש הגדול ביותר במסכת זו היא הוראתם, בחינת תורה שבעל פה בזה. היינו מעשה רב של הנשיאים האחרונים בדור שלפנינו כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע ובנו כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע, שהורו לרבים לא לעזוב את רוסיה בזמן של גזירת השמד, באופן שכל אחד יציל את עצמו ואת משפחתו, ויאמר שלום עלי נפשי, הוא ינוס לפליטה והנשאר ח"ו לכיליון רוחני. כלומר: הייתה כאן הוראה להיכנס לסיכונים גופניים, ואולי גם נשמתיים, לטובת הכלל. במקרה זה נדרש כל אחד להזמין את ה"מסירות נפש" בפועל, מבלי להיכנס לברורים הלכתיים של הנושא. ונאמנים עלינו שני גדולי הדור אלו, שהיו גדולים בתורה ומוחזקים ברוח הקדש, שרוח ה' הופיע עליהם בהכרזה זו, וכאשר הסוף הוכיח על תחילתו, בצאתם ברכוש גדול. הרי מעלת מסירות נפש זו עולה על

1. ראה הקרמת אגלי טל להגאון הקדוש מסוכטשוב נ"ע, מה שהביא משם אביו בביאור הגמרא ברכות (ב, א) טעם לצורך חזרת הדברים בבוקר ובערב, ומה שהביא מפרי עץ חיים שם.

כולנה, ויש בה מסממני המסירות נפש של מייסד החסידות נשמתו עדן, שהקריב את העולם הבא שלו עבור תורתן של ישראל. יתירה מזו, מה שמעורר כאן התפעלות עצומה, הוא הכוח בהוראת דרך זו לרבים ונטילת האחריות העצומה בזה על שכמם, וכאשר באו לידי ביטוי הדברים מפי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע בעצמו. היה זה בהתוועדות התמימים בעיה"ק ירושלים תוכב"א (בביקורו בארה"ק ת"ו בשנת תרפ"ט) שאמר:

"אשר כשמעלים על הדעת את ייסוריהם של תלמידים רכים, הסובלים בגלל סירובם לגלות מי הוא רבם או היכן הוא נמצא, נעשה רע על הלב. אולם כשמתרוממים בטפח למעלה מהקרקע, נראים הדברים במבט-עין אחר לגמרי..."

כן יש להתפעל מעצם העובדה שהצליחו לפעול ולגלות את כח מסירות הנפש אצל כל ההולכים בעקבותיהם.

האוצר נשמר בד' אמותיו של נשיא דורנו

לשלמות המאמר ולתועלת הרבים, יימסרו כאן שני סיפורים של מסירות נפש, הידועים בקרב אנשי הקשורים עם נשיא ומנהיג דורנו כ"ק אדמו"ר שליט"א, ממשיך דרכו וממלא מקומו של כ"ק אדמו"ר נ"ע בעל הגאולה, מופת מסירות הנפש בדורנו, ובנו של אותו גאון וצדיק רבי לוי יצחק מיקטרינוסלב נ"ע, סמל הרבנות-המנהיגית זקופת הקומה שמסר נפשו על עקרונות מקודשים לעמנו.

שני הסיפורים קשורים עם תקופת הכבוש הנאצי באירופה, כשצרפת נכנעה ונפלה ברך לפני החיה הטורפת, כשכל הדרכים היו בחזקת סכנה והבהלה תקפה את כל אזרחיה, ק"ו את יהודיה. כפי שניתן לשער נכנס לביהמ"ד כ"ק אדמו"ר שליט"א, אז חתנו של כ"ק אדמו"ר נ"ע, והציע בפני תלמידי חכמים שבבית המדרש שאלה הלכתית: האם מותר לאדם לסכן עצמו עבור מצוה?

הלומדים לא העלו על דעתם שהמדובר בשאלת הלכה למעשה, רק כשיחת תלמידי חכמים החלו להתפלפל ביניהם בנושא, ולפתע הבחינו שחתנו של הרבי נעלם. כך עברו כמה שעות, ומובן שבמצב כמו אז עורר העלמו דאגה, והתחילו לחפש אחריו. לבסוף הופיע בשמחה כשהוא מפתיע אותם באתרוג בידו...

המעשה השני: עם כניסת צבא הכיבוש הנאצי לעיר, ערך רשימות מיון של האזרחים, כשהאזרחים הנוצרים מופיעים ברשימה מיוחדת, ואילו היהודים ברשימה מיוחדת. ועפ"י טעות טכנית שנפלה בסידור הרשימות, נשתרבו שמו של כ"ק אדמו"ר שליט"א לרשימה ה"לא יהודית". כשהגיעו הדברים לידיעתו של כ"ק אדמו"ר שליט"א, מיהר לעלות למשרד והעמידם על האמת, מתוך הנימוק הפשוט, שאינו חפץ להנצל מצרפניהם של הנאצים, בסיבת זהות מוטעית שהוא אינו יהודי...

אגב, להבנת גודל המעשה, יצוין שגם גדולים וטובים נהגו לפי ההיתר בשו"ע (יר"ד סימן קנ"ז סעי' ד) ומהם התחפשו כגויים בכדי להנצל. ובמקרה זה לא היה שום מקום להודיע לכאורה, להלכה,

אוצר המנוצר של מסירות נפש

שהרי הוא לא עשה שום דבר, והיה מקום להתייחס לזה כאל נס מן השמים והשגחה פרטית להצילו.

הדברים כמובן נרשמו מחמת חביבות הנושא וכל מה שקשור לחיי נשיאנו שליט"א, ובוודאי שיש ללמוד ממעשה רב אלו. אך לא לשם דוגמא של מסירות נפש, שהרי כל הנהגתו הק' של כ"ק אדמו"ר שליט"א רפודה היא במסירות נפש לכלל ישראל.

בעמדנו על סף נעילת מאמר זה המוקדש למסירות נפשם של רבותינו הק', ובכוחם הם גם של ההולכים בדרכיהם, מאיר ומתגלה בפנינו עוד שביל זהב, בהסברת דרכם המיוחדת באהבת ישראל, ובהמלצת יושר ברדיצ'ובית על ישראל עם קדושים בכל מקום וזמן ומצב שהוא, וביחוד של נשיא דורנו, אוהב כל ישראל כ"ק אדמו"ר שליט"א. והוא סיוע טענתו של יצחק אבינו ע"ה לעתיד לבא, כשיאמר לו הקב"ה בניך חטאו:

”הא קריבית נפשי קמך” [הרי הקרבתי עצמי לפניך].

אשריהם החסידים שיש להם נשיאים כאלה
אשריהם הנשיאים שיש להם חסידים כאלה

ואשריך חסידות חב"ד
ששמך נקשר בכל העולם היהודי
עם הערך הקדוש ביותר לעמנו – מסירות נפש.

